

Visserij in cijfers 2010

LEI

WAGENINGEN UR

Visserij in cijfers 2010

C. Taal

H. Bartelings

R. Beukers

A.J. Klok

W.J. Strietman

LEI-rapport 2010-057

September 2010

Projectcode 2272000047

LEI, onderdeel van Wageningen UR, Den Haag

Het LEI kent de volgende onderzoeksvelden:

Sector & Ondernemerschap

Regionale Economie & Ruimtegebruik

Markt & Ketens

Internationaal Beleid

Natuurlijke Hulpbronnen

Consument & Gedrag

Visserij in cijfers 2010

Taal, C., H. Bartelings, R. Beukers, A.J. Klok en W.J. Strietman

LEI-rapport 2010-057

ISBN/EAN: 978-90-8615-458-6

Prijs € 26,75 (inclusief 6% btw)

130 p., fig., tab., bijl.

Deze jaarlijkse rapportage over de Nederlandse visserij bevat gegevens over de bedrijfsresultaten en financiële positie van de kottervisserij in 2009 met ramingen voor 2010, en met vergelijkende cijfers van voorgaande jaren. Naast de bedrijfseconomische gegevens van de kottervisserij wordt ook ingegaan op uitkomsten van de overige kleine zeevisserijvloot, op resultaten van de grote zeevisserij, de mosselcultuur en de oestersector en daarnaast ook op ontwikkelingen in de handel in visproducten met het buitenland. Over de visteeltsector, IJsselmeervisserij en Binnervisserij wordt niet gerapporteerd vanwege gebrek aan actuele gegevens.

This annual report about Dutch fisheries contains data about the business results and financial position of cutter fisheries in 2009, with estimates for 2010 and comparative figures from previous years. Besides economic data relating to cutter fisheries, the report also studies the net results of the other small high seas fishing fleet, the results of large high seas fisheries, mussel farming and the oyster sector, as well as developments in international trade in fish products. The report does not address the fish farming sector, Lake IJssel fisheries and Inshore fisheries due to lack of current data.

Deze publicatie is tot stand gekomen op basis van activiteiten die behoren tot het LNV-programma Wettelijke Onderzoekstaken (WOT-06-001-023, 'Visserij in cijfers 2010').

De uitvoering van deze taken wordt gecoördineerd door het Centrum voor Economische Informatievoorziening (CEI). Het CEI ziet toe op de onafhankelijkheid van de uitvoering en de borging van de kwaliteit.

Foto's: Kees Taal

Bestellingen

070-3358330

publicatie.lei@wur.nl

© LEI, onderdeel van stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek, 2010
Overname van de inhoud is toegestaan, mits met duidelijke bronvermelding.

Het LEI is ISO 9001:2008 gecertificeerd.

Inhoud

	Woord vooraf	7
	Samenvatting	9
	Summary	13
1	Inleiding	17
2	Algemeen overzicht	21
	2.1 Ontwikkelingen van de vloot, werkgelegenheid en investeringen	21
	2.2 Nederlandse zee- en kustvisserij: besomming en nettoresultaat	27
	2.3 Visafslagen: omzet, aanvoer en prijzen	28
3	Kottervisserij: vloot en bedrijfsresultaten	32
	3.1 Algemeen	32
	3.2 Vloot	32
	3.3 Resultaten van de kottersector	35
	3.4 Resultaten per pk-groep	39
	3.5 Resultaten per tak van visserij	44
	3.6 Vangsten en aanvoer	52
	3.7 Ramingen kottervisserij en visafslagen 2010	55
4	Kottervisserij: financiële positie	65
	4.1 Aantal bedrijven	65
	4.2 Financiële positie van de sector	65
	4.3 Financiële positie per pk-groep	67
5	Grote zeevisserij	69
	5.1 Algemeen	69
	5.2 Quota en vangstmogelijkheden	69
	5.3 Vloot en investeringen	70
	5.4 Inzet en aanvoer	71
	5.5 Besomming, kosten en resultaat	72
	5.6 Ramingen grote zeevisserij 2010	73

6	Overige kleine zeevisserij	75
6.1	Algemeen	75
6.2	Staadwantvisserij	78
6.3	Andere kleine zeevisserijen	82
6.4	Niet-actieve schepen	85
7	Mosselcultuur	86
7.1	Algemeen	86
7.2	Vloot	87
7.3	Resultaten mosselkweeksector	89
7.4	Aanvoer en opbrengst	91
7.5	Financiële positie	92
8	Oestersector	93
8.1	Algemeen	93
8.2	Vloot	95
8.3	Resultaten van de oestersector	96
8.4	Aanvoer en forfaitaire waarde	98
8.5	Financiële positie	99
9	Buitenlandse handel	101
9.1	Algemeen	101
9.2	Invoer	101
9.3	Uitvoer	104
	Bijlagen	
1	Overzicht van de Nederlandse vangstrechten binnen de EU-wateren	107
2	Invoer van vis en visproducten naar productvorm (x mln. euro)	110
3	Uitvoer van vis en visproducten naar productvorm (x mln. euro)	111
4	Gemiddelde aanvoerprijzen (euro/kg) van enkele vissoorten op Nederlandse visafslagen	112
5	Toelichting op gebruikte begrippen	114
6	Betrouwbaarheid steekproef kottervisserij	124
	LEI-onderzoek 2009 en 2010	126

Woord vooraf

De periodieke rapportage *Visserij in cijfers* geeft voor een aantal zeevisserijsectoren een beknopt overzicht van de bedrijfsresultaten, aangevuld met gegevens over de buitenlandse handel. De vorig jaar gestarte inventarisatie van de kleinschalige visserij is ook dit jaar weer gedaan.

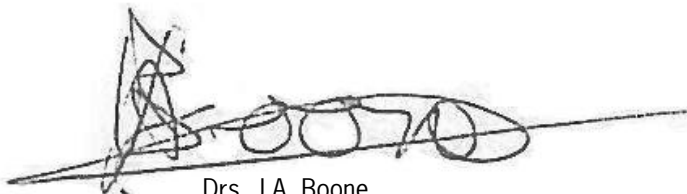
De gegevens voor de publicatie worden verzameld in het Bedrijven-Informatienet van het LEI (het Informatienet), dat ook de basis is om te voldoen aan de verplichting om economische gegevens over de zeevisserij te verzamelen zoals die door de EU in Verordening 1639/2001 en Verordening 949/2008 is neergelegd. Voor meer achtergrond over het Informatienet wordt verwezen naar de publicatie *Het Bedrijven-Informatienet van A tot Z*. Op de website (www.lei.nl) van het LEI vindt u onze openbare rapportages (zoals ook dit rapport) in elektronische vorm, en onder het kopje 'Sector in cijfers' bij 'Binternet' en 'Visserij' staan de meest recente gegevens uit het Informatienet Visserij.

Aan deze aflevering van *Visserij in cijfers 2010* hebben verschillende medewerkers van de sectie Aquatische Hulpbronnen een bijdrage geleverd: H. Bartelings aan de gegevens over de bedrijfsresultaten (aggregaties) van de kottervisserij, de aanvoer van vis door kotters, de overige kleine zeevisserijvloot en de betrouwbaarheid van de steekproef in de kottervisserij; R. Beukers aan de hoofdstukken mosselcultuur en buitenlandse handel; W.J. Strietman aan het hoofdstuk oestersector en C. Taal aan de hoofdstukken over de bedrijfsresultaten van de kottervisserij, de grote zeevisserij, de financiële positie van de kottervisserij en de gegevens over aanvoerprijzen en investeringen. De bedrijfs-economische gegevens van de kottervloot werden verzameld en bewerkt door medewerkers Visserij-documentatie A.J. Klok, G. van der Bent en Th. de Mol. De eindverantwoordelijkheid lag in handen van C. Taal.

Tot slot bedanken wij de vele schippereigenaren, kotterreders, de reders van de grote zeevisserij, de mossel- en oesterkwekers en andere ondernemers in de visserij, die op basis van vrijwilligheid gegevens beschikbaar hebben gesteld voor de berekening van bedrijfsresultaten en financiële positie. Daarbij moet ook de zeer prettige samenwerking met een aantal administratie- en accountantskantoren en met de visafslagen in Nederland (elektronische gegevensverzameling) worden vermeld.

Prof.dr.ir. R.B.M. Huirne
Algemeen Directeur LEI

Drs. J.A. Boone
Hoofd CEI

Samenvatting

Algemeen

De opbrengst in de Nederlandse vissersvloot kwam in 2009 fors lager uit op 386 mln. euro, een daling van 18% ten opzichte van het jaar 2008.

Van alle onderdelen van de vloot liepen de opbrengsten terug. In de kottervisserij daalde de opbrengst met 45 mln. euro tot een bedrag van 205 mln. euro en de grote zeevisserij kwam uit op een 27 mln. euro lagere opbrengst, totaal 115 mln. euro. In de mosselcultuur liep de opbrengst terug met 10 mln. euro naar een bedrag van 56 mln. euro, en in de oestersector werd met bijna 3 mln. euro ongeveer evenveel omgezet als vorig jaar. In de overige kleine zeevisserij is een opbrengst gehaald van naar schatting rond 7 mln. euro, 4 mln. euro minder dan in 2008.

Het aantal schepen in de Nederlandse vissersvloot liep terug naar een totaal van 590 vaartuigen. Het totale motorvermogen kwam licht lager uit op 430.000 pk.

De Nederlandse visafslagen (waar ook buitenlands gevlagde schepen aanvoeren) haalden een totale opbrengst van 273 mln. euro, 9% lager dan het jaar ervoor. De aangevoerde hoeveelheid vis nam toe maar de prijzen van een aantal belangrijke soorten (met name schol en garnalen) kwamen fors lager uit waardoor de omzet met 27 mln. euro daalde (300 mln. euro in 2008).

Kottervisserij

De Nederlandse kottervloot sloot het jaar 2009 af met een kleine winst van 4 mln. euro. De opbrengstwaarde van verse vis en garnalen liep terug naar een bedrag van 205 mln. euro terwijl die vorig jaar nog 250 mln. euro bedroeg. De totale kosten daalden echter ook doordat vooral de brandstofprijzen gemiddeld lager waren (rond 0,33 euro per liter ten opzichte van 0,54 euro in 2008).

De eurokotters en de 'middenslagkotters' (tussen 301 en 1.500 pk) waren in 2009 licht verliesgevend. De kleinste garnalenkotters tot 300 pk kwamen iets boven nul uit terwijl de boomkorvissers (grote kotters met motoren van meer dan 1.501 pk) gemiddeld een positief nettoresultaat van bijna 100.000 euro boekten. Per saldo kwamen wel meer schepen in de kottervloot uit op een negatief nettoresultaat. Maar liefst bijna de helft van de kotters werkte met verlies (47% ten opzichte van 34% van het aantal schepen in 2008).

De inzet van de vloot daalde met bijna 10% terwijl de aanvoer van vis en garnalen toenam met 2.000 ton. De boomkor- en garnalennisserij waren samen,

net als vorig jaar, goed voor circa 90% van de totale inzet. Het totale brandstofverbruik van de vloot daalde met 9% (in 2008 met 19%) naar een volume van 148 mln. liter brandstof. De totale brandstofkosten van de vloot bedroegen ruim 50 mln. euro, ruim 38 mln. euro minder dan in 2008. Deze kosten voor energie bedroegen 24% van de totale opbrengst van de kottervisserij in 2009. Het aantal opvarenden op de vloot nam af met 7% (net als vorig jaar) en kwam uit op 1.236 mensen.

De geraamde schuld van de kottersector bedroeg ongeveer 220 mln. euro. De gemiddelde langlopende schuld per bedrijf kwam uit op rond 840.000 euro. Een deel van de kottervloot heeft een financieringsprobleem om verduurzaming van de visserij te kunnen doorvoeren en om het bedrijf weer rendabel te maken.

Ramingen voor het jaar 2010 laten algemeen hogere opbrengsten zien. Dat komt vooral door de toenemende aanvoer en gemiddeld betere prijs van tong (niet voor schol). De totale opbrengst wordt geschat op rond 220 mln. euro en het nettoresultaat op rond nul of iets erboven. De olieprijs ligt weer fors hoger, de gemiddelde zal rond 45 eurocent per liter uitkomen in 2010, 36% hoger dan in 2009. De inzet komt waarschijnlijk uit op rond 36 mln. pk-dagen, 10% lager dan voorgaand jaar in verband met het langetermijnplatvisbeheerplan. Garnalenvissers lijken gemiddeld op een kleine winst of op nul uit te komen, boomkorvissers gemiddeld op rond nul, evenals de twinrigvisserij op kreeftjes. De twinrigvisserij op platvis en de flyshootvisserij lijken gemiddeld een klein positief resultaat te behalen. De economische resultaten voor nieuwe visserijtechnieken zijn positief. De vorig jaar breed geïntroduceerde sumwingvisserij lijkt op een positief resultaat uit te komen en voor de pulvisserij (zowel de pulskor als de pulswing) wordt een goed resultaat verwacht. De laatst genoemde groepen vissers besparen aanzienlijk op energieverbruik en daardoor op kosten. Een gemiddelde sumwingvisser met een schip van rond de 40 meter kan een besparing van 300 ton brandstof per jaar bereiken zonder dat de vangst er minder van wordt. Een pulvisser kan met de huidige stand van de techniek besparingen realiseren van 45% tot wel 60%, afhankelijk van het type schip en de motor. In volume scheelt dat 800 tot 1.000 ton brandstof op jaarbasis ten opzichte van de boomkorvisserij. De ontwikkelingen op het gebied van met name de hydrorig en de ecocatcher zijn nog steeds in een experimenteel stadium en de verwachtingen zijn hoog gespannen of deze technieken ook tot aantrekkelijke resultaten kan leiden voor met name de scholvisserij. Voor optimale doorontwikkeling zullen meerdere kotters met de alternatieve methoden moeten worden uitgerust zodat sneller van elkaar en met elkaar kan worden geleerd hoe de technieken nog verder te verbeteren zijn. Binnen de kenniskringen en met behulp van VIP-

ondersteuning (Visserij Innovatie Platform) wordt hard gewerkt aan verdergaan-
de innovaties en verduurzaming van de visserij.

Grote zeevisserij

De Nederlandse trawlvloot (14 schepen) kwam in 2009 uit op een verlies van
rond 6 mln. euro. De aanvoer van diepgevroren vis daalde terwijl ook de vis-
prijzen daalden. De opbrengst nam af met 26 mln. euro tot een bedrag van
115 mln. euro (-19%), terwijl de totale kosten met 17% daalden tot een bedrag
van 121 mln. euro.

De Europese quota voor de belangrijke pelagische vissoorten haring, ma-
kreeel en blauwe wijting waren in 2009 hoger dan in het jaar daarvoor, per saldo
namen de vangstmogelijkheden voor deze quota toe met ruim 20%. De inzet in
zeedagen nam af met 9%, vooral doordat enkele schepen niet een jaar rond
hebben kunnen vissen vanwege verbouwing en groot onderhoud. De aanvoer
van diepgevroren vis nam af met 43.000 ton (-12%) tot 304.000 ton.

Ramingen voor 2010 laten een hogere opbrengst zien van 15 à 20 mln. eu-
ro, vooral doordat er meer pelagische vis aangevoerd mag worden. De prijzen
voor diepgevroren vis liggen gemiddeld wel op een lager niveau dan voorgaand
jaar. Door hogere afschrijvings- en operationele kosten (vooral meer oliekosten)
zal het nettoresultaat naar verwachting weer (licht) negatief uitkomen, geschat
wordt -5 à -10 mln. euro.

Overige kleine zeevisserij

Dit onderdeel van de Nederlandse vloot (338 vaartuigen) bestaat uit schepen die
staandwant- en diverse andere zeevisserijen uitoefenen en daarnaast uit niet ac-
tieve schepen. In totaal waren 193 vaartuigen in 2009 actief en 145 vaartuigen
inactief. Het totaal motorvermogen bedroeg circa 31.000 pk waarvan ongeveer
24.000 pk op enigerlei wijze actief werd ingezet.

Van de actieve kleine visserijvloot namen 59 schepen deel aan de staand-
wantvisserij en 134 aan andere zeevisserijen. De niet-actieve vloot bestond uit
schepen die geen enkele (geregistreerde) visreis hebben gemaakt.

De totale opbrengst bedroeg naar schatting rond 7 mln. euro en er werd
een positief nettoresultaat behaald van circa 1 mln. euro. De staandwantvisserij
was goed voor 27% hiervan en de andere kleine zeevisserijen voor 73%.

Er waren in totaal 328 personen werkzaam in dit onderdeel van de vloot
maar in fte gerekend lag dit aantal veel lager omdat de meeste schepen slechts
een beperkt aantal dagen op zee verbleven. De totale werkgelegenheid kwam
uit op circa 116 fte.

Een aanzienlijk deel van de groep niet actieve schepen (145) wordt vooral gebruikt om quota op te parkeren en deze te verhuren.

Mosselcultuur

Er waren 50 bedrijven actief die gezamenlijk 56 schepen exploiteerden. De totale opbrengst kwam met 56 mln. euro ongeveer 10 mln. euro lager uit dan in het jaar 2008. Lagere prijzen drukten de opbrengst. Het nettoresultaat kwam uit op ongeveer 23 mln. euro (-6 mln. euro). De aanvoer van mosselen bedroeg 46 mln. kg, een stijging van 9 mln. kg.

Meer dan 65% van de bedrijven uit de mosselsector had een positieve solvabiliteit.

Oestersector

Een totaal van 28 bedrijven kan als actief worden beschouwd waarvan er 17 verticaal geïntegreerd zijn (visserij/kwekerij, verwerking en handel). De andere bedrijven zijn volledig afhankelijk van de oesterkweek en -visserij. De vloot bestond uit 17 schepen.

De aanvoerwaarde wordt geschat op iets minder dan 3 mln. euro. De totale aanvoer lag 27% lager dan gemiddeld over de afgelopen jaren en de forfaitaire waarde kwam 29% lager uit. De rentabiliteit loopt verder terug.

Buitenlandse handel

De uitvoerwaarde van vis en visproducten daalde in 2009 met meer dan 4%. De totale waarde van geëxporteerde vis lag net onder de 2,2 mld. euro. De export van bevroren vis daalde met ongeveer 150 mln. euro tot 859 mln. euro, wat 40% was van de totale exportwaarde. Naar alle belangrijke landen zoals Duitsland, België, Italië en Spanje daalde de export terwijl die naar Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk iets steeg. De 6 belangrijkste EU-landen waren samen goed voor meer dan 72% van de totale exportwaarde. Buiten de EU waren dat vooral Nigeria, China Japan en Egypte.

De importwaarde kwam uit op ruim 1,8 mld. euro, iets hoger dan vorig jaar. De import uit landen van buiten de EU steeg met 6% tot een bedrag van 938 mln. euro. De invoer uit Frankrijk daalde het hardst terwijl die uit Italië en Polen juist het hardst steeg. De importwaarde van bevroren vis en schaal- en schelpdieren nam sterk toe terwijl die van verse producten juist sterk daalde.

Summary

Fisheries in figures 2010

General

Revenue from the Dutch fishing industry dropped steeply at year-end 2009 to €386m, a fall of 18% on the figure for 2008.

All sections of the industry suffered decline. Cutter fishing saw a fall in revenue from €45m to €205m, and revenue from high-seas fishing fell by €27m to €115m. Within the mussel farming sector, revenue fell by €10m to €56m, whilst in the oyster sector turnover remained pretty much the same as the previous year at almost €3m. Other offshore fishing saw a turnover estimated at around €7m, being €4m less than in 2008.

The number of vessels in the Dutch fishing fleet dropped to 590. The total engine capacity fell slightly to 430,000 hp.

Dutch fish auctions (supplied also by vessels sailing under foreign flags) generated a total revenue of €273m, down 9% on the previous year. The quantity of fish supplied increased, but the prices for a number of important types (especially plaice and shrimps) dropped considerably, resulting in a drop in turnover of €27m (€300m in 2008).

Cutter fishing

The Dutch cutter fleet ended 2009 with a small profit of €4m. The revenue from fresh fish and shrimps fell to €205m, compared to €250m over the previous year. However, total costs also fell due to an average fall in fuel costs (to around €0.33 per litre compared to €0.54 in 2008).

The euro-cutters and the 'mid-sized' cutters (between 301 and 1,500 hp) sustained small losses in 2009. The smallest shrimp cutters up to 300 hp were a little over zero, whilst trawler fishing (large cutters with engines greater than 1,501 hp) enjoyed on average a net profit of almost €100,000. However, on average, more vessels in the cutter fleet did suffer a net loss. Almost a half of the cutters suffered a loss (47% compared to 34% of the number of vessels in 2008).

The deployment of the fleet fell by almost 10%, whereas the landings of fish and shrimps increased by 2,000 tonnes. Trawling and shrimp fisheries together, as in the previous year, accounted for approximately 90% of total fishing. Total fuel consumption of the fleet fell by 9% (in 2008 by 19%) to a volume of 148m litres of fuel. Total fuel costs for the fleet came to over €50m, at least €38m

less than in 2008. These energy costs accounted for 24% of the total revenue from cutter fishing in 2009. The total number on board the fleet fell by 7% (the same as the previous year) to a figure of 1,236.

The estimated debt of the cutter sector was approximately €220m. The average long-term debt per company was around €840,000. A part of the cutter fleet has funding problems in being able to implement sustainable fishing and returning their businesses to profitability.

First estimates for the year 2010 reveal generally higher revenues. This is the result in particular of increased landings and an averagely better price for sole (but not for plaice). Total revenue is forecast to be around €220m and net results at around zero or slightly above. The price of oil is increasing rapidly again; the average price for 2010 will be around €0.45 per litre, which is an increase of 36% compared to 2009. Deployment will probably be around 36m hp days, 10% down on the previous year as a result of the long-term flat fish management plan. Shrimp fishing will see a small profit or come out at zero, whilst trawler fishing on average will enjoy a small profit or come out at zero, the same as twin-rig fishing for langoustines. Twin rig fishing for flat fish and fly-shoot fishing appear on average to be achieving a small profit. Economic results from new fishing techniques are positive. Sumwing fishing - widely introduced last year - should achieve a profit and good results are expected for pulse fishing (both pulse trawling and pulse beam-trawling). The latter group makes significant savings in energy consumption and thereby in costs. The average sumwing fisherman with an approximately 40-metre vessel can save up to 300 tonnes of fuel per annum without any reduction in catches. The pulse fisherman, applying the latest expertise, can achieve savings of between 45% and 60%, depending on the type of vessel and engine. In volume, that saves between 800 and 1,000 tonnes of fuel per annum compared to beam-trawler fishing. Developments in the field of the hydro rig and the ecocatcher in particular are still at the experimental stage and there is great anticipation in discovering whether these techniques can also achieve attractive results, especially for plaice fishing. In order to continue optimum development, it is important that more cutters are equipped with the alternative systems so that they can learn more quickly from each other how to make further improvements to the technology. Knowledge circles (study groups) are working hard, with VIP support, on far-reaching innovation.

Large, high seas fishing

The Dutch trawler fleet (14 vessels) ended 2009 with a loss of around €6m. Landings of fish for the frozen-fish market fell, as did the price of these fish. Turnover fell by €26m to a sum of €115m (-19%), whilst total costs fell by 17% to €121m.

The European quota for the most important pelagic fish such as herring, mackerel and blue whiting were higher in 2009 than in the previous year, and on balance the catch potential for this quota increased by over 20%. The number of days spent at sea decreased by 9%, mostly due to the fact that some vessels were unable to fish all year round due to rebuilding and large-scale maintenance. The landing of deep-frozen fish decreased by 43,000 tonnes (-12%) to 304,000 tonnes.

Estimates for 2010 show a higher revenue of between €15m and €20m, mostly due to the fact that more pelagic fish may be landed. The prices for deep-frozen fish are on average lower than the previous year. Through higher depreciation and operational costs (especially oil prices) net results are forecast to produce a slight loss of between €5m and €10m.

Other small high-seas fishing

This part of the Dutch fleet (338 vessels) comprises vessels involved in gill net fishing and other high seas fishing as well as non-operational vessels. A total of 193 vessels were operational in 2009 and 145 non-operational. The total engine capacity was approximately 31,000 hp of which approximately 24,000 hp was used operationally in some way.

Of the operational small fisheries fleet, 59 vessels carried out gill net fishing and 134 other types of fishing. The non-operational fleet comprised vessels that did not make any registered fishing journey at all.

Total revenue was approximately €7m and a net profit was made of approximately €1m. Gill net fishing accounted for 27% of this sum, and other small high seas fishing for 73%.

A total of 328 people were employed in this part of the fleet but in terms of FTEs this number was much lower since most vessels remained at sea for only a limited number of days. Total employment was approximately 116 FTEs.

A significant proportion of the non-operational vessels (145) are used to park the quota and to lease such quota.

Mussel farming

There were 50 companies that together operated 56 vessels. Total revenue came to €56m, approximately 10m less than for 2008. Lower prices put pressure on revenue. Net profit was approximately €23m (€6m down on the previous year). 46m kg of mussels were landed, an increase of 9m kg.

Over 65% of companies in the mussel sector had positive solvency.

Oyster sector

A total of 28 companies may be regarded as operational of which 17 are vertically integrated (fishing/farming, processing and trade). The other companies are totally dependent upon oyster farming and fishing. There was a fleet of 17 vessels.

The landing value is estimated at a little less than €3m Total landings were on average lower than previous years and the fixed price was 29% lower. Profitability is declining further.

International trade

The export value of fish and fish products fell in 2009 by more than 4%. The total value of fish exports was just under €2.2bn. The value of exported frozen fish fell by approximately €150m to €859m, equivalent to 40% of the total export value. Exports to all important trading countries, such as Germany, Belgium, Italy and Spain, fell, whilst exports to France and the United Kingdom rose slightly. The six most important trading countries within the EU accounted for over 72% of the total value of exports. Outside the EU, important trading countries were Nigeria, China, Japan and Egypt.

The value of imports was around €1.8bn., a little higher than last year. Imports from countries outside the EU rose by 6% to a sum of €938m. Imports from France fell the sharpest, whilst those from Italy and Poland rose the furthest. The value of imports of frozen fish, shellfish and crustaceans increased sharply whilst those of fresh produce fell sharply.

1 Inleiding

Doel

Deze jaarlijkse rapportage over de Nederlandse visserij heeft tot doel gegevens te verstrekken over de structuur, de bedrijfsresultaten en financiële positie van de kottervisserij in 2009 met vergelijkende cijfers van voorgaande jaren en een raming voor 2010. Van de grote zeevisserij, de mosselcultuur en de oestersector wordt een beeld van de bedrijfsresultaten geschetst en daarnaast zijn enkele kern-indicatoren gegeven. Ook dit jaar wordt een overzicht gegeven van de kleinschalige visserij in Nederland. Van andere sectoren in de Nederlandse visserij, zoals de viskweek, kokkelvisserij (handmatig), IJsselmeer- en binnenvisserij zijn weinig of geen gegevens op permanente basis beschikbaar waardoor kernindicatoren niet kunnen worden gepresenteerd. Hetzelfde geldt nog steeds voor de visserij onder buitenlandse vlag (kotters, trawlers, mossel- en oesterkweekschepen en andere schelpdierschepen) met Nederlandse belangen daarin. De verantwoording voor die gegevens ligt in handen van de overheid in andere (EU-)landen. De buitenlandse handel in vis en visproducten wordt kort samengevat in het laatste hoofdstuk.

Met dit overzicht wordt voorzien in een behoefte van belanghebbenden in de visserijsector zoals het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Productschap Vis, visserijorganisaties, visserij scholen en individuele ondernemers in de visserij. De publicatie wordt gefinancierd door het ministerie van LNV. Ten behoeve van deze publicatie verzamelde gegevens worden ook gebruikt bij andere onderzoeken naar de achtergronden van de bedrijfsresultaten en de ontwikkeling van kosten en opbrengsten. Deze onderzoeken worden afzonderlijk gepubliceerd. Achter in dit rapport zijn de belangrijkste openbare visserijonderzoekspublicaties van het LEI van de afgelopen 2 jaar aangegeven.

Methode

De opbrengst- en kostengegevens van de kottervisserij, grote zeevisserij, mosselcultuur en oesterkweeksector zijn verzameld in het kader van het Bedrijven-Informatienet van het LEI (het Informatienet).

Kottervisserij

Van de kottervisserij bestaat de populatie uit kotters die zich op een traditioneel professionele manier bezighouden met de visserij op hoofdzakelijk de Noordzee, de Waddenzee en in het Kanaal. In het algemeen gaat het hierbij om kotters met een lengte van meer dan tien meter die in het bezit zijn van de benodigde licenties, vergunningen en vangstrechten voor de uitoefening van de visserij op vis, garnalen en kreeftjes met gaande vistuigen. De schepen in het verslagjaar moeten 'in voldoende mate' actief zijn geweest. Aan de hand van individuele logboekgegevens (VIRIS) van de kotters, die het LEI ter beschikking worden gesteld door het ministerie van LNV, wordt dit vastgesteld. Criteria hierbij zijn:

- minimaal aantal dagen op zee (afhankelijk van toegepaste visserijmethoden en gebruikte vistuigen);
- met de schepen moet een besomming van 50.000 euro of meer zijn behaald.

Vaartuigen die wel de visserij op plat- en rondvis in de Noordzee uitoefenen met gaande vistuigen, maar niet aan bovengenoemde criteria voldoen zijn beschouwd als zijnde 'kleinschalig', of in veel gevallen zelfs als 'inactief'. Gegevens over deze kleinschalige en/of inactieve vloot zijn in 2008 voor het eerst gerapporteerd, samen met de gegevens van overige zeevisserijen zoals de staandwantsvisserij. Die gegevens zijn gepubliceerd (Bartelings en Van Oostenbrugge, 2008) en in het jaar 2009 is voor het eerst een apart hoofdstuk gewijd aan deze zogenaamde overige kleine zeevisserijen in de publicatie *Visserij in cijfers 2009*. Zie verder onder het kopje *Overige kleine zeevisserij*. Visserij in het kader van recreatieve bezigheden blijft in deze publicatie *Visserij in cijfers 2010* verder buiten beschouwing.

De bedrijfsresultaten van de kotters worden geschat op basis van een vaste steekproef van deelnemers aan het Informatienet, het zogenaamde panel. Dit panel bestaat uit vissers die vrijwillig inzicht geven in hun boekhouding aan medewerkers van het LEI. Gemiddeld eens per drie maanden worden gegevens uit deze bedrijfsboekhoudingen overgenomen door een LEI-medewerker.

Het LEI neemt van de paneldeelnemers alleen de gegevens over voorzover die betrekking hebben op de uitoefening van het visserijbedrijf. Privé-inkomsten en uitgaven worden niet gedocumenteerd. In bijlage 6 is de verantwoording van de steekproef in de kottervisserij opgenomen.

Grote zeevisserij

Alle rederijen hebben gegevens over kosten en opbrengsten verstrekt van door hen geëxploiteerde, onder Nederlandse vlag varende, visserij-schepen waardoor ook van het jaar 2009 weer een globaal beeld verkregen is van de financieel-economische situatie in de grote zeevisserij.

De informatie over opbrengsten is gebaseerd op prijsgegevens van de vis zoals deze bij de rederijen worden gehanteerd ter bepaling van de lonen voor de bemanning.

Wat betreft de afschrijvingskosten voor de diepvriestrawlers is ook voor het jaar 2009 om praktische redenen uitgegaan van de door de rederijen toegepaste fiscale afschrijvingen; dit in tegenstelling tot de gebruikelijk door het LEI gehanteerde afschrijvingsmethode zoals die bij de kottersector wordt toegepast. Voor de kostenpost rente geldt dat met de werkelijk betaalde rente op hypotheek en leningen is gecalculeerd. De rente over het gemiddeld geïnvesteerd eigen vermogen is hier buiten beschouwing gelaten.

Overige kleine zeevisserij

De omvang van de overige kleine zeevisserij en de economische resultaten ervan zijn bepaald op basis van enquêtes die aan alle eigenaars van visserijbootjes zijn gestuurd, die niet binnen de categorieën kottersvisserij en grote zeevisserij vallen. Aan de hand van deze enquêtes is een totaaloverzicht gemaakt van de staandwantssector en de overige kleine visserijen. Ruim 30% van de verstuurdde enquêtes is ingevuld en terugontvangen. Op basis van de resultaten van de enquête en in combinatie met individuele logboekgegevens (VIRIS) zijn de bedrijfsresultaten van dit onderdeel van de sector geschat.

Mosselcultuur

Rond een kwart van het aantal mosselkweekbedrijven heeft vrijwillig fiscale jaarrekeningen beschikbaar gesteld over het boekjaar 2008/2009. Aan de hand daarvan en met behulp van andere bronnen (Mosselkantoor) zijn voor de sector totaalcijfers berekend waardoor inzicht in kosten en opbrengsten en de financieel-economische positie is verkregen.

Afschrijvingen en rente zijn om praktische redenen op dezelfde wijze (fiscale cijfers) als voor de grote zeevisserij in de berekeningen meegenomen.

Oestersector

Voor het derde achtereenvolgende jaar hebben oesterbedrijven vrijwillig financiële gegevens beschikbaar gesteld voor economisch onderzoek. Een kwart van het aantal bedrijven heeft inzage gegeven in fiscale jaarrekeningen over de boekjaren 2008 en 2009. Aan de hand daarvan en met behulp van andere bronnen (Productschap Vis) zijn voor de sector cijfers berekend waardoor inzicht in kosten en opbrengsten en de financieel-economische positie is verkregen. Van een deel van de bedrijven zijn ook gegevens uit jaarrekeningen van het kalenderjaar 2009 meegenomen.

Afschrijvingen en rente zijn om praktische redenen op dezelfde wijze (fiscale cijfers) als voor de grote zeevisserij in de berekeningen meegenomen.

2 Algemeen overzicht

2.1 Ontwikkelingen van de vloot, werkgelegenheid en investeringen

Voor het tweede achtereenvolgende jaar zijn ook cijfers van de overige kleine zeevisserijvloot in deze rapportage opgenomen. De totaalcijfers van de Nederlandse visserijvloot wijken in onderstaande tabellen daardoor, op onderdelen, aanzienlijk af ten opzichte van voorgaande jaren.

Tabel 2.1	Actieve vloot van de zee- en de kustvisserij (per 31 december)						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)
Aantal vaartuigen							
Kottervisserij	374	367	342	346	345	308	308
Grote zeevisserij b)	17	17	15	13	14	14	14
Overige kleine zeevisserij d)	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	217	193
Totaal zeevisserij	391	384	357	359	359	539	515
Mosselcultuur	69	69	64	60	56	56	56
Oestervisserij	26	26	26	27	27	20	19
Totaal	490	479	447	446	442	615	590
Motorvermogen (1.000 pk) c) e)							
Kottervisserij	367	364	302	308	293	239	238
Grote zeevisserij b)	135	135	116	95	107	107	109
Overige kleine zeevisserij d)	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	27	24
Totaal zeevisserij	502	499	418	403	400	373	371
Mosselcultuur	53	53	57	55	52	52	52
Oestervisserij	15	15	15	16	16	7	7
Totaal	572	567	490	474	468	432	430
a) Voorlopige cijfers; b) Vanaf 1996 inclusief Wiron-schepen; c) Uitgegaan is van het geregistreerde motorvermogen; motoren staan in de praktijk echter afgesteld en verzegeld op 400 pk; d) Op basis van LEI-enquête 2008 en 2009; e) 1 pk = 0,736 kW.							
Bron: LNV Directie Visserij; Scheepvaartinspectie; Productschap Vis; Informatienet.							

Het totaal aantal schepen in de vloot nam iets af (-4%) ten opzichte van het jaar ervoor. De afname in de overige kleine zeevisserijvloot was daar in hoofdzaak verantwoordelijk voor, het aantal kwam uit op iets minder dan 200 (kleine) schepen waardoor de vloot kromp naar 590¹ vaartuigen (tabel 2.1). In alle andere onderdelen van de vloot veranderde er bijna niets. De mechanische kokkelvloot is al sinds 2004 niet of nagenoeg niet meer actief vanwege een verbod op deze visserij op de Waddenzee. In zeer beperkte mate wordt nog slechts een deel van het jaar op de Westerschelde gevist waardoor deze schepen maar incidenteel actief zijn. Op het Wad wordt nog de handkokkelvisserij uitgeoefend door een beperkt aantal relatief kleine bedrijven. Over deze visserij wordt hier niet gerapporteerd.

Het totale motorvermogen verminderde enigszins, alleen in de overige kleine zeevisserijvloot liep het vermogen iets terug waardoor het totaal vermogen uitkwam op 430.000 pk.

Rond 55% van het aantal zee- en kustvisserij schepen (325 schepen) had een gemiddelde leeftijd van meer dan 20 jaar (tabel 2.2). Meer dan 80% van de schepen was ouder dan 10 jaar. De trend van veroudering zet daarbij voort.

Tabel 2.2	Leeftijd van de actieve vloot van de zee- en de kustvisserij (per 31 december)						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)
Leeftijd schepen							
0-10 jaar	120	105	89	86	73	118	101
11-20 jaar	175	180	142	132	115	170	164
meer dan 20 jaar	195	194	216	228	254	327	325
Totaal	490	479	447	446	442	615	590
a) Voorlopige cijfers. Bron: LNV Directie Visserij; Scheepvaartinspectie; Productschap Vis; Informatienet en LEI-enquête 2008 en 2009.							

De werkgelegenheid in de zee- en kustvisserij nam per saldo met bijna 120 mensen af, dat is bijna met 6% (tabel 2.3). De afname is het gevolg van minder bemanning in de kottervloot en voor een klein deel in de overige kleine zeevisserij. De werkgelegenheid in de kottersector liep met bijna 100 mensen terug.

¹ Het ministerie van LNV hanteert een ander vlootcijfer van rond 910 vaartuigen. Alle officieel in het NRV (Nederlands Register van Vissersvaartuigen) vermelde vaartuigen zijn in dit getal opgenomen. Een groot aantal van de vaartuigen wordt door het LEI niet als professionele vissersvaartuigen beschouwd en behoort tot de binnenvisserij of aquacultuur (zogenoemde inactieve vloot).

Totale werkgelegenheid verder afgenomen

Tabel 2.3	Opvarenden (in fte) in de zee- en kustvisserij (per 31 december)						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)
Fte							
Kottervisserij	1.656	1.564	1.469	1.396	1.404	1.333	1.236
Grote zeevisserij	613	613	560	465	508	508	502
Overige kleine zeevisserij	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	130	116
Totaal zeevisserij	2.269	2.181	2.030	1.864	1.912	1.971	1.854
Mosselcultuur	208	208	194	182	170	170	170
Kokkelvisserij	20	0	0	0	0	0	0
Oestervisserij	50	50	50	52	50	50	50
Totaal	2.547	2.439	2.274	2.098	2.132	2.191	2.074

a) Voorlopige cijfers.

De investeringen kwamen uit op een bedrag van ongeveer 56 mln. euro (tabel 2.4). Dat was 34 mln. euro hoger dan in het jaar 2008 (figuur 2.1) en het hoogste bedrag in de afgelopen zeven jaar.

Tabel 2.4		Investerings in de zee- en kustvisserij b)						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)	
Kottervisserij								
Mln. euro b)	32	21	6	25	5	17	12	
Aantallen:								
- nieuwe schepen	12	4	-	5	1	1	2	
- andere schepen c)	2	1	3	1	2	1	3	
- verlengingen en renovaties e.d.	6	3	7	5	4	6	5	
- nieuwe motoren	20	12	7	6	5	6	5	
Grote zeevisserij								
Mln. euro b)	4	1	3	3	5	1	40	
Aantallen:								
- nieuwe schepen	-	-	-	-	-	-	-	
- andere schepen c)	-	-	-	-	1	-	-	
- verlengingen en renovaties e.d.	2	1	1	2	2	1	3	
- nieuwe motoren	-	-	-	-	1	-	2	
Mosselcultuur								
Mln. euro b)	2	1	1	1	2	2	2	
Aantallen:								
- nieuwe schepen	-	1	1	-	1	-	-	
- andere schepen c)	-	-	-	-	-	-	-	
- verlengingen en renovaties e.d.	2	1	-	-	-	3	3	
- nieuwe motoren	8	4	-	4	2	-	2	
Overige sectoren d)								
Mln. euro b)	2	1	1	1	2	2	2	

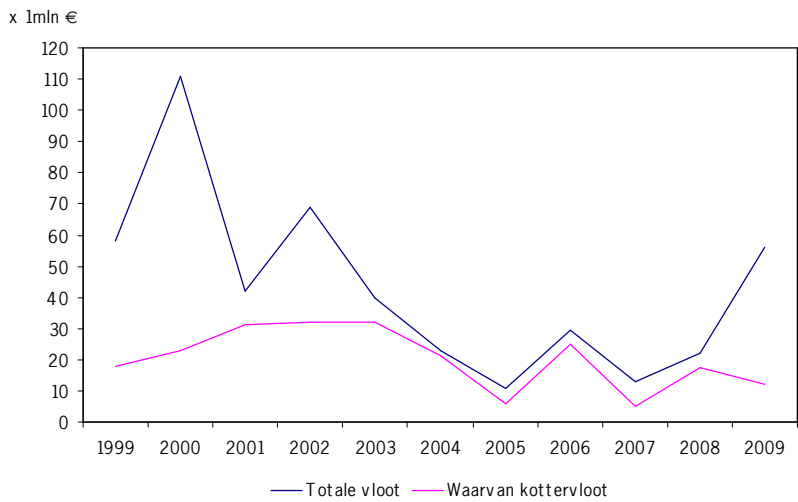
a) Voorlopige cijfers; b) Bruto-investeringen, exclusief elektronische apparatuur en dekwerktuigen. Peildatum: tijdstip van in de vaart brengen; c) Tweedehandsschepen uit buitenland of andere bedrijfstakken; d) Oestercultuur, mechanische kokkelvisserij en overige kustvisserij.
Bron: Informatienet.

Tabel 2.4	Investerings in de zee- en kustvisserij b) (vervolg)						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)
Aantallen:							
- nieuwe schepen	-	1	1	-	1	-	-
- andere schepen c)	-	-	-	-	-	-	2
- verlengingen en renovaties e.d.	2	1	-	-	-	3	3
- nieuwe motoren	8	4	-	4	2	-	2
Totale vloot							
Mln. euro b)	40	23	11	30	13	22	56
Aantallen:							
- nieuwe schepen	16	9	3	7	3	1	2
- andere schepen c)	2	1	4	1	5	1	5
- verlengingen e.d.	10	5	8	7	6	13	14
- nieuwe motoren	30	17	10	10	8	6	11
a) Voorlopige cijfers, van de overige kleine zeevisserij zijn geen gegevens beschikbaar; b) Bruto-investeringen, exclusief elektronische apparatuur en dekwerktuigen. Peildatum: tijdstip van in de vaart brengen; c) Tweedehandschepen uit buitenland of andere bedrijfstakken; d) Oestercultuur, mechanische kokkelvisserij en overige kustvisserij. Bron: Informatienet.							

In de grote zeevisserij werd flink geïnvesteerd, met naar schatting 40 mln. euro had dit onderdeel van de sector het grootste aandeel in het totale investeringsbedrag. Enkele schepen werden totaal gereviseerd en na langdurig verblijf op scheepswerven kwamen deze weer als 'nieuw' in de vaart. In de andere sectoren werd net als de afgelopen jaren zeer weinig geïnvesteerd in schepen. In de kottervisserij werden twee nieuwe vaartuigen aan de vloot toegevoegd en veertien schepen verlengd of grootschalig verbouwd. In totaal werden er elf motoren vervangen door nieuwe. Belangrijkste oorzaken van de relatief lage investeringsbedragen zijn de matige tot slechte financiële positie, waarin de visserij nog steeds verkeert, de onzekerheid met betrekking tot diverse regelgeving (ten aanzien van bijvoorbeeld ook pulsvisserij) en daarnaast ook de algemeen economische malaise. Investerings in vangstrechten zijn in deze rapportage buiten beschouwing gelaten.

Figuur 2.1

Investerings in de Nederlandse visserijvloot

Bron: Productschap Vis; Informatienet.

Investerings in de visserij nemen langzaam toe

2.2 Nederlandse zee- en kustvisserij: besomming en nettoresultaat

De opbrengsten in de Nederlandse vissersvloot kwamen in 2009 uit op 386 mln. euro, fors lager dan in voorgaand jaar (tabel 2.5). De opbrengst in de kottervisserij daalde met maar liefst 45 mln. euro (-18%) en die in de grote zeevisserij met 27 mln. euro (-19%). De opbrengst in de mosselcultuur lag 15% lager en liep met 10 mln. euro terug tot 56 mln. euro. De opbrengst in de overige kleine zeevisserijen is geraamd op rond 7 mln. euro, een kwart lager dan in voorgaand jaar. De Oestersector zag de opbrengst dalen naar 3 mln. euro. Over de (hand)kokkelvisserij en de visteeltsector zijn geen gegevens (meer) beschikbaar.

Tabel 2.5	Opbrengst van de Nederlandse zee- en kustvisserij (x mln. euro) b)						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)
Kottervisserij	262	241	240	247	270	250	205
Grote zeevisserij	143	131	137	125	135	142	115
Overige kleine zeevisserij	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	11	7
Totaal zeevisserij	405	372	377	372	405	403	327
Mosselcultuur c)	66	60	56	46	66	66	56
Kokkelvisserij	10	-	-	-	-	-	-
Oestervisserij	5	5	6	8	6	4	3
Totaal zee- en kustvisserij	486	437	439	426	477	473	386

a) Voorlopige cijfers; b) Inclusief overige opbrengsten en aanvoer in buitenlandse havens; c) Exclusief de door het Mosselfonds opgenomen mosselen, seizoenscijfers.
Bron: LNV Directie Visserij, Productschap Vis, Informatienet en LEI-enquête 2008 en 2009.

Het nettoresultaat in de Nederlandse visserij kwam uit op 22 mln. euro, ongeveer 20% lager dan in het jaar 2008 (tabel 2.6). De kottervisserij was licht winstgevend (+4 mln. euro) maar de grote zeevisserij boekte een verlies van rond 6 mln. euro. De mosselcultuur behaalde een positief resultaat van 23 mln. euro en is waar het gaat om winstgevendheid daarmee al jaren een uitzondering binnen de visserijsector als geheel. Het resultaat in de overige kleine zeevisserij wordt geraamd op 1 mln. euro.

Tabel 2.6	Nettoresultaat van de Nederlandse zee- en kustvisserij (x mln. euro)						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)
Kottervisserij	-3	-6	-11	-10	5	-1	4
Grote zeevisserij	1	-10	1	7	6	-4	-6
Overige kleine zeevisserij	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	4	1
Totaal zeevisserij	-4	-16	-12	-3	11	-1	-1
Mosselcultuur	35	28	22	10	27	29	23
Kokkelvisserij	n.b.	-	-	-	-	-	-
Oestervisserij	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.
Totaal zee- en kustvisserij	31	12	10	7	38	28	22

a) Voorlopige cijfers.
Bron: LNV Directie Visserij, Productschap Vis, Informatienet en LEI-enquête 2008 en 2009.

2.3 Visafslagen: omzet, aanvoer en prijzen

De totale omzet van de elf Nederlandse visafslagen samen kwam uit op een bedrag van 273 mln. euro (tabel 2.7). Dat was 8% lager ten opzichte van het jaar 2008, terwijl het aanvoervolume vis en garnalen juist toenam van 88.000 ton naar ruim 94.000 ton (+6%).

De afslagomzet staat de laatste jaren onder druk door vooral fluctuerende aanvoervolumes maar in 2009 was het vooral de fors lagere visprijs die de omzet drukte. Vooral de prijzen van schol (-27%) en garnalen (-30%) daalden aanzienlijk. Groeiende import van alternatieve vissoorten tegen zeer concurrerende prijzen, duurzaamheidseisen ten aanzien van Noordzeevis en een zwakke marktpositionering van belangrijke vis voor Nederlandse vissers (met name schol) in een laag marktsegment heeft een negatief effect op de prijsontwikkeling gehad. Het vermarkten van vis zal meer aandacht moeten krijgen om de negatieve prijs-spiraal te doorbreken. Het voldoen aan duurzaamheidskenmerken, promoten van vis en meer en beter communiceren over visaanvoer lijken noodzakelijke acties om verandering in prijzen te bewerkstelligen. Uit onderzoek blijkt dat certificering, ketenintegratie en mogelijk ook keurmerken belangrijke uitdagingen zijn waarmee een betere marktpositie kan worden bereikt en prijsvorming (beperkt) positief kan worden beïnvloed.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Urk/Harlingen	140	141	146	144	146	114	98
Ijmuiden	46	44	39	37	42	42	44
Den Helder	36	35	34	33	29	23	20
Goedereede/Stellendam	31	25	27	26	24	23	21
Lauwersoog	25	21	23	23	18	21	17
Vlissingen	29	25	28	28	27	25	24
Scheveningen	14	13	14	17	19	22	23
Breskens	11	7	7	8	8	8	9
Den Oever	14	10	12	15	17	16	14
Colijnsplaat	6	5	4	5	5	5	4
Totaal a)	350	326	334	336	335	300	273

a) Door afrondingsverschillen kunnen de jaartotalen afwijken van de som van de omzetten.
Bron: Productschap Vis; Informatienet.

Bijna alle afslagen, behalve die van Ijmuiden, Breskens en Scheveningen boekten een lagere omzet in 2009. De omzet van afslagencombinatie Urk/Harlingen daalde voor het tweede achtereenvolgende jaar hard (met bijna 15 mln. euro in 2009, een terugval van 13%) en kwam uit op 98 mln. euro. Het marktaandeel van deze combinatie daalde van 38% naar iets minder dan 36%.

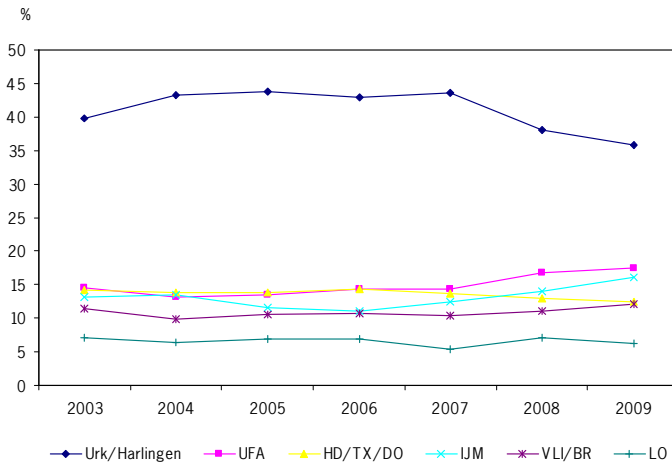
De UFA (United Fish Auctions, waaronder de afslagen van Scheveningen, Goedereede/Stellendam en Colijnsplaat vallen) zag de omzet afnemen tot 47 mln. euro (-5%) maar het marktaandeel liep licht op tot 17,1%.

De visafslag van Ijmuiden zag de omzet met 2,5 mln. euro toenemen waardoor het marktaandeel steeg van 14% naar 16%.

De afslagcombinatie Den Helder/Texel/Den Oever zag de omzet dalen naar rond 34,5 mln. euro (-12%) waarbij het marktaandeel licht daalde naar 12,7%.

De omzet van de visafslagencombinatie Vlissingen/Breskens kwam ongeveer even hoog uit als in 2008 maar het marktaandeel nam toe met ruim een procent tot 12,1%. De omzet bedroeg 33 mln. euro. De visafslag van Lauwersoog boekte bijna 4 mln. euro minder omzet, waarbij het marktaandeel daalde van 7% naar 6,2%.

Figuur 2.2 Marktaandeel visafslagen en samenwerkingsverbanden

Bron: Productschap Vis; Informatienet.

De veilopbrengst van tong en schol bedroeg in 2009 rond 153 mln. euro (171 mln. euro in 2008). De twee vissoorten waren daarmee goed voor 55% van de omzet. Platvis (dus inclusief de vissoorten tarbot, griet, schar, tongschar en bot) is, in omzet gemeten, verreweg de belangrijkste categorie vis voor de Nederlandse visafslagen. Binnen Europa heeft Nederland een leidende rol op het gebied van aanvoer van deze soorten. De (prijs)concurrentie met andere visproducten is echter ontzettend groot. De omzet aan garnalen op de afslagen kwam uit op bijna 39 mln. euro (ruim 14% van de totale omzet), 1,5 mln. euro lager dan vorig jaar.

In volume lag de aanvoer op Nederlandse visafslagen op een bijna 7% hoger niveau dan vorig jaar. De aanvoer kwam uit op ruim 94.000 ton vis en garnalen (in 2008: 88.000 ton), waarvan iets meer dan de helft (53%) uit tong en schol bestond en 16% uit garnalen (ruim 15.000 ton). De aanvoer van tong bleef ongeveer gelijk en kwam uit op bijna 10.900 ton en die van schol nam met 4.000 ton toe (tot 39.200 ton). De op de afslagen verhandelde hoeveelheid kabeljauw nam ook iets toe tot bijna 6.000 ton maar de prijs lag een stuk lager (2,26 euro ten opzichte van 2,75 in 2008).

De prijs van tong steeg met 2% naar 10,06 euro. De prijs voor schol daalde van 1,89 euro naar 1,38 euro. De op de afslag betaalde gemiddelde prijs voor garnalen daalde van 3,65 euro naar 2,54 euro. De afslagomzet van dit schaaldier kwam ruim 1,5 mln. euro lager uit ondanks een 4.000 ton hogere aanvoer,

dus ondanks het hogere volume nam de omzet niet toe. De gemiddelde prijs voor alle aangevoerde vis en garnalen samen daalde met 47 eurocent (van 3,40 euro naar 2,93 euro). In bijlage 4 is een overzicht opgenomen van gemiddelde aanvoerprijzen van enkele belangrijke vissoorten en garnalen die op de Nederlandse visafslagen zijn aangevoerd.

In 2009 namen onder buitenlandse vlag geregistreerde vissersvaartuigen 25% van de afslagomzet voor hun rekening (tabel 2.8). De omzet van buitenlandse schepen steeg (na de aanzienlijke daling van vorig jaar) met 7 mln. euro. De sinds 2008 kleinere omvang van de Nederlandse kottervloot en de lage visprijzen in 2009 lijken de belangrijkste oorzaken van de lagere omzet van de afslagen.

Tabel 2.8	Nederlandse en buitenlandse aanvoer op Nederlandse afslagen (x mln. euro)						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Nederlandse kotters a)	248	229	239	252	253	239	205
Buitenlandse schepen b)	102	97	95	84	83	61	68
Totaal	350	326	334	336	335	300	273

a) Opbrengsten exclusief huuropbrengsten en -uitgaven inzake visrechten en overige opbrengsten; b) Raming.
Bron: Productschap Vis; Informatienet.

3 Kottervisserij: vloot en bedrijfsresultaten

3.1 Algemeen

De Nederlandse kottervloot sloot het jaar 2009 af met een kleine winst van 4 mln. euro. De omvang van de vloot bleef gelijk op 308 schepen en de aanvoerhoeveelheid van verse vis steeg met 2.000 ton (+3%). 2009 stond in het teken van lage visprijzen en tegelijkertijd ook relatief lage olieprijsen. De opbrengstwaarde van de aangevoerde verse vis liep door de lage prijzen fors terug met 45 mln. euro (-18%) tot een bedrag van 205 mln. euro. De totale kosten daalden eveneens fors met 47 mln. euro (-25%) doordat vooral de brandstofprijs met 38% daalde. De eurokotters en schepen tussen de 301 en 1.500 pk kwamen uit op een negatief nettoresultaat (verlies). De grote boomkotters op platvis draaiden voor het eerst in 7 jaar met winst.

3.2 Vloot

Het aantal schepen in de vloot per eind 2009 was gelijk aan het aantal schepen in 2008 en kwam uit op 308 schepen (tabel 3.1). Begin 2008 is er fors gesaneerd in de boomkorvvloot maar daarna is de omvang van de vloot constant gebleven.

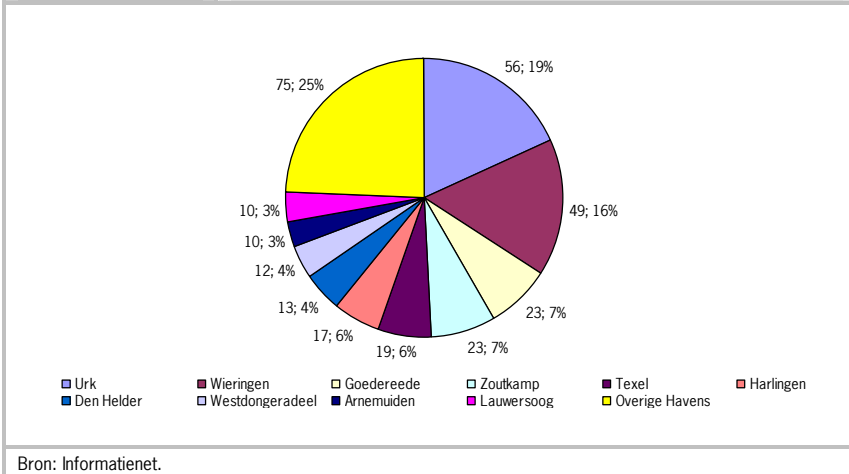
Het gemiddeld motorvermogen daalde licht (met 2%) naar 767 pk. De categorie schepen met een motorvermogen van meer dan 2.001 pk verdween geheel. Deze schepen hebben hun vermogen aangepast en motoren zijn afgesteld en verzegeld op maximaal 2.000 pk.

Tabel 3.1	Aantal actieve vaartuigen in de kottervisserij naar leeftijd en motorvermogen (per 31 december)						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)
Totaal kottervloot	374	367	342	346	345	308	308
Leeftijd							
- 0-10 jaar	78	70	67	66	62	58	60
- 11-20 jaar	140	136	113	101	84	75	66
- meer dan 20 jaar	156	161	162	179	199	175	182
Totaal	374	367	342	346	345	308	308
Motorvermogen (pk)							
1-150	4	3	8	8	8	3	2
151-200	16	18	17	17	19	12	15
201-260	34	32	32	30	37	34	33
261-300	173	168	163	166	159	155	154
301-600	8	7	8	7	8	7	6
601-800	2	2	3	4	2	4	4
801-1.100	6	5	5	5	6	8	10
1.101-1.500	5	6	4	5	5	5	5
1.501-2.000	87	92	81	83	90	78	79
2.001 en meer	39	34	21	21	11	2	
Totaal	374	367	342	346	345	308	308
Gemiddeld motorvermogen (pk)	981	986	881	891	848	779	767
a) Voorlopige cijfers. Bron: LNV Directie Visserij; Informatienet.							

Figuur 3.1 laat de verdeling van de Nederlandse vloot uitgesplitst naar thuishaven zien. Ongeveer 35% van de schepen heeft Urk en Den Oever (Wieringen) als thuishaven.

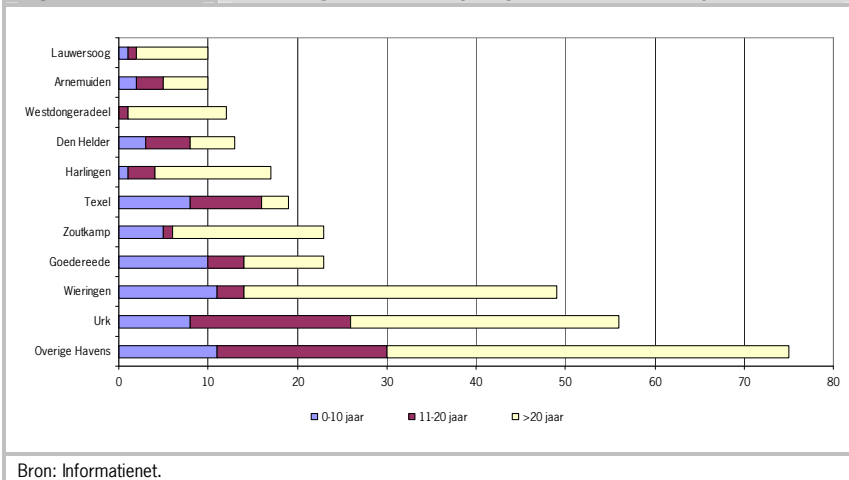
De leeftijdsopbouw van de schepen verschilt nogal per haven zoals figuur 3.2 laat zien. In de vissersplaatsen Westdongeradeel en Lauwersoog zijn de schepen het oudst met een gemiddelde leeftijd van respectievelijk 63 en 52 jaar. De vissersplaatsen Arnhemuiden, Den Helder en Goedereede hebben gemiddeld de jongste schepen van Nederland met een leeftijd van minder dan 20 jaar.

Figuur 3.1 Verdeling aantal schepen per haven in 2009

Bron: Informatienet.

Figuur 3.2 Verdeling aantal schepen per haven en leeftijdsklasse

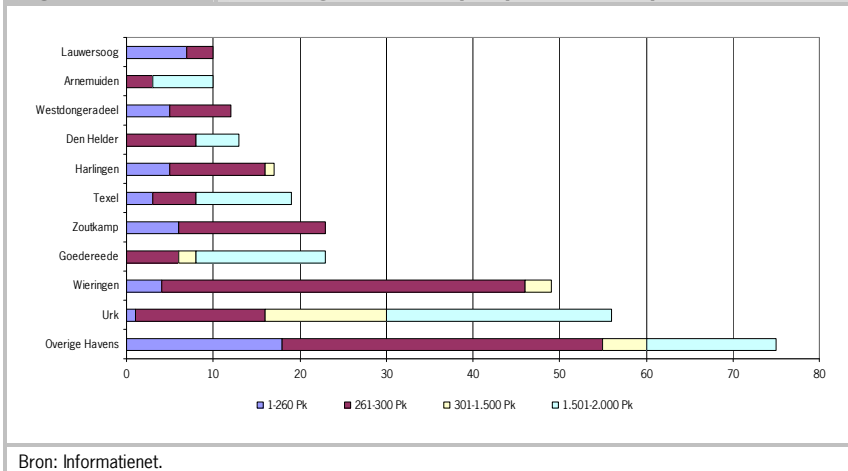

Bron: Informatienet.

Figuur 3.3 laat de verdeling van de vloot naar pk-klasse per haven zien. In de plaatsen Arnemuiden, Goedereede, Urk en op Texel zijn grote kotters te vinden. Westdongeradeel, Harlingen, Zoutkamp en Wieringen hebben relatief veel kleine kotters. Gemiddeld komen de schepen in deze plaatsen uit op minder dan 300 pk.

Figuur 3.3

Verdeling aantal schepen per haven en pk-klasse

3.3 Resultaten van de kottersector

De totale opbrengst van de kottervloot lag met 205 mln. euro fors lager dan de totale opbrengst in 2008, een afname van 18%. De verlaging is met name een gevolg van de lage prijzen op de visafslagen. Mede door de financiële crisis en de sterke concurrentie van aquacultuur vis nam de vraag naar Noordzeevis in het algemeen sterk af, wat de prijzen negatief heeft beïnvloed.

De technische kosten daalden met circa 25%. Een groot gedeelte van de daling is toe te rekenen aan de relatief lage olieprijs in vergelijking met het jaar 2008. Ten opzichte van 2008 daalde de prijs met 38%, van 54 cent naar 33 cent per liter. Daarnaast namen de vaste kosten af door enerzijds veroudering van de vloot, waardoor de afschrijvingskosten verminderden, en anderzijds doordat de rente onder invloed van de economische crisis fors daalde. Doordat de kosten sneller daalden dan de opbrengsten werd er door een deel van de vloot toch winst gemaakt en voor de gehele vloot resulteerde dit per saldo in een bescheiden winst van 4 mln. euro in 2009. De totale arbeidsopbrengst bleef gelijk op circa 63 mln. euro.

Per saldo kwamen wel meer schepen, ongeveer 47%, uit op een negatief nettoresultaat, in 2008 was dat nog 34%. Met name in de garnalenvisserij nam het aantal schepen met een negatief nettoresultaat toe. Meer schepen hadden ook een negatief brutoresultaat. In 2009 was dat zelfs 17% van het aantal schepen terwijl dat in 2008 nog 8% was. Dit wil zeggen dat deze eigenaren

zelfs een klein deel van de lopende kosten niet konden betalen en dat er geen dekking was voor de aflossingen en rentekosten.

Tabel 3.2		Sectorresultaten kottervisserij (x mln. euro)					
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)
Besomming b)	262	241	240	247	270	250	205
Af: technische kosten c)	188	178	189	195	194	187	142
Arbeidsopbrengst	74	62	51	52	76	63	63
Waarvan:							
- deel/sociale lasten	77	68	62	62	71	64	59
- nettoresultaat	-3	-6	-11	-10	5	-1	4
a) Voorlopige cijfers; b) Inclusief diverse opbrengsten; c) Alle kosten, exclusief deelloon, sociale lasten, proviand, graailoon en vakantiegeld. Bron: Informatienet.							

Aanvoer en opbrengsten

De aanvoer van de twee belangrijkste vissoorten, tong en schol nam af met circa 5% terwijl de opbrengst van deze soorten afnam met 18% tot 109 mln. euro. De gezamenlijke besomming van deze twee platvissoorten was goed voor 53% van de totale besomming (58% in 2008). De gemiddelde prijs van tong lag 2% hoger ten opzichte van die van 2008 terwijl die van schol daalde met bijna 27%.

De aanvoer van garnalen (deels buiten de afslagen om, mede omdat er geen veilplicht is) lag ruim hoger dan vorig jaar op 17.500 ton, een toename van circa 25%. De gemiddelde prijs daalde echter flink, circa 40%, waardoor de totale besomming bleef steken op ruim 43 mln. euro, een daling van 25%. Alle overige vis bracht per saldo ongeveer 8 mln. euro minder op dan vorig jaar, met name omdat de prijzen lager uitkwamen. De gemiddelde prijs van de overige vis daalde met circa 8%.

Inzet vloot, omvang en aantal opvarenden

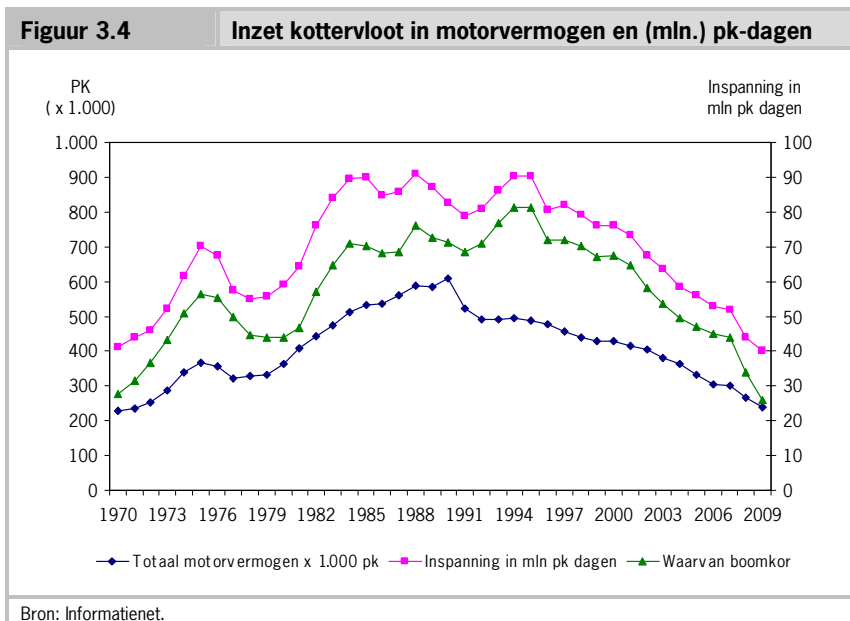
Het gemiddeld aantal ingezette schepen in de kottervloot nam af met 6% tot een totaal van 308 schepen. Gedeeltelijk is deze afname toe te wijzen aan een saneringsronde van vooral grote boomkorschepen die in de loop van 2008 plaatsvond. In 2009 daalde het totaal ingezette motorvermogen naar 238.000 pk, een afname van 10%. De inzet van de kottervloot wordt gemeten in pk-dagen, wat hetzelfde is als het aantal gemaakte zeedagen vermenigvuldigd met het aantal pk's. De totale inzet van de kottervloot in termen van pk-dagen is ten opzichte van vorig jaar gedaald met circa 8%. Deze afname is met name toe te wijzen aan de daling van het motorvermogen van de vloot.

Bijna alle type schepen maakten gemiddeld iets meer zeedagen, behalve de schepen in de pk-klasse 1.500-2.000.

Tabel 3.3		Kottervisserij - enkele kengetallen (jaargemiddelden respectievelijk jaartotalen)						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)	
Aantal schepen	384	371	355	344	348	329	308	
Motorvermogen (1.000 pk)	380	364	332	303	300	268	238	
Aantal opvarenden	1.656	1.564	1.469	1.396	1.404	1.333	1.236	
Olieverbruik (mln. liters)	272	247	225	209	204	163	148	

a) Voorlopige cijfers.
Bron: Informatienet.

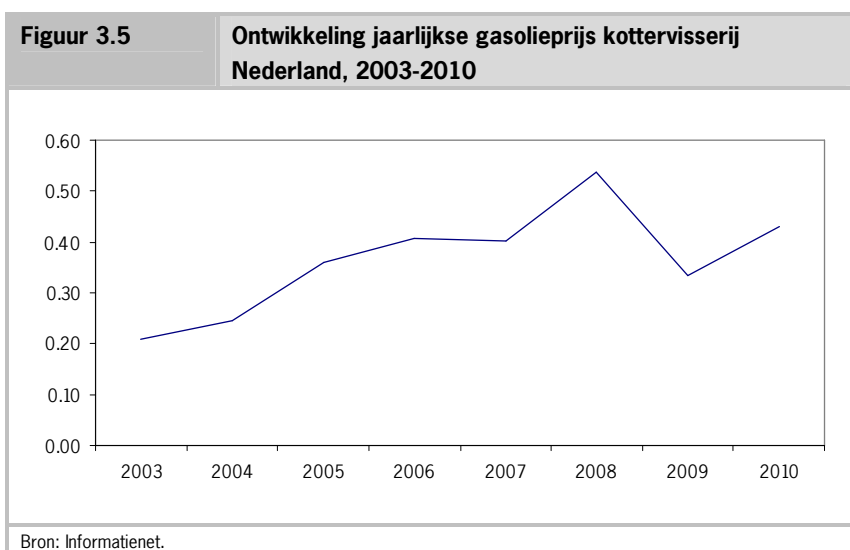
Het aantal opvarenden op de vloot nam net als vorig jaar af met 7% en kwam uit op 1.236 mensen. De afname is te verklaren doordat het gemiddeld aantal schepen in de kottervloot is afgenomen en dat daarmee het aantal beschikbare arbeidsplaatsen is verminderd.

Brandstofverbruik en -kosten

Het totale brandstofverbruik daalde in 2009 naar een volume van 148 mln. liter (tabel 3.3). Dit kwam neer op een gemiddeld verbruik van 481.000 liter brandstof (hoofdzakelijk gasolie) per schip. Vergeleken met vorig jaar is er gemiddeld 3% minder gasolie per schip verbruikt. Het aantal pk's per schip nam af en eigenaren van boomkorschepen zijn onder druk van de hoge olieprijs in 2008 al op zoek gegaan naar mogelijkheden om het gasolieverbruik te verlagen. Deze drang naar vermindering van brandstofverbruik werkte ook in 2009 door.

De ontwikkeling in de prijs van gasolie wordt weergegeven in figuur 3.5. Ten opzichte van 2008 nam de prijs in 2009 fors af. De gasolieprijs kwam uit op gemiddeld circa 33 cent per liter. Dit was lager dan het niveau van 2005 maar nog wel fors hoger dan in 2003.

De totale brandstofkosten voor de kottervloot bedroegen circa 50 mln. euro in 2009. Ongeveer 25% van de totale opbrengst van de kottervisserij werd aan brandstof uitgegeven. Vanwege de lage olieprijs en minder verbruik kwam dit percentage een stuk lager uit dan in 2008, toen nog 35% van de totale besomming aan brandstof werd gependend.

3.4 Resultaten per pk-groep

Algemeen

In alle pk-klassen hebben kotters een lagere besomming gehaald dit jaar, al was de daling in de kleinere pk-klassen sterker dan in de grootste pk-klasse. De kosten in de pk-klassen 260-300 en 301-1.500 daalden ook nog eens minder snel dan de besomming. Daardoor leden relatief veel kotters een verlies. De vloot als geheel kwam per saldo wel op een positief resultaat uit.

Alleen in de pk-klassen 1.501-2.000 en 0-260 werd winst gemaakt. De grotere kotters hadden baat bij de fors lagere oliekosten in 2009.

De variatie in het aantal gemaakte zeedagen, behaalde besommingen en gemaakte kosten tussen schepen van vergelijkbare grootte was net als andere jaren aanzienlijk. Met name voor de kleinste schepen (0-260 pk en 261-300 pk) kwamen afwijkingen van +50% tot -50% voor. Ook dit jaar varieerde het aantal zeedagen tussen vergelijkbare schepen flink, circa +30% tot -30% van het gemiddeld aantal zeedagen. De hoogte van de besommingen en deels ook die van de kosten wordt, naast de vangbaarheid van de vis, in belangrijke mate bepaald door het aantal zeedagen en de omvang van de individuele visrechten (quota), met name die voor tong en schol.

Kotters met een motorvermogen van 0-260 pk (0-191 kW)

De gemiddelde besomming van garnalenkotters met een vermogen tot 260 pk kwam in 2009 met 215.000 euro circa 10% lager uit dan vorig jaar (figuur 3.6). Terwijl de aangevoerde hoeveelheid flink toenam, daalde de gemiddelde prijs voor garnalen fors. Het gemiddelde nettoresultaat kwam uit op circa 7.000 euro. Ten opzichte van 2008 was dat een daling van meer dan 50%. Vooral door een flinke daling in de gasoliekosten (-43%), arbeidskosten (-24%) en vaste kosten (-22%) kon er toch nog een kleine winst worden behaald.

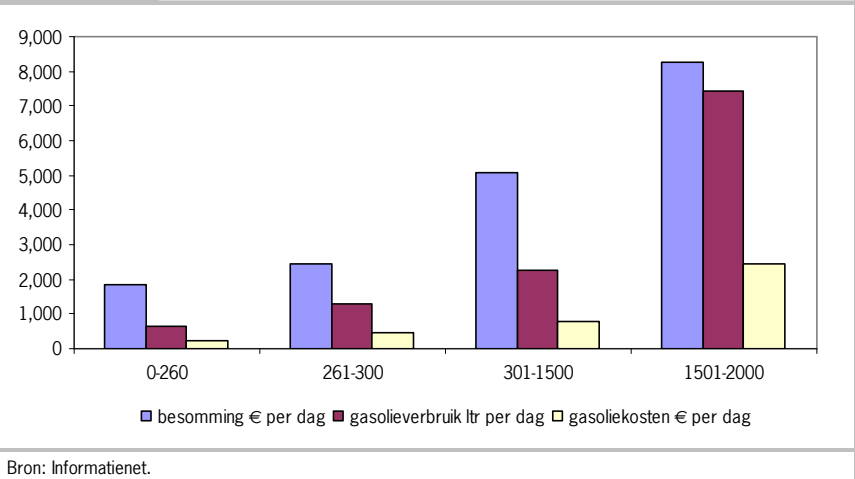
Gemiddeld werd in 2009 door garnalenkotters tot 260 pk rond 110 dagen gevist. De gemiddelde loonkosten per opvarende daalden met 12% tot 27.000 euro terwijl de gemiddelde besomming per zeedag op ruim 1.890 euro lag. De gasoliekosten bedroegen circa 12% van de totale opbrengst en het verbruik van brandstof per kilo verhandelde vis kwam neer op 0,85 liter, ongeveer ook 12% lager dan in 2008 toen 0,97 liter brandstof per kilo werd verbruikt.

Tabel 3.4**Gemiddelde bedrijfsresultaten per vaartuig in de
kottervisserij naar pk-klasse (x 1.000 euro)**

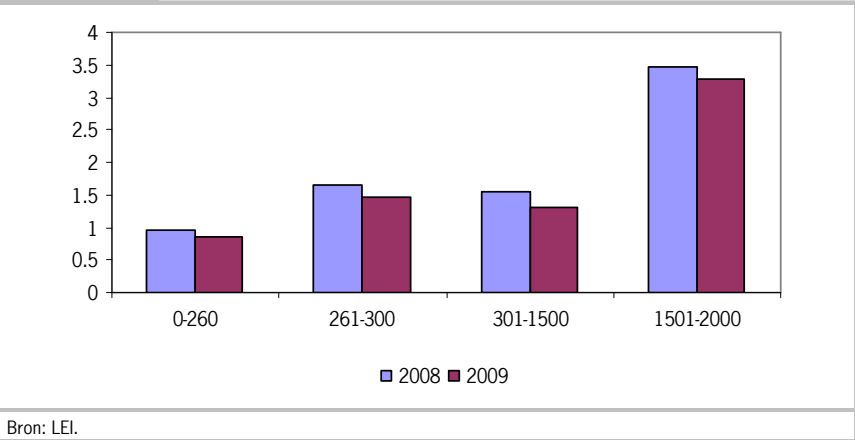
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)
0-260 pk (0-191 kW)							
- brutobesomming	123	121	164	180	210	239	215
- nettoresultaat	-12	-8	-3	3	16	16	7
- loonkosten volw. opvarende	23	23	32	31	37	30	27
261-300 pk (192-221 kW)							
- brutobesomming	388	380	401	395	472	439	339
- nettoresultaat	-25	-35	-25	-35	24	18	-19
- loonkosten volw. opvarende	41	40	42	40	49	41	34
301-1.500 pk (222-1.103 kW)							
- brutobesomming	665	656	809	726	838	905	821
- nettoresultaat	20	16	112	15	75	54	-18
- loonkosten volw. opvarende	45	45	53	42	55	65	59
1.501-2.000 pk (1.104-1.471 kW)							
- brutobesomming	1.292	1.200	1.316	1.521	1.577	1.633	1516
- nettoresultaat	-7	-14	-104	-65	-38	-55	94
- loonkosten volw. opvarende	54	49	44	51	55	57	67
2.001 pk en meer (1.472 kW en meer)							
- brutobesomming	1.413	1.336	1.255	1.481	1.533	-	-
- nettoresultaat	48	34	-11	81	89	-	-
- loonkosten volw. opvarende	55	50	36	46	47	-	-

a) Voorlopige cijfers.

Figuur 3.6 Gemiddelde opbrengsten en verbruikscijfers en kosten van brandstof per pk-groep, jaar 2009

Figuur 3.7 Gemiddeld verbruik van brandstof (in liters) per kilo aangevoerde vis en garnalen, per pk-groep in 2008 en 2009

Kotters met een motorvermogen van 261-300 pk (192-221 kW)

De kotters in deze pk-groep (voornamelijk eurokotters) behaalden een gemiddelde besomming van 339.000 euro, een afname ten opzichte van vorig jaar met 23%. Omdat de kosten minder snel daalden dan de opbrengsten kwamen deze kotters voor het eerst in 3 jaar uit op een negatief resultaat, -18.000 euro per schip. Het verlies is voor een groot deel te verklaren door de zeer lage prijs voor met name garnalen in 2009 terwijl het aanvoervolume niet toenam bij deze kotters. Het gemiddeld aantal zeedagen kwam uit op 138 en de gemiddelde loonkosten per opvarende op 34.000 euro. De gemiddelde besomming per zeedag (voor alle verschillende visserijen samen in deze pk-klasse) kwam uit op circa 2.450 euro. De gasoliekosten van deze kotters bedroegen net als vorig jaar 18% van de gemiddelde besomming. Het verbruik van brandstof per kilo verhandelde vis kwam uit op iets minder dan 1,5 liter.

Kotters met een motorvermogen van 301-1.500 pk (222-1.103 kW)

Deze schepen van de zogeheten middengroep kotters zijn zeer divers. Het motorvermogen in deze groep varieert aanzienlijk maar de visserijactiviteiten komen wel globaal met elkaar overeen. De kotters oefenen met name de flyshoot/snorrevaad- en de twinrigvisserij uit. Gemiddeld kwamen de schepen uit op een besomming van 821.000 euro. Dit was, ten opzichte van vorig jaar, een daling van 10%. Het nettoresultaat voor deze kotters kwam gemiddeld uit op 18.000 euro verlies terwijl er vorig jaar nog een nettowinst werd behaald van bijna een halve ton. De bemanning verdiende in 2009 een brutoloon van ruim 59.000 euro, een daling van 9% ten opzichte van het jaar ervoor. Het aantal zeedagen kwam uit op 162 en de gemiddelde besomming bedroeg een kleine 5.080 euro per zeedag. De gasoliekosten van deze kotters kwamen uit op 15% van de besomming en het verbruik van brandstof per kilo aangevoerde vis lag gemiddeld op ongeveer 1,3 liter.

Kotters met een motorvermogen van 1.501-2.000 pk (1.104-1.471 kW)

Deze grotere boomkorkotters van gemiddeld bijna 2.000 pk boekten een lagere besomming, iets meer dan 1,5 mln. euro gemiddeld. Ten opzichte van de andere pk-klassen nam de besomming relatief weinig af omdat er meer vis werd aangevoerd. Ondanks de lichte daling in de brutobesomming noteerden de kotters in dit segment voor het eerst in zeven jaar een winst; 94.000 euro. Met name de lage brandstofkosten hebben bijgedragen aan het gunstige resultaat. In tegenstelling tot de meeste visprijzen bleef de gemiddelde prijs van tong redelijk op peil ten opzichte van die in 2008. De prijs van schol, de tweede doelsoort van deze kotters, daalde wel flink. Het gemiddeld aantal zeedagen kwam

uit op 183. De gemiddelde loonkosten per opvarende bedroegen 68.000 euro. De gemiddelde besomming per zeedag kwam uit op circa 8.300 euro. Door de gedaalde olieprijs was het aandeel van de gasoliekosten in de besomming nog maar een kleine 30%, in 2008 was dit nog 39%. Het verbruik van brandstof per kilo aangevoerde vis daalde met 5% ten opzichte van voorgaand jaar naar 3,2 liter.

Relatief belang van de verschillende kottergroepen

De eurokotters (261-300 pk) en de boomkorschepen van 1.501-2.000 pk brengen samen, net als in 2008, circa 90% van de totale besomming op. Ook in termen van vlootomvang, motorvermogen en werkgelegenheid is het belang van deze 2 segmenten het grootst.

Tabel 3.5 Procentuele verdeling van enkele kengetallen in 1998, 2008 en 2009 a) naar pk-groepen									
	Vaartuigen			Motorvermogen			Mensjaren		
	1998	2008	2009	1998	2008	2009	1998	2008	2009
1-260	21	17	16	4	4	4	9	12	11
261-300	35	48	50	10	17	19	26	41	44
301-1.500	8	7	8	6	8	9	7	7	8
1.501-2.000	22	26	26	39	63	67	33	36	37
2.001 en meer	16	2	0	41	8	0	25	3	0
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	Besomming			Technische kosten			Arbeidsopbrengsten		
	1998	2008	2009	1998	2008	2009	1998	2008	2009
1-260	5	5	5	4	4	4	6	9	7
261-300	19	28	26	17	23	26	22	40	25
301-1.500	6	9	10	6	7	10	6	12	9
1.501-2.000	39	55	59	41	61	59	36	37	60
2.001 en meer	31	3	0	32	4	0	29	2	0
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100

a) Voorlopige cijfers.

3.5 Resultaten per tak van visserij

Boomkorvisserij

De belangrijkste tak van visserij in 2009, de boomkorvisserij was voor het eerst sinds jaren per saldo winstgevend. Gemeten in pk-dagen werd 64% van de visserij-inspanning geleverd door de boomkorvisserij die bijna volledig werd uitgeoefend door schepen groter dan 1.501 pk (grote boomkorkotters) en door een beperkt aantal schepen in de klasse 261-300 pk (eurokotters). In de boomkorvisserij was sprake van een inzetreductie van 14%.

De besomming van de boomkorvisserij nam af tot 115 mln. euro, een afname van 27%. Ondanks deze forse afname is de boomkorvisserij nog steeds goed voor 56% van de totale opbrengsten van de kottervloot. De terugloop van inzet en besomming in de boomkorvisserij is voor een groot deel te verklaren doordat boomkorvissers in 2009 overgeschakeld zijn op met name sumwingvisserij. Enkele kotters zijn in 2009 ook gestart met pulsvisserij maar hebben er nog geen jaarrond mee gevestigd.

Per saldo was de boomkorvisserij voor het eerst in zeven jaar winstgevend. Met name de oliecosten zijn traditioneel voor deze vistak een groot deel van de totale kosten maar de olieprijs was in 2009 flink lager. De totale kosten voor olieverbruik daalden met 42%.

In de groep kotters van 1.501-2.000 pk werd ruim 102 mln. euro besomd, een afname van 22% ten opzichte van het jaar 2008. De eurokottervloot behaalde in de boomkorvisserij een besomming van iets meer dan 12 mln. euro, wat een afname van 15% betekende. Sinds 2004 is de besomming in deze tak van visserij met meer dan de helft (ruim 56%) gedaald.

Slede (slof) van boomkor en garnalentuig

Garnalenvisserij

De op één na belangrijkste tak van visserij maakte in tegenstelling tot de laatste twee jaren verlies. De lage garnalenprijzen in 2009 zijn hier de belangrijkste oorzaak van. De garnalenvisserij was goed voor 22% van de opbrengsten van de totale kottervisserij terwijl de inzet in pk-dagen slechts op 14% van het totaal uitkwam.

De kotters kleiner dan 260 pk waren nog licht winstgevend omdat de aanvoer toenam maar de 300 pk-kotters leden flink verlies in 2009. De aanvoer van garnalen stagneerde hier. Het totaal aantal zeedagen steeg in deze vistak, voor zowel de kotters kleiner dan 260 pk als voor de 300 pk-kotters. De garnalenvissers besomden gezamenlijk ongeveer 44 mln. euro, wat een daling van 28% was ten opzichte van voorgaand jaar. Hoewel de aangevoerde hoeveelheid garnalen steeg was dit niet genoeg om de dalende prijs te compenseren. Gemiddeld nam de prijs voor garnalen af met 40% en de aanvoer nam toe met 25%.

Overige visserijen

De categorie overige visserijen bestond vooral uit twinrig- en quadrigvisserij (vooral op schol en langoustine), flyshoot/snorrevaad (diverse vissoorten zoals mul, rode poon, inktvis en schol), sumwing, pulskor en pulswing (tong, schol) en diverse andere trawlvisserijen. De inzet van deze visserijen samen verdubbelde en de besomming nam toe met 74% ten opzichte van vorig jaar. De aanvoer nam toe en het gemiddeld prijsniveau van deze schepen ligt hoger dan die bij alle andere schepen in de vloot. De meeste van deze schepen hebben winst gemaakt in 2009 waardoor ook het totaalresultaat van deze visserijen per saldo positief was.

Arbeidsopbrengst visserijen

De gemiddelde arbeidsopbrengst in de kottervisserij steeg naar 51.000 euro (tabel 3.8). Een opvarende in de visserij verdiende gemiddeld bruto bijna 4.000 euro meer dan in 2008. Met name in de boomkorvisserij kwam de gemiddelde arbeidsopbrengst hoger uit, vanwege het relatief gunstige resultaat dat in dit segment behaald werd. In de garnalervisserij was de gemiddelde arbeidsopbrengst bijna 3.000 euro lager.

In tabel 3.9 is de ontwikkeling van enkele kengetallen geschetst in voor inflatie gecorrigeerde euro's. Sinds 1980 schommelt het gemiddelde arbeidsloon per mensjaar tussen de 40.000 en de 50.000 euro.

Tabel 3.6	Inzet van de kottervisserij naar pk-groep en tak van visserij (x 100.000 pk-dagen)						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)
1-260 pk							
- garnalen	12	13	13	13	12	12	12
- diversen	1	0	0	0	0	0	0
- totaal	13	13	13	13	12	12	12
261-300 pk							
- boomkor	27	25	23	19	13	10	11
- bordentrawl	1	2	2	1	1	1	1
- garnalen	31	36	33	32	36	43	45
- quadrig	-	-	-	-	-	2	1
- diversen	17	14	13	17	15	4	6
- totaal	76	77	71	69	65	60	64
301-1.500 pk							
- boomkor	8	7	0	5	6	6	0
- bordentrawl	6	7	8	3	2	0	2
- diversen	18	15	20	18	21	23	32
- quadrig	-	-	-	-	-	2	3
- totaal	32	29	28	26	29	31	37
1.501-2.000 pk							
- boomkor	294	292	305	316	335	297	247
- sumwing	-	-	-	-	-	5	28
- pulskor	-	-	-	-	-	-	8
- pulswing	-	-	-	-	-	-	1
- diversen	-	2	3	0	5	8	9
- totaal	294	294	308	316	340	310	293
2.001 pk en meer							
- boomkor	210	171	140	108	82	20	-
- diversen	13	3	0	0	0	0	-
- totaal	223	174	140	119	82	20	-
- = In betreffende groep niet waargenomen; 0 = Minder dan 50.000 pk-dagen.							
a) Voorlopige cijfers.							

Tabel 3.6	Inzet van de kottervisserij naar pk-groep en tak van visserij (x 100.000 pk-dagen) (vervolg)						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)
Alle schepen							
- boomkor	538	495	468	447	436	341	258
- bordentrawl	7	8	10	5	3	1	2
- garnalen	43	49	46	45	48	55	57
- quadrig	-	-	-	-	-	4	4
- sumwing	-	-	-	-	-	5	28
- pulskor	-	-	-	-	-	-	8
- pulswing	-	-	-	-	-	-	1
- diversen	50	34	36	44	41	34	47
- totaal	638	586	560	531	522	440	405
- = In betreffende groep niet waargenomen; 0 = Minder dan 50.000 pk-dagen. a) Voorlopige cijfers.							

Tabel 3.7	Besomming kottervisserij naar pk-groep en tak van visserij (x mln. euro)						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)
1-260 pk							
- garnalen	7	7	9	10	13	14	11
- diversen	-	-	-	-	-	-	-
- totaal	7	7	9	10	13	14	11
261-300 pk							
- boomkor	26	27	23	19	18	14	10
- bordentrawl	1	1	1	1	1	1	0
- garnalen	25	25	30	27	39	48	34
- quadrig	-	-	-	-	-	2	1
- diversen	15	12	13	18	18	5	6
- totaal	67	65	67	64	76	69	52
- = In desbetreffende groep niet waargenomen; 0 = Minder dan 450.000 euro. a) Voorlopige cijfers.							

Tabel 3.7	Besomming kottervisserij naar pk-groep en tak van visserij (x mln. euro) (vervolg)						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)
301-1.500 pk							
- boomkor	4	2	0	2	2	3	0
- bordentrawl	2	2	2	0	1	0	1
- quadrig	-	-	-	-	-	1	1
- diversen	9	10	14	16	17	18	18
- totaal	15	14	16	16	20	22	20
1.501-2.000 pk							
- boomkor	109	107	113	128	138	132	102
- diversen	0	0	0	0	2	4	3
- sumwing	-	-	-	-	-	2	11
- pulskor	-	-	-	-	-	-	4
- pulswing	-	-	-	-	-	-	1
- totaal	109	107	113	128	140	138	120
2.001 pk en meer							
- boomkor	60	48	35	28	21	6	-
- diversen	3	1	0	-	-	-	-
- totaal	63	49	35	28	21	6	-
Alle schepen							
- boomkor	199	186	170	177	180	157	113
- bordentrawl	3	3	4	2	2	1	2
- garnalen	32	32	39	37	52	61	44
- sumwing	-	-	-	-	-	2	11
- pulskor	-	-	-	-	-	-	4
- pulswing	-	-	-	-	-	-	1
- quadrig	-	-	-	-	-	3	2
- diversen	28	20	27	36	36	26	27
- totaal	262	241	240	246	270	250	204
- = In desbetreffende groep niet waargenomen; 0 = Minder dan 450.000 euro.							
a) Voorlopige cijfers.							

Tabel 3.8	Gemiddelde arbeidsopbrengst per mensjaar in de kottervisserij naar tak van visserij (x 1.000 euro) b)						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)
1-260 pk							
- garnalen	17	18	31	33	44	46	30
- diversen	0	0	-	-	35	-	0
- totaal	17	18	31	33	45	46	30
261-300 pk							
- boomkor	44	51	27	7	45	13	35
- bordentrawl	10	19	26	19	31	9	30
- garnalen	37	27	43	35	64	47	29
- quadrig	-	-	-	-	-	9	23
- diversen	29	25	26	42	51	-	2
- totaal	37	34	35	29	56	46	28
301-1.500 pk							
- boomkor	42	21	0	-	22	11	-
- bordentrawl	0	8	-	-	33	-	15
- quadrig	-	-	-	-	-	21	22
- diversen	95	123	123	77	82	100	64
- totaal	46	44	76	77	71	79	55
1.501-2.000 pk							
- boomkor	62	47	27	41	47	39	80
- diversen	0	0	0	-	-	-	16
- sumwing	-	-	-	-	-	41	97
- pulskor	-	-	-	-	-	-	>100
- pulswing	-	-	-	-	-	-	92
- totaal	62	46	27	41	50	48	83
2.001 pk en meer							
- boomkor	64	48	34	58	60	28	-
- diversen	0	0	0	-	-	0	-
- totaal	64	48	34	58	60	28	-

0 = minder dan 5% van het totale aantal mensjaren in de betrokken pk-groep; - = tak van visserij is niet waargenomen.
a) Voorlopige cijfers; b) Arbeidsopbrengst = nettoresultaat + deel (inclusief proviand) + sociale voorzieningen + graailoon/vakantiegeld.

Tabel 3.8		Gemiddelde arbeidsopbrengst per mensjaar in de kottervisserij naar tak van visserij (x 1.000 euro) b) (vervolg)						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)	
Alle schepen:								
- boomkor	58	47	29	37	48	28	72	
- bordentrawl	15	0	16	16	32	9	22	
- garnalen	31	24	40	34	58	47	29	
- sumwing	-	-	-	-	-	42	97	
- pulskor	-	-	-	-	-	-	>100	
- pulswing	-	-	-	-	-	-	92	
- quadrig	-	-	-	-	-	16	21	
- diversen	32	50	55	45	72	-	41	
Totaal	44	40	34	37	54	47	51	
0 = minder dan 5% van het totale aantal mensjaren in de betrokken pk-groep; - = tak van visserij is niet waargenomen.								
a) Voorlopige cijfers; b) Arbeidsopbrengst = nettoresultaat + deel (inclusief proviand) + sociale voorzieningen + graailoon/vakantiegeld.								

Tabel 3.9		Kengetallen per mensjaar in de kottervisserij over 1980-2009 (euro van 2009 x 1.000)						
Jaar	Mensjaren	Pk	Besomming	Aschr./rente	Over. kosten	Arbeidsopbrengst		
						deel/soc. lasten	totaal	netto-resultaat
1980	2.314	157	153	25	82	46	48	-2
1981	2.522	162	156	27	85	44	47	-3
1982	2.544	174	160	32	96	32	44	-12
1983	2.780	171	158	31	90	37	45	-8
1984	2.929	175	158	31	92	36	44	-8
1985	2.990	179	174	30	95	49	49	0
1986	2.970	181	168	36	69	62	56	6
1987	3.036	184	161	39	69	53	54	-1
1988	2.825	208	150	40	69	41	50	-9
1989	2.641	222	162	45	75	41	51	-10
a) Voorlopige cijfers.								

Tabel 3.9

Kengetallen per mensjaar in de kottervisserij over
1980-2009 (euro van 2009 x 1.000) (vervolg)

Jaar	Mensjaren	Pk	Besomming	Afschr./ rente	Over. kosten	Arbeidsopbrengst		
						deel/soc. lasten	totaal	netto- resultaat
1990	2.486	225	175	44	78	54	56	-2
1991	2.292	227	197	43	79	76	63	13
1992	2.195	224	176	37	77	62	55	8
1993	2.184	225	163	37	78	48	49	0
1994	2.159	229	163	38	77	48	49	0
1995	2.108	232	165	39	76	51	50	1
1996	2.037	234	162	35	75	51	49	2
1997	1.923	237	158	34	78	46	46	0
1998	1.858	236	170	31	75	64	53	11
1999	1.826	235	187	29	78	81	59	22
2000	1.829	233	175	28	97	50	47	2
2001	1.775	234	182	27	92	64	53	11
2002	1.746	223	148	26	81	43	44	-1
2003	1.656	230	158	28	87	44	47	-3
2004	1.564	233	154	25	89	40	44	-4
2005	1.470	226	163	27	102	34	42	-8
2006	1.395	217	176	26	112	37	44	-7
2007	1.404	214	192	26	112	50	54	3
2008	1.333	201	188	24	116	48	47	-1
2009 a)	1.236	193	165	21	92	48	51	4

a) Voorlopige cijfers.

3.6 Vangsten en aanvoer

De totale aanvoer van de Nederlandse kottervloot steeg met 2.000 ton (+3%). Alleen de aanvoer van tong daalde (-14%), van alle andere soorten werd meer of even veel aangevoerd. Er was met name een sterke stijging in de aanvoer van garnalen (+25%) en kabeljauw (+34%). In 2009 werd praktisch alle vis en de meeste garnalen via de Nederlandse visafslagen verhandeld (veilplicht voor vis, niet voor garnalen).

De tongaanvoer daalde met circa 1.250 ton, waarbij het quotum niet volledig werd benut. De aanvoer van schol bleef redelijk constant ten opzichte van vorig jaar en het schol quotum werd nagenoeg volledig benut. De aanvoer van de overige vissoorten bestond met name uit langoustine en de ongequoteerde soorten mul, poon en inktvis. Deze soorten werden vooral aangevoerd door kotters die vangstmethoden als twinrig, quadrig en flyshoot/snorrevaad toepasten. De quota voor kabeljauw waren dit jaar iets verhoogd waardoor ook de aanvoer van kabeljauw toenam, maar de aanvoer ligt al jaren op een laag niveau en het quotum wordt nagenoeg geheel opgevist.

De garnalenaanvoer kwam met 17.500 ton flink hoger uit dan vorig jaar (een toename van 25%). Een deel van de door Nederlandse schepen gevangen garnalen wordt in Duitsland en Denemarken aangevoerd en na verkoop per as (vrachtwagen) naar Nederland vervoerd voor verdere verwerking en/of opslag. De aanvoer van verse haring door kotters is nagenoeg geheel verdwenen.

Mul, aangevoerd door flyshootvisserij

Tabel 3.10		Aanvoer Nederlandse kotters per vissoort (x 1.000 ton)					
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)
Tong	13	13	10	8	10	10	8
Schol	27	23	20	21	22	20	20
Overige platvis	11	11	11	11	7	9	9
Kabeljauw	2	2	1	1	2	2	2
Wijting	1	1	1	1	1	1	1
Garnalen	13	12	13	14	14	14	17
Overige vis (inclusief haring, enzovoort)	24	18	19	17	15	7	6
Totaal	91	80	75	73	70	62	64

a) Voorlopige cijfers.
Bron: Informatienet.

Langoustine, aangevoerd door twinrig vissers

Gecertificeerde schol, aangevoerd door twinrigvisserij onder buitenlandse vlag

3.7 Ramingen kottervisserij en visafslagen 2010

In deze paragraaf wordt, aan de hand van trends in externe factoren, de ontwikkelingen in de vloot, inzet en vangst- en kostengegevens over het eerste halfjaar van 2010 een zo goed mogelijke inschatting gegeven van de resultaten over het gehele jaar 2010.

In het jaar 2010 lijkt de gemiddelde visprijs zich iets te herstellen van de forse daling van vorig jaar en rond 5% hoger uit te komen. Daar is vooral de prijs van tong verantwoordelijk voor, deze zal naar schatting zo'n 15 à 20% hoger uitkomen. Voor garnalen lijkt ook meer per kilo te worden betaald op de visafslag, de prijs lijkt gemiddeld 15 -25% hoger uit te komen, en voor tarbot zal deze rond 10% hoger uit kunnen vallen. De scholprijs echter blijft nog steeds laag. Waarschijnlijk zal de prijs voor deze vis gemiddeld 5% lager uitkomen dan in 2009 toen de prijs ook al flink lager uitviel.

De quota voor 2010 liggen op een iets hoger niveau dan in voorgaande jaren en de vangst en aanvoer van Noordzeevis lijkt per saldo 3 tot 5% hoger uit te komen. De totale opbrengsten kunnen daardoor met ongeveer 10% toenemen.

De brandstofprijs zal in 2010 aanzienlijk hoger uitkomen dan vorig jaar. De gemiddelde prijs wordt ingeschat rond 45 eurocent per liter gasolie (ongeveer 33% hoger dan in 2009).

Per saldo zullen zowel de opbrengsten als de kosten van de kottervloot hoger uitkomen dan in 2009. De opbrengst wordt geschat op ongeveer 220 mln. euro en het nettoresultaat op 5 à 10 mln. euro positief.

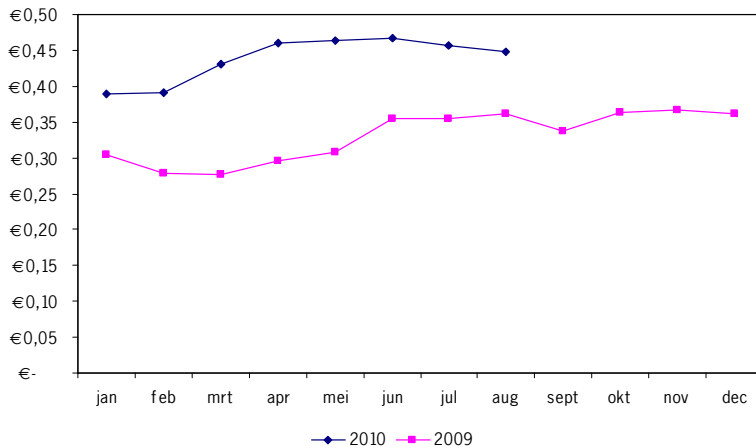
Quota

Het quotum voor tong is in 2010 verlaagd ten opzichte van de vangstmogelijkheden in 2009 maar van schol mag meer worden aangevoerd. Vissers zeggen aan hun vangsten te merken dat de visbestanden in de Noordzee er algemeen goed voor staan.

Door verkleining van de vloot in de afgelopen jaren zijn de vangstmogelijkheden van de huidige kottervloot per saldo iets beter geworden ten opzichte van de situatie van vóór het jaar 2008. Kotters kunnen per schip meer aanvoeren maar een belangrijk deel van de Nederlandse vangstmogelijkheden kan alleen worden benut door quotum te huren van niet meer actieve vissers. Een voorzichtige schatting laat zien dat 30% van alle quota (vooral platvis) eigendom is van niet meer actieve vissers. Kopen van quota is voor de meeste actieve kottersvissers geen optie vanwege de matige of slechte financiële positie. Veel vissers zijn daardoor genoodzaakt om quota te huren, wat weer kosten met zich meebrengt. In 2010 blijkt dat de Nederlandse visserij, nog meer dan in het jaar 2009, grote moeite heeft om diverse kleinere quota voor vissoorten in buitengebieden die moeilijk te benutten zijn, te ruilen met andere EU-landen voor met name tongquota op de Noordzee.

Olieprijs

In 2010 is de gasolieprijs in het eerste halfjaar behoorlijk gestegen in vergelijking met 2009.

Figuur 3.8**Ontwikkeling maandelijkse gasolieprijs voor de kottervloot 2009 en 2010 a)**

a) Voorlopige cijfers.

Bron: Informatienet.

De prijs varieerde van januari tot en met augustus tussen de 39 en 47 eurocent per liter. De verwachting is dat de gemiddelde prijs voor het jaar 2010 ongeveer op het niveau van rond 45 eurocent zal uitkomen. Dat betekent een rond 33% hogere prijs dan in 2009.

Vloot, capaciteit en inzet

Het aantal schepen in de vloot, per eind december 2010, komt per saldo ongeveer gelijk uit, iets meer dan 300 kotters. De samenstelling van de vloot en de capaciteit blijven redelijk stabiel.

De inzet van de schepen komt waarschijnlijk niet hoger uit dan die in het jaar 2009. Geschat wordt dat er 35 à 38 mln. pk-dagen zullen worden gemaakt.

Opbrengsten, aanvoer en prijzen

De kottervloot ziet de opbrengsten waarschijnlijk stijgen van 205 naar 220 mln. euro. De verhoging zal een gevolg zijn van de toegenomen aanvoer en de hogere gemiddelde visprijzen die de vissers krijgen op de visafslagen. De vraag naar verse Noordzee schol is door de financiële crisis maar vooral ook door veranderingen in de markt (concurrentie) sterk teruggelopen. De handel en verwerking betaalt lagere prijzen voor deze vis.

De aanvoer van de belangrijkste vissoorten, zoals tong, schol, kabeljauw, tarbot en griet, neemt toe of blijft gelijk. De aanvoer van alle verse vis samen lijkt 5 à 10% hoger uit te komen in vergelijking met 2009. De benutting van de nationale quota verloopt redelijk volgens schema. De aanvoer van garnalen lijkt iets hoger uit te gaan komen in 2010 terwijl die van langoustine voor het derde achtereenvolgende jaar juist weer tegen lijkt te vallen.

De prijzen van een aantal vissoorten liggen gemiddeld hoger dan vorig jaar. Een voorzichtige schatting laat een iets hogere gemiddelde prijs van 3% zien. De prijs van tong neigt naar gemiddeld ruim 11 euro per kilo te gaan. Dit is rond 1,50 euro hoger dan in 2009, waarbij het opvalt dat er meer relatief grotere sorteringen worden aangevoerd. Opvallend is dat ondanks een toename van de aanvoer van de grootmiddel sortering met 30%, de prijs per kilo ook nog eens met 2 euro toe lijkt te nemen. Vooral de prijs van schol komt weer laag uit. Verwacht wordt dat de gemiddelde prijs niet boven de 1,30 euro per kilo zal uitkomen, ongeveer 5% lager dan in 2009. De prijs van garnalen stijgt in 2010, over het gehele jaar wordt een 30% hogere prijs verwacht waardoor deze rond 3,30 euro per kilo zal uitkomen. Dat is ongeveer ook de geraamde kostprijs voor garnalenkotters. De prijzen van kreeftjes lijken in 2010 met 10% te stijgen en uit te komen op gemiddeld rond 4,90 euro per kilo. Door een prijsprobleem bij met name schol vallen de besommingen van echte scholvissers flink lager uit dan potentieel zou kunnen.

Kosten en economisch resultaat

In 2010 zal het nettoresultaat van de kottervisserij op ongeveer 5 à 10 mln. euro positief uitkomen. De vangst per schip stijgt, evenals de opbrengst, maar de kosten ook. De kosten van brandstof zullen hoger uitkomen (ondanks dat er ook op brandstof wordt bespaard) doordat de gemiddelde prijs ervan hoger uitvalt. Het olieverbruik loopt bij een deel van de vloot hard terug, zowel in totaal volume als verbruik per zeedag. De kosten voor de bemanning wijken niet veel af van die van vorig jaar.

Het ziet ernaar uit dat vooral eurokotters en de twinrigvissers (op kreeftjes) gemiddeld op een verlies zullen uitkomen, daarnaast een aantal garnalenvissers en enkele boomkorschepen. Met name door de inzetkosten van deze schepen en de net iets te lage prijzen. In het algemeen lijken de economische resultaten van de boomkorvisserij, de twinrigvisserij op platvis en die van de flyshootvisserij gemiddeld op iets boven de nullijn uit te komen. De sinds kort breder geïntroduceerde puls- en sumwing visserijen zien er hoopvol uit en lijken perspectief te geven voor positieve resultaten in de toekomst voor de platvisvisserij. Enkele kotters visen sinds vorig jaar met deze visserijmethode en scoren economisch goed. Ver-

wacht wordt dat meerdere vissers gaan investeren in pulswing of pulskor waardoor alle (21, voorlopig tijdelijke) toestemmingen zullen worden gebruikt.

Pulsvisserij wordt breder geïntroduceerd in 2010

Toekomstige ontwikkelingen

De enkele jaren geleden in gang gezette ontwikkelingen met betrekking tot energiebesparing en verduurzaming van de visserij beginnen nu hun vruchten af te werpen. Individuele, grotere kotters behalen momenteel met verschillende innovaties besparingen op brandstofverbruik per zeedag van minimaal 10% terwijl een uitschieter zelfs 60% realiseert. De ontwikkelingen op het gebied van met name de puls-, de sumwing- en de pulswingtechniek (combinatie van die twee) gaan nu snel en de verwachting is dat een deel van de Nederlandse platvisvissers zal gaan investeren in (deze) nieuwe visserijmethoden, zowel om economische als om ecologische redenen. Omdat meerdere kotters met alternatieve methoden worden uitgerust zal er ook sneller van elkaar en met elkaar kunnen worden geleerd hoe de technieken nog verder kunnen worden verbeterd en geoptimaliseerd. Naast de commerciële aantrekkelijkheid van de nieuwe visserijtechnieken zien veel eigenaren van grotere kotters nu ook het belang van verduurzaming in.

Binnen de kenniskringen visserij is aandacht voor ondernemerschap, innova-

tie en samenwerking. De kenniskringen spelen een belangrijke rol bij de ingezette innovaties waardoor de kottervloot weer winstgevend moet worden gemaakt. Daarnaast is er aandacht voor de markt en ontwikkeling ervan. Vissers zien marktmogelijkheden en ontwikkelingen in visprijzen als onderbelichte onderwerpen in hun eigen agenda en willen hier meer van weten en leren.

Het VIP (Visserij innovatie Platform) ondersteunt vissers sinds enkele jaren met innovatiesubsidies zodat vernieuwingslagen beter en sneller gemaakt kunnen worden door de sector. Projecten die opgestart zijn met deze ondersteuning zullen de komende jaren ongetwijfeld bijdragen aan een betere, rendabelere sector.

Certificering CVV

Ecolabels

Maatschappelijk gezien is de laatste jaren steeds meer aandacht voor het op duurzame wijze vangen (produceren) van vis en wordt dit algemeen gezien als voorwaarde om ook in de toekomst nog (verantwoord) vis te kunnen vangen en consumeren. Door meer bewustwording van effecten van visserijen zijn in de afgelopen jaren wereldwijd een aantal organisaties opgericht die schema's (standaards) hebben ontworpen voor het meten van duurzaamheid van visserijen en/of visserijondernemers.

Eén van de eerste organisaties die zich op het gebied van duurzaamheid en certificeren van vis en visserijen heeft begeven was MSC (Marine Stewardship

Council). Daarnaast is er ook CVV (Certificering Verantwoorde Visserij) en zijn er nog tal van andere keurmerken te vinden in Nederland die elk op hun manier bijdragen aan verantwoorde vis. Voorbeelden hiervan zijn verder het Waddengoud, het ZuiderZeeZilver, Friend of the Sea, GlobalGAP en Milieukeur voor aquacultuur en Skal voor biologische producten. Daarnaast werken enkele Nederlandse bedrijven met buitenlandse keurmerken zoals Naturland, die naast ecologische criteria ook sociale criteria hanteren. De Nederlandse visserij werkt samen met het Productschap Vis aan CVV voor de gehele Nederlandse boomkorvloot binnen een termijn van enkele jaren. Een deel is reeds CVV gecertificeerd.

Het valt op dat de MSC-schema's voor duurzame visserij een groot aandeel hebben in het totaal aantal beoordelingen en certificeringen. MSC heeft twee standaards ontworpen, één zogeheten MSC-milieustandaard voor duurzame visserij en één MSC chain of custody voor traceability van vis.

Visseren kunnen externe, zogeheten derde, partijen (dat zijn onafhankelijke certificeringsbureaus) inschakelen om hun visserijen te beoordelen op duurzaamheid volgens deze schema's. Afhankelijk van de uitkomsten van onderzoek door deze bureaus, aan de hand van de duurzaamheids schema's, wordt een visserij of ondernemer al of niet gecertificeerd. Voor meer informatie zie website: <http://www.msc.org>.

Sinds enkele jaren is wereldwijd een toenemend aantal bedrijven certificeringstrajecten van visserijen en gevangen of gekweekte vis aangegaan. Mondiaal zijn momenteel 85 visserijen MSC-gecertificeerd waarvan 4 in Nederland. Haring en makreel (belangrijk voor de pelagische sector) zijn commerciële vissoorten die de afgelopen jaren voor relatief grote volumes (tienduizenden tonnen) gecertificeerd zijn. In totaal 129 visserijen zijn momenteel wereldwijd in beoordeling waarvan 7 in Nederland (stand per 31 mei 2010). De meest recent ingezette beoordelingen zijn die van de Vereniging Zeeuwse Hangcultures Mosselen, lijngevangen zeebaars van VBHL en de Nederlandse scholvloot. Verwacht wordt dat in het komend jaar voor verschillende andere Nederlandse visserijen een verzoek voor beoordeling zal worden ingediend. Een deel van de Nederlandse staandwantvisseren is gecertificeerd voor tongvisserij bij de organisatie Friend of the Sea, terwijl een andere groep vissers MSC gecertificeerd is.

Het ministerie van LNV ondersteunt certificeringstrajecten om de verduurzamingslag die nu in de visserij gemaakt wordt verder te versnellen.

MSC-gecertificeerde tong, aangevoerd door Nederlandse standwantvissers

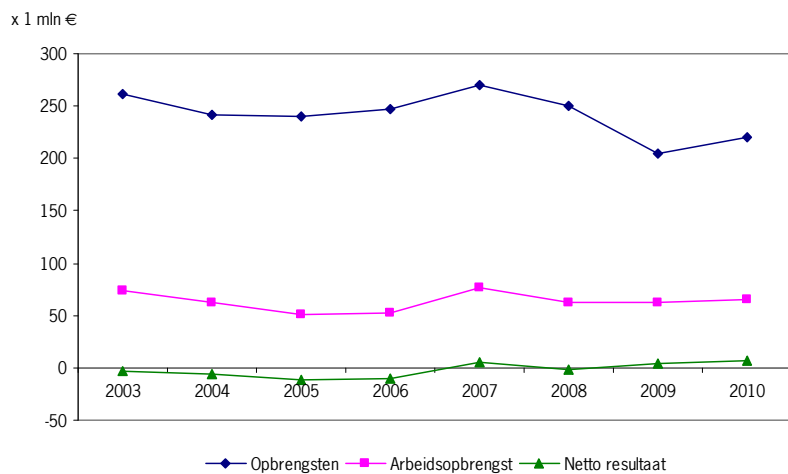
Bestandsschattingen

Uit onderzoek van ICES blijkt dat de druk van de visserij op de visbestanden tong en schol in de Noordzee in de afgelopen jaren flink is afgenomen. Vooral schol lijkt te hebben geprofiteerd van deze afname waardoor het bestand flink is gegroeid en met 435.000 ton ver boven het voorzorgsniveau ligt (bijna twee maal zo hoog). Het huidige vangstquotum kan echter met slechts maximaal 15% stijgen vanwege het afgesproken beheerplan binnen de EU.

Ondanks een afname van de visserijdruk op tong in de Noordzee, onder andere door het inkrimpen van de vissersvloot, is de tongstand nog net niet op het voorzorgsniveau van 35.000 ton. Het ziet er daarom naar uit dat het quotum iets naar beneden zal worden bijgesteld.

In november zal de Europese Commissie voor een aantal bestanden nog vangstafspraken met Noorwegen maken en aan het eind van het jaar stelt de Raad van Visserijministers de toegestane vangsthoeveelheden voor 2011 vast, mede op basis van bovengenoemd onderzoek en advies.

Figuur 3.9 Trends in resultaten kottervisserij a)

a) Voorlopige cijfers 2009 en raming 2010.

Bron: Informatienet.

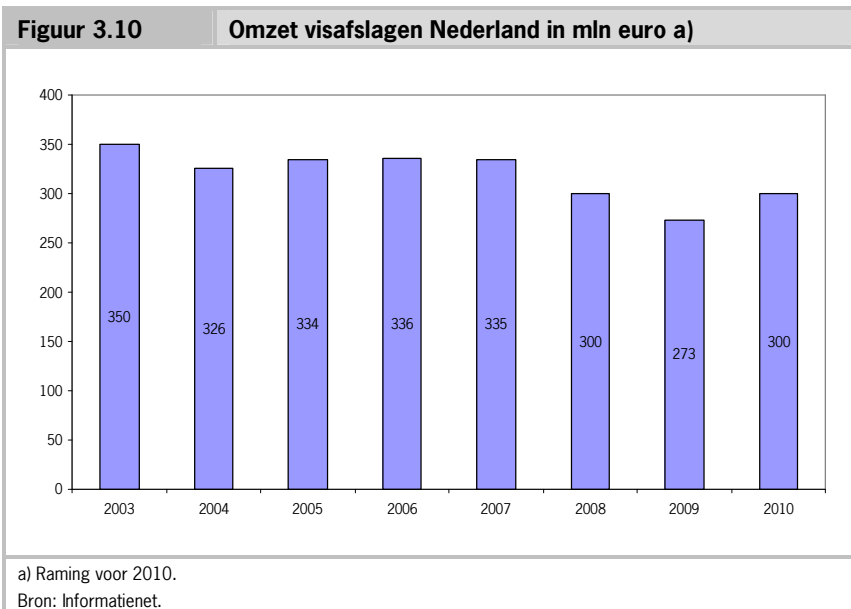
Visser en koper op visafslag in gesprek over kwaliteit van vis

Visafslagen

In 2010 zal het volume aangevoerde vis en garnalen op de Nederlandse visafslagen naar schatting rond 5% hoger uitkomen dan in 2009, bijna 100.000 ton. Tot en met juni kwam het aanvoervolume (inclusief de aanvoer van buitenlands gevlagde schepen) uit op ongeveer 43.000 ton.

De aanvoer van schol lag ruim 3.000 ton hoger (bijna 18%), die van tong kwam uit op ongeveer hetzelfde niveau als in 2009 en die van garnalen bijna 14% hoger. De grotere aanvoer en de iets hogere gemiddelde prijs voor alle vis samen zal de omzet op de afslagen naar schatting op rond 300 mln. euro doen uitkomen (+5%).

Bijna alle afslagen verwachten een hogere omzet. De visafslagcombinatie UFA (Stellendam, Scheveningen en Colijnsplaat) voorziet een stijging van bijna 10% en de grootste afslagcombinatie van Nederland (Urk/Harlingen) van rond 4%.

4 Kottervisserij: financiële positie

4.1 Aantal bedrijven

In 2010 veranderde er weinig aan de omvang van de vloot en de samenstelling ervan. Aan het eind van het jaar waren 275 bedrijven met Nederlands gevlagde otters actief. Daarvan exploiteerden 13 rederijen 2 kotters en vijf rederijen waren actief met 3 kotters of meer. Het aantal bedrijven (rederijen) met meer dan 1 kotter geregistreerd onder Nederlandse vlag is de laatste jaren gehalveerd tot nog slechts 18 bedrijven.

Buitenlands gevlagde schepen zijn, net als in voorgaande jaren, niet in deze cijfers opgenomen. Bedrijven op Urk, Wieringen, Goedereede, maar ook in Den Helder, Zoutkamp, Scheveningen en Katwijk exploiteren kotters onder Engelse, Duitse, Belgische, Franse en Deense vlag, al of niet in combinatie met Nederlands gevlagde schepen.

De gemeenten Urk en Wieringen (Den Oever) zijn goed voor rond 30% van het aantal bedrijven en het aantal schepen terwijl ruim 20% van de vloot geregistreerd staat in de gemeenten Goedereede, Texel en Den Helder samen.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)
Totaal a)	308	303	288	283	285	278	275
Waarvan:							
- met meer schepen	47	45	40	37	34	18	18
- met 1 schip t/m 300 pk	185	183	180	180	177	183	181
- met 1 schip 301-1.500 pk	12	11	9	9	16	16	16
- met 1 schip boven 1.500 pk	64	64	59	57	58	61	60
a) Voorlopige cijfers. Bron: Informatienet.							

4.2 Financiële positie van de sector

Per 1 januari 2009 was het totaal lang vreemd vermogen lager dan in het jaar ervoor, het nam af met iets minder dan 10% tot rond 220 mln. euro. Gedurende het jaar 2008 vond de afwikkeling van de laatste saneringsronde plaats waardoor het effect op het vreemd vermogen per begin 2009 pas zichtbaar werd.

De investeringen kwamen uit op ongeveer eenzelfde bedrag, rond 12 mln. euro. Het investeringsniveau lag daarmee nog ver beneden het langjarig gemiddelde van bijna 20 mln. euro per jaar. De gemiddeld langlopende schuld per bedrijf veranderde niet veel ten opzichte van 2008 en kwam uit op rond 840.000 euro.

Tabel 4.2		Investerings en vreemd vermogen in de kottervisserij					
		(x mln. euro)					
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)
Investerings b)	32	21	6	25	4	13	12
Totaal lang vreemd vermogen	235	248	260	242	233	241	220
Idem, per bedrijf	0,76	0,82	0,90	0,85	0,82	0,85	0,84

a) Voorlopige cijfers; b) Bruto-investeringen in schepen, exclusief vistuigen, elektronische apparatuur en dekwerktuigen; peildatum: jaar van in de vaart brengen; exclusief investeringen in vangstrechten.
Bron: Informatienet.

In de liquiditeitspositie verbeterde in 2009 enigszins ten opzichte van het voorgaande jaar. De brutokasstroom nam weliswaar af met 7 mln. euro, maar de financieringslasten (het bedrag aan aflossing van leningen en betaalde rente) namen eveneens af, met 11 mln. euro. Daardoor kwam de nettokasstroom uit op rond 7 mln. euro positief (tabel 4.3).

Veel Nederlandse kottereigenaren zijn de afgelopen jaren programma's gestart om tot verdere verduurzaming van visserijmethoden te komen. Deze innovatie- en vernieuwingslagen zijn uiterst noodzakelijk om vooral ook kosten op de lange termijn te besparen. Een deel van de bedrijven kan momenteel deze transitie niet doormaken omdat deze bedrijven financieel gezien niet gezond genoeg zijn. Deze visserijbedrijven ondervinden problemen bij het verkrijgen van financiële middelen daarvoor. Investerings in verdergaande vermindering van energieverbruik, al of niet in combinatie met andere visserijmethoden, en in andere manieren van het vermarkten en vooral ook certificeren van vis zijn de meest noodzakelijke acties die ondernomen moeten worden. Alleen dan kan een gezonde toekomst tegemoet worden gezien. Het zal nog enige jaren duren voordat het grootste deel van de vloot deze veranderingen heeft doorgevoerd.

Een aantal bedrijven (de voorlopers in innovatie) hebben in de afgelopen jaren een grote slag gemaakt in het verlagen van kosten en hebben vernieuwende en innovatieve visserijmethoden geïntroduceerd zoals de sumwing, de pulskor en de pulswing. De verwachting is dat de vruchten van deze initiatieven in 2010 geplukt zullen worden waardoor de meest innovatieve bedrijven rendabel kunnen opereren en daarmee hun financiële positie kunnen verbeteren. De sector is

daarbij gesteund door het ministerie van LNV en het VIP (Visserij Innovatie Platform).

Tabel 4.3 **Nettoresultaat, bruto- en nettokasstroom voor de kottervisserij (x mln. euro)**

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)
Nettoresultaat	-4	-6	-11	-10	5	-1	4
+ Afschrijving	38	36	34	34	27	23	13
+ Berekende rente tot. verm.	8	5	4	4	5	10	8
Brutokasstroom	42	35	27	28	37	32	25
- aflossingen	35	34	30	30	29	22	12
- betaalde rente b)	10	10	9	9	11	7	6
Nettokasstroom uit exploitatie	-3	-9	-12	-11	-3	3	7

a) Voorlopige cijfers; b) Rentepercentage in de betreffende jaren respectievelijk 5,8, 5,3, 4,5, 3,8, 3,7, 3,5 en 4,1.
Bron: Informatienet.

4.3 Financiële positie per pk-groep

Het gemiddeld vreemd vermogen bij bedrijven met kotters met een motorvermogen kleiner dan 300 pk liep in 2009 flink terug tot een bedrag van 260.000 euro (-9%). De meeste garnalenbedrijven hadden in 2008 een relatief goed resultaat behaald. De brutokasstroom nam toe terwijl de financieringslasten gemiddeld iets lager uitkwamen in vergelijking met het jaar ervoor. De nettokasstroom veranderde van 26.000 euro naar 40.000 euro.

De bedrijven met een grotere kotter (meer dan 1.500 pk) zagen het vreemd vermogen gemiddeld met 15.000 euro oplopen. De brutokasstroom kwam lager uit maar ook de bedragen aan aflossing en rente namen af. De nettokasstroom veranderde daardoor weinig en een gemiddeld bedrijf kwam uit op rond 6.000 euro negatief.

De nog maar kleine groep bedrijven met meerdere kotters zag het vreemd vermogen afnemen met bijna 100.000 euro maar de brutokasstroom verslechterde na het jaar 2008 met bijna 70.000 euro. De aflossingen namen af met een kleine 20.000 euro waardoor de gemiddelde nettokasstroom uitkwam op 160.000 euro, bijna 40.000 euro lager dan in het jaar ervoor.

Met betrekking tot de uitkomsten per januari 2010 wordt verwacht dat de kleinere kotters een verslechterde nettokasstroom zullen laten zien en de grotere kotters juist een iets verbeterde nettokasstroom (positiever).

Tabel 4.4 Gemiddeld vreemd vermogen per 1 januari en nettokasstroom per bedrijf 2008 en 2009 a) (x 1.000 euro)

	Bedrijven met één schip b)				Bedrijven met meer schepen	
	t/m 300 pk		boven 1.500 pk		2008	2009
	2008	2009	2008	2009		
Vreemd vermogen op lange termijn per 1 januari	286	260	1.125	1.110	1.682	1.589
Brutokasstroom	73	83	193	175	470	402
- aflossing	36	33	156	141	188	170
- rente c)	12	10	47	40	87	75
Nettokasstroom	26	40	-11	-6	196	160

a) Voorlopige cijfers; b) Door afname van het aantal schepen in de groep 301-1500 pk zijn voor deze groep geen betrouwbare gegevens meer beschikbaar. Over 2007 en 2006 was de nettokasstroom van deze groep gemiddeld positief; c) Rentepercentage (gemiddelde rente voor hypotheken onroerend goed) 4,6% voor 2008 en 4,1% voor 2009.

Bron: Informatienet.

5 Grote zeevisserij

5.1 Algemeen

De Nederlandse trawlvloot heeft 2009 afgesloten met een verlies van bijna 6 mln. euro. Dit is een voortzetting van de negatieve trend die in 2008 werd ingezet.

De visserij verliep in alle wateren algemeen minder goed dan in 2008. De vangst daalde terwijl de prijzen van diepgevroren vis eveneens daalden waardoor de totale opbrengst terugliep. Ook de kosten daalden maar minder hard dan de opbrengst. De visopbrengst nam af met 26 mln. euro tot een bedrag van 115 mln. euro (-19%), terwijl de totale kosten afnamen met 17 mln. euro tot een bedrag van 121 mln. euro (-17%). De pelagische trawlers voerden 43.000 ton minder vis aan in 2009. De werkgelegenheid lag op eenzelfde peil als in het jaar ervoor.

Internationale activiteiten

De Nederlandse rederijen exploiteren ook een aantal omgevlagde schepen, met name onder de vlag van Duitsland, Engeland en Frankrijk maar ook onder de vlag van Litouwen en IJsland. Bedrijfseconomische gegevens daarover ontbreken waardoor opbrengsten, kosten en resultaten van niet-Nederlands gevlagde schepen onbekend zijn. De reders hebben ook buiten Europa deelname- of eigendomsbelangen in visserijbedrijven en/of -schepen.

De Nederlandse pelagische bedrijven vormen een sector met geïntegreerde activiteiten. Zowel de vangst, de opslag, het transport als de marketing en de verkoop van diepgevroren vis behoren tot de bedrijfsactiviteiten. In dit hoofdstuk wordt verder alleen ingegaan op de visserijactiviteiten onder Nederlandse vlag van de sector en de economische uitkomsten ervan. Alle door de grote zeevisserijsector aangelande pelagische vis wordt diepgevroren aangevoerd.

5.2 Quota en vangstmogelijkheden

De Europese quota voor de pelagische vissoorten haring, makreel en blauwe wijting samen waren in 2009 lager dan in het jaar daarvoor. Per saldo mocht bijna 11% minder aangevoerd worden van deze belangrijkste vissoorten. In totaal bedroeg dat 153.000 ton in 2009 terwijl dat in het jaar ervoor nog

171.000 ton was (zie figuur B1.1). Naast visserij op gequoteerde vissoorten in EU-wateren en in Afrikaanse wateren (Mauritanië, op contractbasis met een vastgestelde maximumvangsthoeveelheid), waren in 2009 ook een aantal schepen actief in de Pacific (Stille Zuidzee), in de buurt van Chili.

5.3 Vloot en investeringen

In 2009 zijn 14 diepvriestrawlers actief geweest (tabel 5.1), evenveel als in het jaar ervoor. De omvang van de vloot in aantal bleef weliswaar gelijk maar de samenstelling ervan veranderde. Eind 2008 werd een schip omgevlagd naar Ierland en in de loop van 2009 kwam een ander schip, dat sinds 2007 langdurig uit de vaart was, na een complete renovatie/vernieuwing terug in de vloot.

In 2009 werd naar schatting voor rond 40 mln. euro geïnvesteerd in vernieuwing en/of grootscheepse aanpassingen van enkele schepen.

Het totaalmotorvermogen nam licht toe tot ruim 109.000 pk, evenals de bruto-inhoud (in GTs) (Gross Tonnage) van de vloot, tot iets minder dan 75.000 GT. Het gemiddelde motorvermogen bedroeg 7.800 pk per schip en het gemiddelde Gross Tonnage (GT) bedroeg ruim 5.700 ton. De gemiddelde lengte van de schepen bedroeg 105 meter waarbij acht van de 14 schepen een lengte hadden van minimaal 110 meter. De grootste trawler had een lengte van bijna 145 meter. De kleinste schepen in de pelagische vloot hadden een lengte van bijna 56 meter (Wiron-trawlers).

De gemiddelde leeftijd van alle trawlers kwam uit op 18 jaar. De oudste trawler was 29 jaar oud terwijl de casco's van de jongste schepen een leeftijd van 7 jaar hadden.

Tabel 5.1		Enkele kengetallen van de grote zeevisserij					
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)
Aantal schepen (per ultimo)	17	17	15	13	14	14	14
Motorvermogen (x 1.000 pk)	135	135	116	95	107	107	109
Bruto-inhoud (x 1.000 GT)	90	90	79	66	72	72	75
Investerings (x mln. euro)	4	1	3	3	5	1	40
Aantal opvarenden	613	613	560	465	508	508	502
Besomming (x mln. euro)	143	131	137	125	134	142	115
Aanvoer (x 1.000 ton)	441	444	468	378	397	347	304
a) Voorlopige cijfers.							
Bron: Informatienet, in samenwerking met Redersvereniging.							

5.4 Inzet en aanvoer

In 2009 kwam het totaal aantal zeedagen 9% lager uit in vergelijking met het jaar ervoor. Het gemiddeld aantal zeedagen per schip kwam in 2009 uit op 238 (260 in 2008). In GT-dagen gerekend kwam de totale inzet uit op bijna 18 mln. (20 mln. in 2008). De inzet in West-Afrikaanse wateren (hoofdzakelijk op sardine en sardinella) kwam uit op iets minder dan 2,8 mln. GT dagen (4 mln. In 2008), oftewel bijna 16% van het totaal (in 2008 was dat 20%). Slechts twee trawlers hebben in deze wateren gevist waarvan één schip het gehele jaar. De twee jaar geleden ingezette visserij in de zuidelijke Pacific (op vooral horsmakreel) kwam uit op bijna 30% van het totaal aantal GT-dagen (22% in 2008).

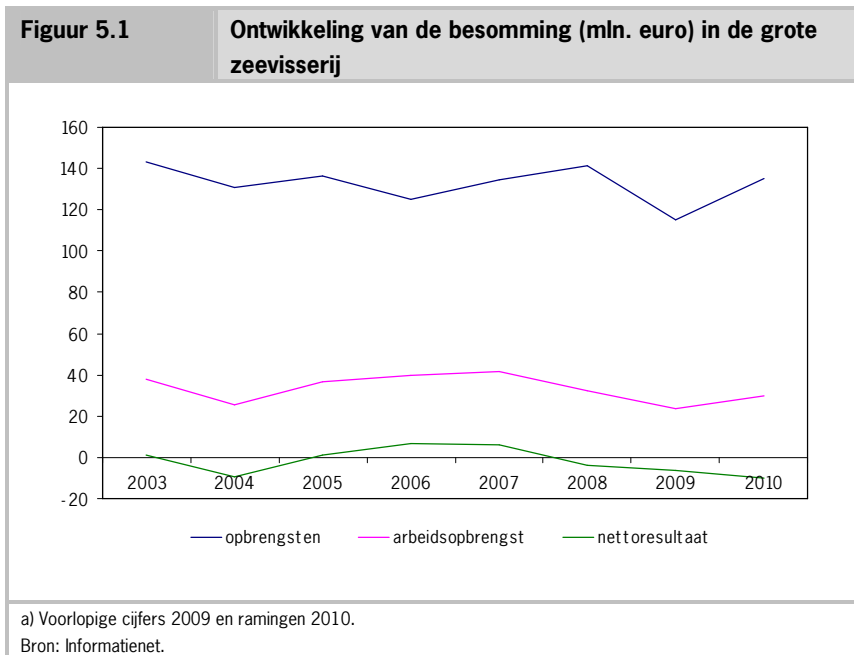
De kleinere schepen van de grote zeevisserijvloot (Wiron-trawlers van Jaczon) hebben ook in 2009 weer enkele weken de traditionele maatjesharing-visserij uitgeoefend in de maand juni. De inzet op en de aanvoer van deze haring was zeer beperkt van omvang maar wel succesvol.

De aanvoer van diepgevroren vis nam in 2009 af met bijna 43.000 ton (-12%) tot 304.000 ton. De gemiddelde aanvoer per zeedag per schip nam af met 5% tot bijna 91 ton vis. De aanvoer van haring (inclusief *Atlantic-Scandian* 'sloeharing') nam af met 2% en kwam uit op ruim 55.000 ton. De aanvoer van blauwe wijting halveerde ruim tot een aanvoer van iets minder dan 36.000 ton. De aanvoer van sardinella's kwam 26% lager uit en nam af tot een hoeveelheid van bijna iets meer

dan 51.000 ton. Van horsmakreel werd bijna dezelfde hoeveelheid aangevoerd als vorig jaar in totaal ruim 100.000 ton. De totale aanvoer van makreel (diverse soorten) nam toe met 13% en kwam uit op ruim 26.000 ton.

5.5 Besomming, kosten en resultaat

In 2009 werd een totale aanvoerbesomming van iets meer dan 115 mln. euro behaald, een afname van 26 mln. euro (-19%) ten opzichte van 2008 (tabel 5.1 en figuur 5.1). De opbrengsten van de vissoorten haring, makreel, horsmakreel, blauwe wijting en sardinella waren samen goed voor 94% van het totaal. De gemiddelde visprijs kwam 7% lager uit dan in het jaar ervoor. De gemiddelde tonnageprijs bedroeg 380 euro (410 euro in 2008).

De totale kosten namen af met 17% en bedroegen ruim 121 mln. euro. De belangrijkste kostenposten zijn de loonkosten en die van brandstof. De loonkosten kwamen uit op bijna 31 mln. euro en die van brandstof op ruim 22 mln. euro. De brandstofkosten kwamen daarmee 31% lager uit dan in 2008 (32 mln. euro). In totaal waren beide kostenposten goed voor 44% van de totale kosten.

Na aftrek van alle exploitatiekosten kwam het bruto-overschot in 2009 uit op bijna 5,4 mln. euro (6,6 mln. euro lager dan in 2008). Na aftrek van de (fiscale) afschrijvingen en de rente op hypotheek en leningen resteerde een negatief resultaat van iets meer dan 6 mln. euro tegenover 3,8 mln. euro negatief in 2008. In de afgelopen 7 jaren kwam het resultaat uit op gemiddeld ruim 0,6 mln. euro negatief per jaar.

Tabel 5.2		Sectorresultaat grote zeevisserij (x mln. euro)					
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)
Besomming	143,3	130,9	136,6	125,1	134,5	141,6	115,4
Af: technische kosten	105,5	105,3	99,9	85,3	92,7	109,2	92,0
Arbeidsopbrengst	37,8	25,6	36,7	39,8	41,8	32,4	23,4
Waarvan:							
- lonen en sociale lasten	36,9	35,3	35,5	33,0	35,7	36,2	30,6
- nettoresultaat	0,9	-9,7	1,2	6,8	6,1	-3,8	-6,0
Bron: Informatienet, in samenwerking met Redersvereniging.							

5.6 Ramingen grote zeevisserij 2010

Quota

Naast visserij in EU-wateren en in Afrikaanse wateren (Mauritanië) zijn enkele schepen ook in 2010 weer actief in de Pacific. De Europese quota voor de pelagische vissoorten haring, makreel, horsmakreel en blauwe wijting samen zijn voor 2010 gestegen ten opzichte van voorafgaande jaren. Dit jaar mag 185.000 ton worden aangevoerd, 21% meer dan in 2009.

Olieprijs

De stookolieprijs is, net als de gasolieprijs, in het eerste halfjaar van 2010 met meer dan 35% gestegen waardoor de totale brandstofkosten (enkele miljoenen euro's hoger) uit zullen vallen.

Vloot, capaciteit en inzet

In 2010 is er sprake van een toegenomen capaciteit van de trawlvloot. Deze is zowel qua omvang als qua inzetmogelijkheden groter dan in 2009. Twee schepen, die in 2007 door omstandigheden uit de vaart waren genomen, zijn na een volledige herbouw operatie nu weer volledig inzetbaar en zullen het gehele jaar 2010 vissen. De capaciteit is mede daardoor weer in de buurt van die in

het jaar 2005. De totale inzet in 2010 zal dus aanmerkelijk hoger uitvallen in vergelijking met 2009.

Presentatie rederijen op Seafood Expo beurs in Brussel

Opbrengst, kosten en economisch resultaat

De visserij in de Pacific lijkt dit jaar niet succesvol te verlopen. Dit in tegenstelling tot de visserij in Afrikaanse wateren die wel goed lijkt te verlopen. De quota voor pelagische vis in de Noordzee en de Atlantische Oceaan liggen op een relatief laag niveau waardoor de totale opbrengst van vis uit deze gebieden per saldo niet zal toenemen. De prijzen voor diepgevroren vis in het algemeen liggen gemiddeld op een lager niveau in vergelijking met voorgaand jaar. Mede door een toename van de totale inzet zullen de opbrengsten in 2010 wel hoger uitkomen. Een voorzichtige schatting laat een hogere besomming zien van 15 à 20 mln. euro. Door ook weer stijgende kosten (waaronder die voor brandstof met naar schatting gemiddeld +25%) en hogere afschrijvingen zal het nettoresultaat per saldo waarschijnlijk (licht) negatief uitkomen op 5 à 10 mln. euro.

6 Overige kleine zeevisserij

6.1 Algemeen

Net als vorig jaar wordt in dit hoofdstuk de overige kleine zeevisserij kort beschreven en worden economische resultaten gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de staandwantvisserij, andere zeevisserijen en niet-actieve schepen.

De omvang van dit onderdeel van de visserijsector en de economische resultaten ervan zijn bepaald op basis van resultaten van enquêtes die aan alle eigenaars van kleine schepen zijn toegestuurd die volgens logboekgegevens een jaaropbrengst hadden van minder dan 50.000 euro. Aan de hand van deze enquêtes is een totaaloverzicht gemaakt van de staandwantvisserij en de andere zeevisserijen. Vooral de staandwantvisserij met kleine schepen is de afgelopen jaren sterk in opkomst binnen de Nederlandse visserij. In september 2009 is deze visserij in haar groei beperkt door maximering van het aantal licenties en het aantal netten per licentie.

De variatie in type vaartuigen, activiteiten, inzet en resultaten binnen dit onderdeel van de visserijsector is erg groot. Met een dekking van de enquêtes van ongeveer 30% kunnen de uitkomsten slechts worden gebruikt als grove indicaties en uitspraken over resultaten en vergelijkingen met voorgaand jaar dienen algemeen met de nodige reserve te worden gezien.

Staadwankotter

De overige kleine zeevisserijvloot bestond uit 338 vaartuigen (tabel 6.1), waarvan 193 vaartuigen als actief werden beschouwd. Het totaal motorvermogen bedroeg 31.100 pk waarvan 23.500 pk op enigerlei wijze actief werd ingezet (tabel 6.2).

Tabel 6.1	Overige kleine zeevisserijvloot (per 31 december)	
Aantal schepen	2008	2009
Staadwankotter	66	59
Andere zeevisserij	151	134
<i>Aantal actieve vaartuigen</i>	217	193
Aantal inactieve vaartuigen	171	145
<i>Totaal overige kleine zeevisserij</i>	388	338

Bron: LNV Directie Visserij; Scheepvaartinspectie; Informatienet en LE-enquête (2008 en 2009).

In 2009 waren in de Nederlandse zeevisserij 59 kleine staandwantschepen actief. Ruim 10% minder dan in het jaar ervoor. In totaal namen 134 schepen deel aan andere zeevisserijen. Ten opzichte van 2008 nam het dit aantal met 17 schepen af.

Schepen worden als actief beschouwd als ze ten minste één keer per jaar gevist hebben. Dit houdt in dat het hier om een zeer diverse groep van schepen gaat. De opbrengst van deze groep schepen loopt uiteen van vangst voor eigen gebruik tot een opbrengst van meer dan 100.000 euro. De groep overige zeevisserijen bestaat uit zeer uiteenlopende activiteiten, zoals schelpdiervisserij op de Noordzee, visserij met vaste tuigen op kreeft en paling in de kust- en delta-zone, visserij met zegen op spiering, enzovoort. Daarnaast is er ook nog een grote groep schepen (145) die niet actief geweest is in 2009, dat wil zeggen dat deze schepen geen enkele (geregistreerde) visreis hebben gemaakt. Dit kan onder meer ook betekenen dat de vaartuigen als bijbootje worden gebruikt voor een ander schip.

Tabel 6.2		Overige kleine zeevisserijvloot (per 31 december)	
Motorvermogen (x 1.000 pk)	2008	2009	
Staadwantsvisserij	10,2	8,2	
Andere zeevisserij b)	16,6	15,2	
<i>Actieve vaartuigen</i>	26,8	23,4	
Inactieve vaartuigen	27,2	7,7	
<i>Totaal overige kleine zeevisserij</i>	54,0	31,1	
Bron: LNV Directie Visserij; Scheepvaartinspectie; Informatienet en LEI-enquête (2008 en 2009).			

Aan de hand van uitkomsten van de enquête is berekend dat de actieve overige kleine zeevisserijvloot in 2009 een opbrengst heeft gerealiseerd van naar schatting rond 7.1 mln. euro en een positief nettoresultaat is behaald van circa 1,1 mln. euro (tabel 6.3). De staadwantsvisserij was goed voor 27% van dit totaal en de overige kleine zeevisserijen voor 73%.

De bruto besomming en het nettoresultaat zijn significant lager dan vorig jaar. Er moet rekening mee worden gehouden dat dit een gevolg kan zijn van de manier van dataverzameling. Er is een papieren enquête verstuurd aan eigenaren van alle schepen die op basis van hun logboekgegevens en gemiddelde maandelijkse aanvoerprijzen een geschatte besomming van minder dan 50.000 hebben gemaakt. Op basis van de teruggestuurde enquêtes wordt een inschatting gemaakt van de totale besomming voor de overige kleine zeevisserijvloot. Voor 2009 hebben relatief veel vissers met een lage besomming (minder dan 5.000 euro) de enquête geretourneerd. Hierdoor komt de totale besomming fors lager uit dan in 2008, toen relatief veel vissers met een hoge besomming (meer dan 50.000 euro) de enquête retourneerden.

De mate van activiteit in zowel de standwantvisserij als in de overige kleine zeevisserijen liep sterk uiteen. Het aantal zeedagen per schip varieerde bijvoorbeeld van 1 uur tot 120 dagen en opbrengsten per schip varieerden van alleen vangst voor eigen gebruik tot rond 260.000 euro. De gemiddelde inzet veranderde nauwelijks ten opzichte van 2008. Gemiddeld maakten de schepen circa 15 zeedagen per jaar.

Tabel 6.3 Raming sectorresultaat overige kleine zeevisserij (x mln. euro)		
	2008	2009
Brutobesomming	10,6	7,1
Totaalkosten	7,1	6,0
Nettoresultaat	3,5	1,1
Bron: LEI-enquête (2009 en 2009).		

6.2 Standwantvisserij

De vloot

De totale standwantvisserijvloot bestond in 2009 uit 59 schepen. De leeftijd van de schepen was vrij homogeen verdeeld over de verschillende leeftijdsklassen (tabel 6.4). Ongeveer de helft van de schepen was ouder dan 20 jaar. Een groot deel (41%) van de schepen had een motorvermogen van minder dan 75 pk en slechts 14% van de schepen had een motorvermogen van meer dan 260 pk.

Tabel 6.4 Aantal vaartuigen in de staandwantsvisserij naar leeftijd en motorvermogen (per 31 december 2009)		
	Aantal schepen	%
Leeftijd		
0-10 jaar	13	22
11-20 jaar	15	25
21-30 jaar	19	32
Meer dan 30 jaar	12	20
Totaal	59	100
Motorvermogen (pk)		
<75	24	41
75-100	2	3
101-150	11	19
151-200	8	14
201-260	6	10
Meer dan 260	8	14
Totaal	59	100

Bron: LNV Directie visserij; Scheepsvaart-Inspectie; Informatienet.

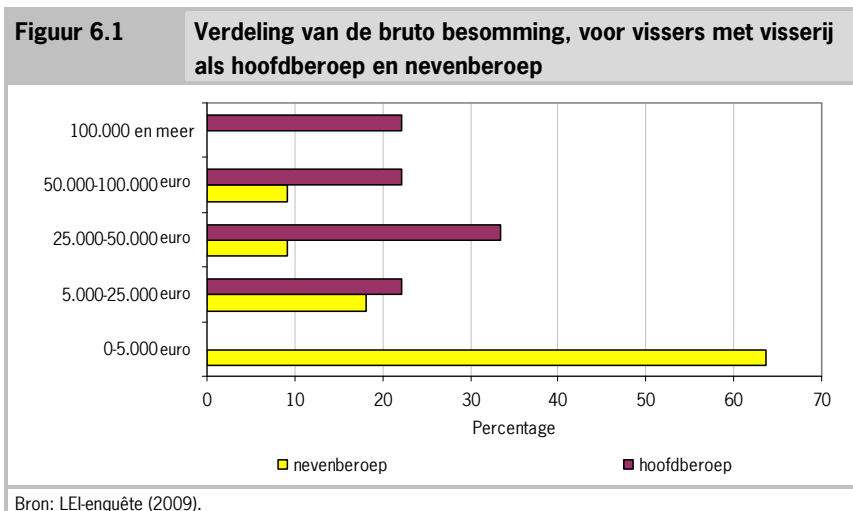
Resultaten staandwantsvisserij

De totale besomming van de staandwantsvisserij kwam uit op iets minder dan 1,9 mln. euro (tabel 6.5) terwijl de totale kosten uitkwamen op ruim 1,5 mln. euro. Dat leverde een nettoresultaat op van iets meer dan 0,3 mln. euro. De variatie in besomming per schip was aanzienlijk, de laagste besomming bedroeg rond 1.000 euro/vangst voor eigen gebruik en de hoogste rond 260.000 euro. Mede vanwege een groter aantal respondenten met een lage gemiddelde besomming komt het totaal voor deze sector fors lager uit dan vorig jaar.

Tabel 6.5 Bruto besomming, kosten en nettoresultaat staandwantsvisserij in 2008 en 2009 (x 1 mln. euro)		
	2008	2009
Brutobesomming	4,8	1,9
Totale kosten	3,6	1,6
Nettoresultaat	1,2	0,3

Bron: LE-enquête (2008 en 2009).

Voor ongeveer 45% van de staandwantsvissers is visserij hun hoofdberoep (figuur 6.1). Deze vissers realiseerden een besomming van minimaal rond de 25.000 euro in 2009 en de gemiddelde besomming lag op ongeveer 65.000 euro. De besomming van vissers die de visserij als nevenberoep aangaven lag veel lager; gemiddeld 12.000 euro.

Een groot deel van de kosten in de staandwantsvisserij bestaat uit bemanningskosten (29%), gevolgd door overige variabele kosten (24%) en onderhoudskosten (19%). Ten opzichte van de kottervisserij zijn de brandstofkosten hier relatief laag, slechts 10% van de totale kosten (tabel 6.6).

Tabel 6.6 **Kostenstructuur staandwantsvisserij in 2009 (x 1.000 euro)**

Kosten	Gemiddeld per schip	Totaal	In % van totaal
Bemanning	8	454	29
Brandstof	3	153	10
Onderhoud	5	288	19
Visrechten	2	105	7
Overige variabele kosten	6	368	24
Vaste kosten	3	180	12
Totale kosten	27	1.548	100

Bron: LEI-enquête (2009).

Werkgelegenheid

Er waren 87 personen werkzaam in de staandwantvisserij (tabel 6.7). Gemiddeld werd er met circa 1.5 personen per schip gevaren. Het totaal aantal fte (27) komt een stuk lager uit dan het aantal werkzame personen omdat een gedeelte van de schepen slechts zeer beperkt op zee verblijft.

Tabel 6.7 Werkgelegenheid staandwantvisserij in 2009		
Arbeid	Gemiddeld per schip	Alle schepen
Aantal opvarenden	1,5	87
Aantal fte	0,5	27
Hoofdberoep in %	45	

Bron: LE-enquête (2009).

Vangst

De staandwantvissers voerden in 2009 met name tong en kabeljauw aan. In tabel 6.8 is weergegeven hoeveel de totale aanvoer bedroeg en hoeveel gemiddeld per soort werd aangevoerd.

Tabel 6.8 Aanvoer staandwantvisserij per soort in 2009 (x 1.000 kg)		
Soort	Gemiddeld per schip	Alle schepen
Tong	5,9	214,1
Kabeljauw	2,2	85,7
Schar	1,0	37,9
Zeebaars	0,4	16,6
Harder	0,6	12,7
Bot	0,2	7,6
Overige vis	0,2	4,7

Bron: Officiële logboek data: LNV-directie.¹

Waarde schepen en financiering

De geschatte gemiddelde waarde van een schip in de staandwantsector was 72.000 euro (tabel 6.9). De totale waarde in de staandwantvisserij wordt daarmee geschat op ruim 4 mln. euro. Een groot gedeelte van de schepen is gefinancierd met eigen vermogen, gemiddeld 83%.

¹ De aanvoergegevens komen uit de officiële logboekdatabase. Deze data kwamen niet in alle gevallen overeen met de aanvoergegevens die genoemd werden in de enquête.

Tabel 6.9		Geschatte waarde en financiering van standwantschepen (x 1.000 euro)	
			2009
Gemiddelde waarde			72
Totale waarde			4.100
Gefinancierd met eigen vermogen in %			83
Bron: LE-enquête (2009).			

6.3 Andere kleine zeevisserijen

Naast de standwant visserij vinden op de Noordzee in de kustzone diverse andere kleine zeevisserijactiviteiten plaats. In tabel 6.10 is de variëteit aan kleine gespecialiseerde zeevisserijen weergegeven en hoe dit onderdeel van de vloot is opgebouwd. Het grootste deel van de andere kleine zeevisserijen vist met passieve tuigen en vaart met schepen die kleiner zijn dan 12 meter. Er wordt voornamelijk met fuisen, kubben en hengels gevestigd. In deze groep schepen is ook deels (overige) schelpdiervisserij opgenomen en enkele kleine schepen die de boomkorvisserij uitoefenen.

Tabel 6.10		Aantal schepen in de andere kleine zeevisserijen		
Visserijmethode	Lengte schip	2008	2009	
Boomkor	18-24 meter	10	10	
Schelpdier	0-40 meter	16	7	
Passieve tuigen	0-12 meter	112	103	
Overige tuigen	0-40 meter	13	14	
Totaal	0-40 meter	151	134	
Bron: LNV Directie Visserij; Scheepsvaart-Inspectie; Informatienet en LE-enquête (2008 en 2009).				

De vloot

De omvang van de andere kleine zeevisserijen kwam uit op 134 schepen. Schepen zijn relatief oud (tabel 6.11). Bijna 40% van de schepen was ouder dan 20 jaar en een groot deel (51%) had een motorvermogen van minder dan 75 pk. Ongeveer 11% van de schepen had een motorvermogen van meer dan 260 pk (tabel 6.11). Het totaal motorvermogen van deze schepen bedroeg circa 17.000 pk.

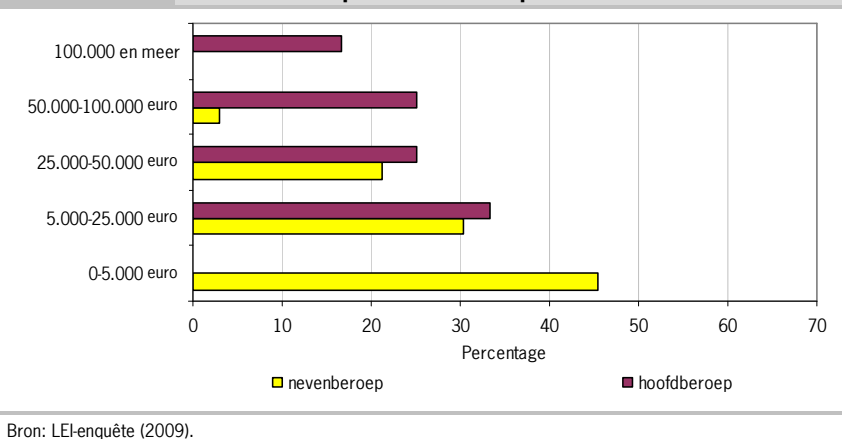
Tabel 6.11 Aantal vaartuigen in de andere kleine zeevisserijen naar leeftijd en motorvermogen		
	Aantal schepen	%
Leeftijd		
0-10 jaar	34	25
11-20 jaar	46	34
21-30 jaar	27	20
>31 jaar	27	20
Totaal	134	100
Motorvermogen (pk)		
<75	68	51
76-100	7	5
101-150	21	16
151-200	12	9
201-260	10	7
>261	15	11
Totaal	134	100
Bron: LNV Directie Visserij; Scheepsvaart-Inspectie; Informatienet en LEI-enquête (2009).		

Resultaten

Figuur 6.2 laat de geschatte gemiddelde besomming per schip zien van deze visserijen. Bijna 50% van de vissers gaf aan dat visserij een nevenberoep was en had een gemiddelde bruto jaaropbrengst van minder dan 25.000 euro. Vissers voor wie de visserij hoofdberoep was, hadden gemiddeld een veel hogere opbrengst. Slechts 8% van deze vissers gaf aan een besomming van minder dan 25.000 euro te hebben.

De totale opbrengstwaarde van de andere kleine zeevisserijen wordt geschat op rond 5,3 mln. euro.

Figuur 6.2 Verdeling van de bruto besomming voor vissers met visserij als hoofdberoep en nevenberoep

Werkgelegenheid

In 2009 waren in totaal 241 personen werkzaam in de andere kleine zeevisserij. Het aantal werkzame personen in fte lag echter veel lager omdat de meeste schepen slechts een beperkt aantal dagen op zee verbleven. De totale werkgelegenheid kwam uit op circa 89 fte.

Vangst

Gegevens over de vangst van deze schepen konden niet worden gereconstrueerd uit de verkregen informatie van de enquête, maar ook niet uit logboekgegevens. Een deel van de aangevoerde vis bestond hoogst waarschijnlijk uit niet gequoteerde vissoorten.

Waarde van de schepen en financiering

De gemiddelde waarde van een actief schip in de overige kleine zeevisserij is geschat op ongeveer 91.000 euro. De totale waarde van de schepen van dit onderdeel van de vloot kwam uit op ruim 10 mln. euro. Een groot gedeelte van de schepen is gefinancierd met eigen vermogen, het eigen vermogen wordt geschat op gemiddeld 90%. De schepen die de boomkorvisserij uitoefenen zijn met iets minder eigen vermogen gefinancierd, gemiddeld 70% (tabel 6.13).

Tabel 6.12		Waarde van schepen in de overige kleine zeevisserijvloot en financiering		
Soort vistuig en lengte van de schepen		Gemiddelde waarde (x 1.000 euro)	Totale waarde (x 1.000 euro)	Gefinancierd met eigen vermogen (in %)
Boomkor	18-24 meter	14,3	1.438	70
Schelpdier	0-40 meter	50,0	511	100
Passieve tuigen	0-12 meter	73,0	7.522	87
Overige tuigen	0-40 meter	59,8	837	94
Totaal	0-40 meter	57,3	10.308	90

Bron: Informatienet en LEI-enquête (2009).

6.4 Niet-actieve schepen

Een gedeelte van de schepen in de overige kleine zeevisserijvloot (145) is niet actief geweest in 2009. Circa 40% van de respondenten gaf aan dat het schip alleen gebruikt werd om quota op te parkeren. De overige respondenten gaven aan het schip in het geheel niet te hebben gebruikt.

Karakteristieken van inactieve schepen

Inactieve schepen zijn in het algemeen kleine schepen, met een gemiddelde lengte van 11 meter en een gemiddelde leeftijd van 29 jaar. Het gemiddeld geïnvesteerd vermogen per schip dat opgegeven werd kwam uit op 128.000 euro, en het totaal geïnvesteerde vermogen in deze schepen is daardoor berekend op 18,6 mln. euro.

7 Mosselcultuur

7.1 Algemeen

Vanaf het jaar 2005 wordt door het LEI op verzoek van LNV gegevens over de mosselaanvoersector op micro-economische schaal verzameld. De uitkomsten en analyses in deze rapportage zijn bepaald aan de hand van de jaarrekeningen van bijna een kwart van het aantal mosselcultuurbedrijven (meer dan 25% van het aantal actieve schepen). Deze zijn aangevuld met onder andere aanvoergegevens van het Mosselkantoor in Yerseke.

Mosselzaadvisserij

In maart 2009 is het Plan van Uitvoering voor het convenant over de transitie naar een duurzame mosselvisserij en natuurherstel in de Waddenzee gepresenteerd. Dit plan geeft invulling aan het transitieproces voor de verduurzaming van de mosselzaadvisserij in de Waddenzee waarbij tegelijkertijd ingezet wordt op natuurherstel. In het convenant wordt een gefaseerde afbouw van de mosselzaadvisserij voorgesteld en een overgang naar het gebruik van MZI's. Begin 2010 is door de partners in het convenant overeenstemming bereikt over de realisatie van het transitieproces. De mosselsector streeft naar een jaarlijkse productie van 100 mln. kg mosselen, waarvoor ongeveer 65 mln. kg zaad nodig is. De Nederlandse mosselvloot kent al jaren een tekort aan mosselzaad en is vooral afhankelijk van de mosselzaadvisserij in de Waddenzee. Voor de voorjaarsvisserij op mosselen is in 2010 door LNV een vergunning verleend

Mosselzaadinvanginstallaties

De experimenten met mosselzaadinvanginstallaties (MZI's) zijn het afgelopen jaar verder doorgezet. Bepaalde ontwerpen MZI's lijken een goed alternatief te zijn voor mosselzaadvisserij. MZI's vangen mossellarven in waardoor deze kunnen opgroeien tot mosselzaad. Daarna kan het zaad uitgezet worden op (stabiele) kweekpercelen om uiteindelijk verder uit te groeien tot consumptiemosselen. Eind 2008 heeft LNV een startnotitie over het proces van opschaling van MZI's gepresenteerd. Een belangrijke vraag hierbij was welke locaties in de Nederlandse kustwateren geschikt zijn voor MZI's. In 2009 heeft een consultatieronde met alle belanghebbende partijen plaatsgevonden waarbij bleek dat vooral de garnalenvisserij nadeel kan ondervinden van opschaling van het aantal MZI's. Eind 2009 is dit planproces afgerond. In oktober 2009 is bekendgemaakt

dat het aantal beschikbare hectaren voor MZI's wordt vergroot (opschaling) en dat tot en met 2013, in de Waddenzee, negen locaties beschikbaar worden gesteld met een gezamenlijke oppervlakte van 500 ha. In de Oosterschelde zijn vier locaties aangewezen van in totaal 200 ha en in de Voordelta één locatie van maximaal 30 ha.

Mosselkotter op de Oosterschelde

Economisch onderzoek

Begin 2009 heeft het LEI onderzoek verricht naar de bedrijfseconomische haalbaarheid van mosselzaadinvanginstallaties op de Waddenzee en de Oosterschelde en eind 2009 is een onderzoek naar de effecten van investeringen in MZI's voor de regionale economieën rond de Waddenzee en de Oosterschelde afgerond.

7.2 Vloot

De laatste jaren is de vloot redelijk constant qua omvang en opbouw. De sector bestaat uit ongeveer 50 bedrijven die gezamenlijk 56 schepen exploiteerden. De vloot verouderd echter snel omdat nieuwbouw achterwege blijft vanwege de onzekere situatie in de mosselsector. Een aantal grote kweekbedrijven houdt er naast visserij- ook handelsactiviteiten op na en zijn in feite geïntegreerde bedrij-

ven. De Nederlandse mosselsector heeft ook belangen in kweekbedrijven die opereren onder vooral Engelse en Ierse vlag. Er is geen inzage in de exacte omvang ervan.

Tabel 7.1		Aantal schepen in de mosselcultuur naar leeftijd en motorvermogen (31 december)				
		2005	2006	2007	2008	2009
<i>Ouderdom</i>						
0-10 jaar		16	10	9	8	6
11-20 jaar		21	24	25	23	19
Meer dan 20 jaar		27	26	22	25	31
Totaal		64	60	56	56	56
<i>Motorvermogen</i>						
0-500 pk		4	2	2	2	2
501-800		23	21	16	16	16
801 pk en meer		37	37	38	38	38
Totaal		64	60	56	56	56
Totaal motorvermogen (x 1.000 pk)		56,7	54,7	52,1	52,1	52,1
Gemiddeld motorvermogen per schip (pk)		886	912	930	930	930
Aantal opvarenden		194	182	170	170	170
Bron: LNV Directie Visserij en Informatienet.						

De investeringen lagen ook in 2009 op een zeer laag niveau. Er werd geen enkel nieuw vaartuig in gebruik genomen en er werden slechts enkele motoren vervangen voor nieuwe. De gemiddelde leeftijd van een mosselkotter kwam uit op ruim 31 jaar. Meer dan de helft van het aantal schepen was ouder dan 20 jaar (tabel 7.1). Slechts 11% van de vloot was jonger dan 10 jaar. Het geregistreerde gemiddelde motorvermogen van een mosselvaartuig kwam in 2009 net als in voorgaande twee jaren uit op 930 pk, Gross Tonnage per schip op 212 en de vaartuigen hadden een gemiddelde lengte van ruim 37 meter. De werkgelegenheid op de mosselvaart veranderde niet, in 2009 waren naar schatting 170 mensen werkzaam, inclusief meevarende eigenaren. De meeste opvarenden waren min of meer op fulltimebasis werkzaam.

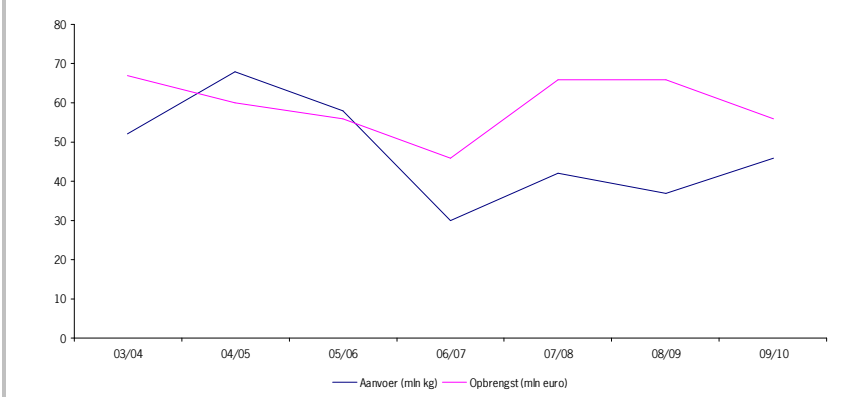
7.3 Resultaten mosselweeksector

Ook dit jaar is bij de aggregatie van de resultaten in de mosselsector verondersteld dat de kostenposten brandstof, pacht en onderhoud gerelateerd zijn aan de besomming terwijl de overige kosten van de sector gerelateerd zijn aan het aantal actieve schepen in de vloot. De totale opbrengst van de aangevoerde mosselen op de veiling in Yerseke was in het seizoen 2008/2009 10 mln. euro lager dan in het seizoen 2009/2010 en bedroeg 56 mln. euro. De totale kosten (technische kosten plus lonen/sociale lasten) bedroegen 36 mln. euro. De technische kosten daalden ook dit jaar licht tot een bedrag van 28 mln. euro. Bij de berekening van lonen/sociale lasten is ook de beloning voor eigenaren opgenomen. Het nettoresultaat in de mosselsector komt dit seizoen uit op 23 mln. euro, een daling van 6 mln. euro.

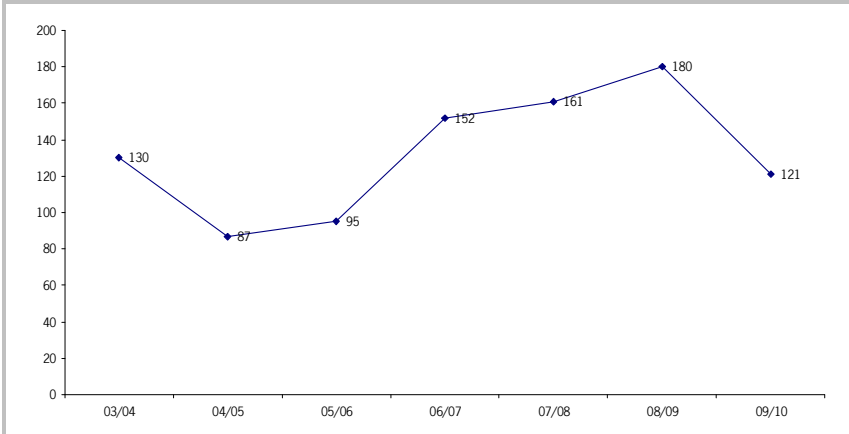
De arbeidskosten (loonkosten en sociale lasten) kwamen dit jaar uit op 21% van de totale kosten en vormde daarmee de grootste kostenpost. De loonkosten zijn ook dit jaar geraamd op basis van de normatieve lonen per werknemer aan boord. Andere belangrijke kostenposten waren de kosten voor zaad-/halfwasmosselen (20%) en afschrijvingen en rente (19%). Pachtkosten en onderhoudskosten bedroegen respectievelijk 11% en 10% van de totale kosten en die van brandstof 8%. De resterende kostenposten bestonden uit vaste kosten (5%), overige variabele bedrijfskosten (4%) en incidentele kosten (1%).

Tabel 7.2		Mosselcultuurramingen resultaten (x mln. euro)						
	03/04	04/05	05/06	06/07	07/08	08/09	09/10	
Besomming a)	68	61	57	49	69	69	59	
Af: technische kosten b)	24	25	27	31	34	32	28	
Arbeidsopbrengst	44	36	30	18	35	37	31	
Waarvan:								
- loon/sociale lasten	9	8	8	8	8	8	8	
- nettoresultaat	35	28	22	10	27	29	23	
a) Inclusief overige opbrengsten; b) Alle kosten, exclusief loon en sociale lasten.								
Bron: Informatienet.								

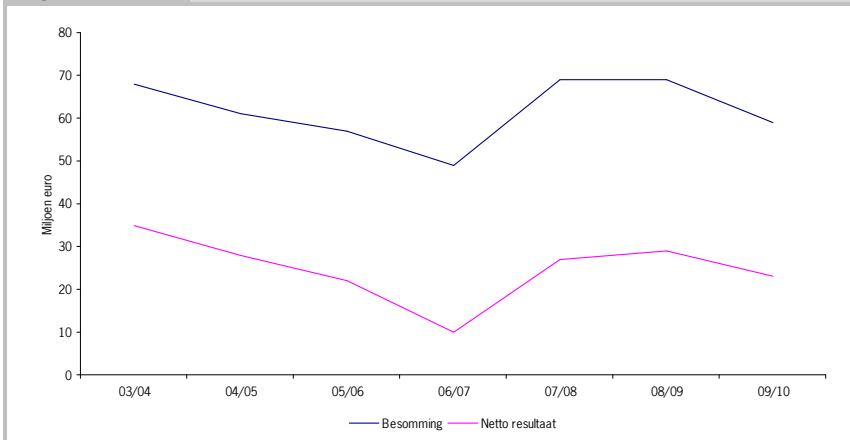
Figuur 7.1 Aanvoer en opbrengst mosselcultuur

Figuur 7.2 Gemiddelde aanvoerprijs mosselen in euro/100 kg

Figuur 7.3 Resultaten mosselcultuur

7.4 Aanvoer en opbrengst

De hoeveelheid aangevoerde mosselen kwam in het afgelopen seizoen (mei 2009-april 2010) uit op 46 mln. kg (tabel 7.2). Ten opzichte van het seizoen 2008/2009 betekent dit een stijging van 9 mln. kg. Deze stijging is vooral toe te schrijven aan een stijging van aangevoerde mosselen uit de Zeeuwse wateren van 7 mln. kg.

Ondanks een stijging van de aangevoerde hoeveelheid mosselen daalde de totale aanvoerwaarde met 10 mln. euro naar 56 mln. euro. Dit werd veroorzaakt door een scherpe daling in de gemiddelde aanvoerprijs van meer dan 30%. De gemiddelde prijs kwam uit op 121 euro/100kg.

Tabel 7.3		Aanvoer, opbrengst en prijs van mosselen op de veiling van Yerseke a)						
	03/04	04/05	05/06	06/07	07/08	08/09	09/10	
<i>Aanvoer (mln. kg)</i>								
Zeeland	20	38	32	19	14	15	22	
Waddenzee	32	30	26	11	28	22	24	
Totaal	52	68	58	30	42	37	46	
<i>Opbrengst (mln. euro)</i>								
Zeeland	17	26	26	28	16	27	27	
Waddenzee	50	34	30	18	50	39	30	
Totaal	67	60	56	46	66	66	56	
<i>Gemiddelde prijs (euro/100kg)</i>								
Zeeland	85	69	82	144	118	180	118	
Waddenzee	159	110	111	169	182	180	124	
Totaal	130	87	95	152	161	180	121	
a) Hierin niet inbegrepen de door het Mosselonds opgenomen aanvoer en de aanvoer van Duitse mosselkwekers. Bron: Productschap Vis.								

7.5 Financiële positie

De financiële positie van de bedrijven is algemeen goed; de meeste bedrijven zijn het afgelopen seizoen winstgevend geweest en het eigen vermogen steeg licht. De solvabiliteit (het eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen) per april 2010 lag op hetzelfde niveau als dat van het jaar ervoor en is geschat op gemiddeld 0,34. Meer dan 65% van de bedrijven uit het panel had een positieve solvabiliteit. Deelnemingen in buitenlandse bedrijven zijn in dit hoofdstuk verder buiten beschouwing gelaten.

8 Oestersector

8.1 Algemeen

Oesterkweek vindt al meer dan anderhalve eeuw plaats in Nederlandse wateren. Voorheen vond die plaats in de Zuiderzee, Waddenzee en Zeeland. Tegenwoordig concentreert de kweek zich in de Oosterschelde en het Grevelingenmeer. In Nederland komen twee soorten oester voor: de inheemse platte Zeeuwse oester (*Ostrea edulis*) en de Japanse oester of creuse (*Crassostrea gigas*). De Japanse oester is een in de jaren zestig geïntroduceerde oestersoort. De Oosterschelde is de belangrijkste kweeklocatie van de Japanse oester, het Grevelingenmeer die van de inheemse platte oester. Sinds 2008 vindt in de Waddenzee een experiment plaats met het commercieel rapen van Japanse oesters.

Sinds de uitbraak van de ziekte Bonamiasis, in de Oosterschelde in 1980 en het Grevelingenmeer in 1988, is de platte oester sterk in aantal achteruit gegaan. Hierdoor zijn de oesterkwekers noodgedwongen overgestapt op de kweek van de minder ziektegevoelige Japanse oester. Deze soort heeft minimaal 5 jaar nodig om een marktwaardige grootte te bereiken. De platte oester wordt vanwege zijn gevoeligheid voor de parasiet Bonamia al na 4 jaar geoogst.

De percelen waarop de kwekers de oesters kweken worden gehuurd van de overheid (ministerie van LNV). Gedurende het gehele jaar onderhouden de kwekers deze gronden. De oogstperiode loopt van september tot april, waarbij de oesters in het Grevelingenmeer van september tot en met december de beste kwaliteit hebben.

In 2008 is gestart met het commercieel rapen van de Japanse oester in de Waddenzee als experiment. Dit gebeurt op oesterbanken die zonder menselijk ingrijpen zijn ontstaan nadat de Japanse oester zich zelfstandig vanuit de Zeeuwse wateren verspreid heeft. Uit het experiment moet blijken wat het rapen van oesters door beroepsvissers voor gevolgen met zich meebrengt voor de natuur van de Waddenzee. Daarnaast wordt onderzocht in hoeverre deze activiteit een belangrijke economische impuls kan zijn voor de regio. De gegevens over deze activiteit zijn niet meegenomen in dit overzicht.

Begin 2009 zijn een aantal enthousiaste oesterkwekers gestart met het oprichten van een kenniskring. In overleg met de Oestervereniging hebben deze ondernemers eerst, in samenwerking met de onderzoeksinstituten LEI en IMARES van Wageningen UR, kennisvragen geformuleerd om vervolgens op

zoek te gaan naar oplossingen voor bestaande sectorproblemen.

Inventarisatie van ideeën en problemen leidde ertoe dat de oesterkwekers doelen hebben gesteld om tot een betere, duurzamere en rendabelere productie van oesters te komen. Kwekers willen nu onder andere de waterkwaliteit in de Oosterschelde verbeteren; onderzoeken of de platte Zeeuwse oester (en alternatieve soorten schelpdieren) kunnen worden geïntroduceerd in Zeeuwse wateren; bekijken of de kweekgronden kunnen worden verbeterd door dubbel gebruik en optimalisatie van de oesterpercelen; broedcollectoren ontwikkelen als alternatief voor de mosselschelp en alternatieven zoeken voor de huidige bodemcultuur en de daarbij traditioneel gebruikte mosselkor. Naast deze innovatietrajecten wordt ook gewerkt aan het kweken van algen die in oesterputten als voeding kunnen dienen voor oesters. De kwekers zijn direct ook aan de slag gegaan om de kansen op de markt te vergroten voor het product oester uit Zeeland. Momenteel loopt een marktonderzoek bij het LEI waarbij nieuwe mogelijkheden voor afzet worden verkend.

Percelen

De overheid zorgt voor uitgifte van oesterpercelen en verhuurt circa 2.050 ha (tabel 8.1). De pachtprizen voor kweekpercelen op het Grevelingenmeer en de Oosterschelde bedroegen in het jaar 2008 respectievelijk € 144 en € 288 per hectare per jaar. Begin 2010 is de huurprijsystematiek voor oesterpercelen aangepast. Waar voorheen verschillende tarieven werden gehanteerd, geldt er nu voor zowel de Oosterschelde als de Grevelingen een gelijke wijze van berekenen. Dit houdt in dat er voor beiden een huurprijs geldt van € 160,20 per hectare.

Testen en onderzoek naar broedinvang

Tabel 8.1		Oppervlakte verhuurde oesterpercelen	
			2008 en 2009
Verhuurde percelen			
- Oosterschelde			1.500 ha
- Grevelingen			550 ha
- Totaal			2.050 ha
Bron: Ministerie van LNV.			

8.2 Vloot

De inzetbare vloot bestond in 2009 uit 19 schepen. Echter, een duidelijke en zuivere registratie van de vloot die ingezet wordt voor de oestervisserij ontbreekt. In de praktijk worden soms (tijdelijk) ook mosselkotters ingezet indien oesterschepen voor reparatie of onderhoud voor de kant liggen. Het gemiddelde motorvermogen op 31 december 2009 was 369 pk en de gemiddelde leeftijd van de schepen ruim 67 jaar oud (tabel 8.2). Twee oesterschepen hebben bouwjaren van rond het jaar 1900.

Tabel 8.2 Actieve oestervloot (per 31 december 2009)	
Aantal schepen	19
Motorvermogen (1.000 pk)	7,4
Gemiddeld motorvermogen	369
Gemiddeld ouderdom casco (jaren)	67
Bron: Ministerie van LNV.	

Omvang van de sector en bedrijfstypen

De oestersector in Nederland is relatief gering van omvang en geconcentreerd in het Zeeuwse dorp Yerseke. In het jaar 2009 waren er 40 bedrijven (inclusief combinatiebedrijven) die min of meer tot de oestersector konden worden gerekend. Uit interviews blijkt dat niet alle bedrijven ook daadwerkelijk actief waren. Een totaal van ongeveer 28 bedrijven kan als actief worden beschouwd. Al deze bedrijven zijn aangesloten bij de Nederlandse Oestervereniging.

Binnen de oestersector bestaan verschillende typen bedrijven. Van de actieve bedrijven zijn er 17 verticaal geïntegreerd (visserij/kwekerij, verwerking en handel). De overige 11 bedrijven zijn volledig afhankelijk van de oesterkweek en -visserij. Daarnaast zijn er een aantal niet actieve bedrijven welke hun percelen verhuren aan oestervissers. Ook zijn er bedrijven waarbij de oesteractiviteiten slechts een (klein) onderdeel uitmaken van het totaal aan activiteiten. Dat kunnen bijvoorbeeld bedrijven zijn met mossel-, kreeft- of palingactiviteiten. De belangen van de verschillende bedrijven kunnen nogal uiteenlopen.

8.3 Resultaten van de oestersector

Om trends en ontwikkelingen in de sector over langere periodes zichtbaar te maken, worden jaarlijks, naast de totalen van de gehele oestersector, de geanonimiseerde bedrijfsgegevens (financiële jaarrekeningen) van een zestal bedrijven geanalyseerd.

In 2008 had twee derde van de bedrijven in het panel een verslaggeving met gebroken boekjaren en een derde een verslaggeving met kalenderjaren. Om toch een aantal gegevens met elkaar te kunnen combineren zijn voor alle gebroken boekjaren de kosten en opbrengsten op het eerste jaar gezet. Zo zijn bijvoorbeeld de boekjaren 2008/2009 beschouwd als het boekjaar 2008.

De bedrijven, waarvan hieronder de gemiddelde resultaten volgen, zijn oesterbedrijven die nagenoeg volledig afhankelijk zijn van de oesterkweek, -visserij en -handel. Omdat de steekproef niet representatief is kunnen op basis van deze

gemiddelden geen uitspraken worden gedaan over de economische resultaten van de totale sector, maar geven wel een indicatie van de trends in de sector.

Vergelijking van 2008 met de periode 2004-2007

De gemiddelde omzet per bedrijf (inclusief alle activiteiten) bedroeg in het jaar 2008 ongeveer 261.000 euro (tabel 8.3). De kosten per bedrijf waren iets meer dan 234.000 euro (90% van de omzet) waardoor er een gemiddeld nettoresultaat resteerde van 26.000 euro (10% van de omzet).

Het grootste deel van de totale kosten bestond uit loonkosten. In het jaar 2008 bedroegen deze gemiddeld 64.000 euro per bedrijf (27% van de totale kosten). De oesterbedrijven binnen het panel hebben verschillende rechtsvormen zoals eenmanszaak, bv en vennootschap onder firma (vof). Omdat eigenaren in de regel geen beloning opvoeren voor eigen arbeid in de personeelskosten, vallen deze lager uit dan wanneer die wel in de kostensfeer tot uitdrukking zouden worden gebracht. Directie- en managementbeloningen zijn hier dus niet in de kosten opgenomen.

De huur van percelen kostte bijna 20.000 euro per bedrijf per jaar (8% van de totale kosten). De financieringslasten (opgenomen in de technische kosten) waren laag en maakten nog geen 3% uit van de totale kosten.

Tabel 8.3	Gemiddeld bedrijfsresultaat	
	Bedragen x 1.000 euro	
	gemiddelde 2004-2007	2008
Omzet	317	260
Af: Technische kosten	183	171
Arbeidsopbrengst	134	90
Waarvan:		
- loon/sociale lasten	76	74
- nettoresultaat	59	26

Bron: LEI-panel oesterkwekers.

Voorlopige cijfers 2009

In tabel 8.4 zijn de gemiddelde uitkomsten gegeven van de gemiddelde aanvoer en forfaitaire aanvoerwaarde per bedrijf over de jaren 2004-2009. Voor deze analyse is gebruik gemaakt van de gegevens van alleen die bedrijven binnen het oesterpanel waarvan de gegevens in de gehele periode 2004-2009 bekend waren. In 2009 waren deze bedrijven verantwoordelijk voor ongeveer 12% van de totale aanvoer in stuks.

In het jaar 2009 lag de gemiddelde aanvoer en forfaitaire aanvoer iets hoger dan in de periode 2004-2008.

In interviews met een aantal oesterkwekers werd de verwachting uitgesproken dat het jaar 2009 zeer waarschijnlijk niet in winst zal resulteren. Financiële jaarrekeningen komen pas later in 2010 beschikbaar maar met name de ontwikkelingen in de markt, zoals de mindere kwaliteit en mede daardoor ook lagere prijzen voor oesters, zijn daarvan de oorzaak. De opgegeven aanvoerwaarde van oesters door het Productschap Vis zijn hierin geen graadmeter omdat de oesters tegen vaste prijzen (forfaitaire waarde en dus los van werkelijke prijsontwikkelingen) worden opgenomen in de overzichten.

Tabel 8.4	Gemiddelde aanvoer en forfaitaire aanvoerwaarde per bedrijf					
	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)
Aanvoer (in stuks)						
Japanse oesters	1.556.885	1.321.439	965.581	1.113.580	537.764	577.043
Platte oesters	56.250	31.921	20.693	15.817	7.197	28.425
Totaal (stuks)	1.613.135	1.353.360	986.275	1.129.397	544.961	605.468
Forfaitaire aanvoerwaarde (€)						
Japanse oesters	155.689	132.144	96.558	111.358	53.776	57.704
Platte oesters	18.000	10.215	6.622	5.061	2.303	9.949
Totaal (in €)	173.688	142.358	103.179	116.419	56.079	67.653
Bron: Productschap Vis en panel oesterkwekers.						
a) Geschatte cijfers.						

8.4 Aanvoer en forfaitaire waarde

Voor oesters geldt geen veilplicht en er is geen officiële, centrale administratie van de aangevoerde en verkochte oesters. Het Productschap Vis vraagt wel jaarlijks een opgave van de aangevoerde hoeveelheden platte oesters en creuses aan de kwekers.

Kwekers geven jaarlijks hun oesterproductie op aan het Productschap Vis. Dit is de totale productie uit kweekactiviteiten en de oestervisserij op de 'vrije gronden'. Het Productschap schat de waarde (forfaitair) van de opgegeven aanvoer op grond van vastgestelde (forfaitaire) aanvoerprijzen per stuk, per soort oester. De forfaitaire prijs wordt dus vastgesteld om als basis te dienen voor bepaling van de aanvoerwaarde (aanvoervolume x prijs).

Uit tabel 8.5 blijkt dat in jaren 2004-2009 de totale aanvoer gemiddeld op

27 mln. stuks lag. In het jaar 2009 lag de totale aanvoer 25% lager dan het gemiddelde over de jaren 2004-2009. De totale forfaitaire aanvoerwaarde is ten opzichte van het gemiddelde met 21% teruggelopen. In tegenstelling tot de aanvoer van de Japanse oester, die met 44% afnam, kwam de aanvoer van de platte oester in 2009 uit op iets boven het gemiddelde van de afgelopen 5 jaren.

Tabel 8.5		Aanvoer en forfaitaire aanvoerwaarde van oesters					
	2004	2005	2006	2007	2008 a)	2009 a)	gem.
Japanse oester							
Aanvoer (x 1.000)	27.406	25.789	31.654	31.821	20.364	19.304	26.056
Forfaitaire waarde (p/stuk) (€)	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10
Forfaitaire aanvoerwaarde (x € 1.000)	2.741	2.579	3.165	3.182	2.036	1.930	2.606
Platte oester							
Aanvoer (x 1.000)	1.765	809	1.093	754	430	1070	987
Forfaitaire waarde (p/stuk) (€)	0,32	0,32	0,32	0,32	0,32	0,35	0,33
Forfaitaire aanvoerwaarde (x € 1.000)	565	259	350	241	138	375	321
Totaal							
Aanvoer (x 1.000)	29.171	26.598	32.747	32.575	20.794	20.374	27.043
Forfaitaire aanvoerwaarde (x € 1.000)	3.305	2.838	3.515	3.423	2.174	2.305	2.927
a) Voorlopige cijfers. Bron: Productschap Vis.							

8.5 Financiële positie

In het jaar 2008 bedroegen de gemiddelde vaste en vlottende activa respectievelijk 98.000 euro en 454.000 euro per bedrijf (tabel 8.6). In 2008 lag de waarde van de vaste activa per bedrijf 39.000 euro lager dan gemiddeld over de jaren 2004-2007, wat een afname was van 25%. De investeringen per bedrijf lagen gemiddeld op ongeveer 8.000 euro, ruim 50% lager dan gemiddeld over de jaren 2004-2007.

De rentabiliteit is in het jaar 2008 aanzienlijk teruggelopen. De solvabiliteit bleef goed maar daalde wel. De current ratio nam af met bijna 25%, maar bleef ondanks deze daling vrij hoog. In de oestersector is het gebruikelijk dat er relatief hoge bedragen aan vorderingen per bedrijf uitstaan bij afnemers. Dat hangt samen met het type afnemers waar de oestersector zaken mee doet.

Tabel 8.6	Gemiddelde financiële positie	
	Bedragen x 1.000 euro	
	gemiddelde 2004-2007	2008
Vaste activa	137	98
Vlottende activa	360	454
Investerings	15	8
Rentabiliteit	11%	5%
Solvabiliteit	0,5	0,4
Current ratio	17	13

Bron: LEI-panel oesterkwekers.

9 Buitenlandse handel

9.1 Algemeen

Nederland neemt binnen Europa een belangrijke plaats in op het gebied van handel en doorvoer van visproducten. Hierbij is vooral de logistieke positie van de Rotterdamse haven en Schiphol van belang.

De mondiale vraag naar visproducten neemt nog steeds toe en zal naar verwachting blijven stijgen. Omdat de productie van visproducten binnen de EU onvoldoende is om aan de Europese vraag te voldoen, is de Europese markt voor visproducten vooral afhankelijk van invoer. Vooral de rol van Aziatische landen wordt steeds groter in de export van visproducten naar Europa. De totale hoeveelheid geïmporteerde visproducten door de lidstaten van de EU was in 2009 twee keer zo groot als de export ervan. De totale EU-import bedroeg bijna 11 mln. ton visproducten met een waarde van meer dan 28 miljard euro. De totale uitvoer van vis uit alle EU-landen bedroeg ongeveer 5,5 mln. ton met een waarde van 16 miljard euro.

Het verdrag van Schengen heeft ertoe geleid dat de cijfers van handel tussen EU-lidstaten na afloop bij bedrijven worden opgevraagd, en niet meer bij de grenzen worden geregistreerd. Rapportage van de intra-handel is mede daardoor mogelijk niet altijd volledig en gegevens van de buitenlandse handel moeten dus met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. De registratie van de handel met derde landen vindt plaats door de douane in de lidstaat waar de goederen worden aangeboden. Zorgvuldige registratie van het land van herkomst en bestemming in Europa (waar het gaat om de kwaliteit van nationale handelscijfers) is van cruciaal belang voor Nederland vanwege de omvang van de doorvoer. Als gevolg van gewijzigde procedures kunnen vooral op detailniveau over- of onderschattingen van import en export ontstaan.

9.2 Invoer

Tabel 9.1 geeft een overzicht van de Nederlandse invoer van visproducten in de periode 2003-2009 naar herkomst en naar bewerkingsvorm.

De invoerwaarde van vis kende in 2009 een lichte stijging ten opzichte van 2008 en bedroeg bijna 1,8 miljard euro. De importwaarde uit EU-landen bleef nagenoeg constant terwijl de importwaarde van landen buiten de EU ook dit jaar

steeg met bijna 6% tot 938 mln. euro. Duitsland is binnen de EU nog steeds de belangrijkste leverancier van visproducten. De invoer uit Duitsland nam toe met meer dan 8%. Ook de import uit België steeg met maar liefst 17%. De invoer uit Denemarken en het Verenigd Koninkrijk daalde in 2009 met respectievelijk 20% en 14%. De import uit overige EU-landen bleef stabiel, door een daling van de invoer uit Frankrijk en een stijging van de invoer uit landen als Italië en Polen.

Bevroren vis bleef de belangrijkste bewerkingsvorm van de geïmporteerde vis met een aandeel van bijna 40% van de totale waarde. De verslechterde economische situatie binnen Europa, maar ook wereldwijd, is een mogelijke reden voor de gedaalde invoer van verse vis en schaaldieren, en de gestegen invoer van bevroren visproducten. De invoer van verse vis daalde met 6% terwijl er bijna 40% minder aan schaal- en weekdieren werd ingevoerd. De invoer van bevroren visproducten steeg met 4% en er werd 27% meer aan bevroren schelpdieren ingevoerd in vergelijking met 2008. De importwaarde van verduurzaamde vis bleef relatief constant. De categorie visbereidingen ten slotte kende ook dit jaar een grote stijging van bijna 15%.

Tabel 9.1		Nederlandse invoer naar herkomst en naar bewerkingsvorm (x mln. euro) a)						
Herkomst	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	
Duitsland	238	227	266	258	266	262	284	
Belg/Lux	172	186	159	170	171	155	182	
Denemarken	128	128	166	158	152	160	127	
Verenigd Koninkrijk	132	111	121	143	123	100	86	
Overige EU	130	142	157	208	140	151	151	
<i>Totaal EU 27</i>	801	794	869	938	852	829	831	
Buiten EU	418	389	442	669	734	888	938	
<i>Totaal</i>	1.219	1.183	1.311	1.607	1.586	1.717	1.768	
Waarvan:								
- vis, levend/vers/gekoeld	262	271	286	327	317	302	283	
- bevroren vis; visvlees	413	434	480	603	625	664	693	
- verduurzaamde vis	30	29	39	99	98	117	119	
- schaal-, weekdieren vers	122	121	147	170	134	142	87	
- schaal-, weekdieren bevroren	175	143	149	182	145	173	220	
- visbereidingen	217	184	210	226	267	319	366	
a) Zie ook bijlage 2. Bron: CBS.								

De importwaarde van tong (zie bijlage 2) daalde dit jaar opnieuw, met 18% (-6 mln. euro) terwijl de waarde van schol met 31% (-12 mln. euro) afnam. Beide platvissoorten kenden een importwaarde van 27 mln. euro. Een groot deel van de geïmporteerde tong en schol wordt aangevoerd op Nederlandse afslagen door buitenlandse schepen die de Engelse, Belgische, Duitse en Deense vlag voeren.

De importwaarde van kabeljauw nam af met 4% (-7 mln. euro) tot een bedrag van 154 mln. euro. De meeste kabeljauw (79 mln. euro) was afkomstig uit IJsland en de import uit dit land steeg met bijna 10%. Verder was kabeljauw vooral afkomstig uit Rusland en Noorwegen. De import van kabeljauw uit Rusland steeg met 10 mln. euro tot een waarde van 17 mln. euro, terwijl de import uit Noorwegen daalde tot 14 mln. euro (-3 mln. euro).

De gezamenlijke importwaarde van de pelagische vissoorten haring, makreel en horsmakreel steeg met 21% tot een bedrag van 127 mln. euro. Vooral de invoer van horsmakreel verdubbelde bijna. Deze vissoorten worden hoofdzakelijk geïmporteerd uit Duitsland, Noorwegen en het Verenigd Koninkrijk. Een deel ervan wordt aangevoerd door buitenlandse schepen (diepvriestrawlers) die Duits, Frans en Engels gevlagd zijn maar waar (in een aantal gevallen) Nederlandse bedrijven een belang in hebben. De import van pelagische soorten uit Duitsland steeg met meer dan 70% terwijl de import uit Noorwegen juist daalde met meer dan 18%.

Na een toename van de importwaarde van garnalen in 2008 is deze ook in 2009 opnieuw sterk gestegen. De garnalenimport kwam uit op bijna 20% van de totale invoerwaarde van vis en visproducten. De import steeg met ruim 54 mln. euro tot 346 mln. euro. De re-import van verwerkte garnalen uit Marokko is in deze importcijfers verwerkt. De waarde van deze garnalen steeg met 12 mln. euro tot 86 mln. euro. De import van tropische garnalen uit Aziatische landen was vooral afkomstig uit India, Indonesië, Bangladesh en Thailand, Nederland importeerde uit deze vier landen verschillende soorten garnalen met een waarde van 127 mln. euro. De import uit Duitsland van overwegend Noordzeegarnalen bleef relatief stabiel (29 mln. euro) terwijl de import uit Denemarken halveerde en uitkwam op 11 mln. euro.

De importwaarde van zalm steeg voor het eerst sinds 2006 met bijna 10% en kwam in 2009 uit op een bedrag van 115 mln. euro. De import van paling kende een lichte daling en kwam uit op 17 mln. euro. De grootste ingevoerde hoeveelheden zijn nog steeds afkomstig uit Denemarken en Duitsland.

De importwaarde van mosselen daalde sterk met meer dan 30% tot 27 mln. euro. De meeste geïmporteerde mosselen zijn nog steeds afkomstig uit Ierland, Duitsland en Denemarken. De invoer uit Chili liep sterk terug tot 1 mln. euro (-6 mln.).

De invoer van overige vissoorten bleef in 2009 relatief stabiel en kwam uit op een waarde van 928 mln. euro. De invoerwaarde van bevroren visfilets daalde in 2009 voor het eerst sinds 2002 en bedroeg dit jaar 598 mln. euro, een daling van meer dan 2%. De waarde van bevroren visfilets uit Vietnam daalde terwijl de invoerwaarde uit China relatief stabiel bleef.

9.3 Uitvoer

De totale Nederlandse uitvoerwaarde van vis en visproducten kende in 2009 een significante daling ten opzichte van 2008 en kwam uit op iets minder dan 2,2 miljard euro (tabel 9.2), een daling van 4,4%.

De exportwaarde van bevroren vis kwam uit op 859 mln. euro, een daling van meer dan 13% ten opzichte van 2008. De bewerkingsvorm bevroren vis is met bijna 40% nog steeds het grootste deel van de totale exportwaarde. Alleen de uitvoerwaarde van bevroren schaal- en weekdieren en die van visbereidingen steeg in 2009 met respectievelijk 13% en 15%. Verse vis kende een daling van 10% en was goed voor 15% van de totale exportwaarde.

De export naar EU-landen daalde met 4%. De uitvoer naar belangrijke handelspartners binnen de EU als Duitsland, België, Italië en Spanje daalde. Alleen de export naar Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk kende een lichte stijging. Deze 6 belangrijkste EU-landen waren samen goed voor 72% van de totale exportwaarde. De export naar landen buiten de EU daalde naar een waarde van 409 mln. euro. Nigeria, China, Japan en Egypte waren de belangrijkste bestemmingen van Nederlandse visproducten.

De exportwaarde van platvis daalde ook. De uitvoer van tong lag op ongeveer hetzelfde niveau (104 mln. euro) als dat van 2008, terwijl de uitvoer van schol verder daalde met bijna 6% naar een bedrag van 79 mln. euro. Italië is nog steeds de grootste afnemer van tong met een waarde van 39 mln. euro, gevolgd door Spanje met 24 mln. euro. Ook voor schol is Italië de belangrijkste bestemming, in 2009 bedroeg de exportwaarde 42 mln. euro. Buiten de EU wordt de meeste tong (8 mln.) en schol (1 mln.) naar de Verenigde Staten geëxporteerd.

De export van kabeljauw daalde met bijna 30% naar 33 mln. euro, terwijl dit in 2008 nog 47 mln. euro was. De exportwaarde van garnalen kende in 2009 weer een sterke stijging (12%) en kwam uit op 412 mln. euro. Naast Marokko als belangrijke bestemming voor het verwerken van Noordzeegarnalen zijn Duitsland, België en Frankrijk belangrijke handelspartners.

Bij de pelagische vis (haring, makreel en horsmakreel) daalde de exportwaarde licht met 1,5%. In totaal bedroeg de export van deze, hoofdzakelijk op zee ingevroren vis 195 mln. euro. Nigeria, Egypte en Japan vormen de belangrijkste afnemers van pelagische vis.

Ook de export van paling is in 2009 gedaald met 20% en kwam uit op 16 mln. euro. De sinds het jaar 2005 dalende exportwaarde van mosselen zette zich ook dit jaar voort. De waarde ervan daalde naar 101 mln. euro (-6%).

Tabel 9.2		Nederlandse uitvoer naar bestemming en naar bewerkingsvorm (x mln. euro) a)						
Bestemming	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	
België/Luxemburg	350	374	389	402	407	409	393	
Duitsland	312	351	367	401	347	373	371	
Italië	262	266	285	284	298	306	279	
Frankrijk	231	262	259	261	262	281	289	
Spanje	170	170	173	185	167	147	120	
Verenigd Koninkrijk	71	85	85	81	100	106	114	
Zweden	30	29	31	42	38	37	35	
Polen	14	13	20	23	38	35	28	
Portugal	25	29	18	40	34	27	24	
Oostenrijk	15	19	18	22	21	25	27	
Denemarken	23	29	23	26	22	24	22	
Griekenland	13	13	16	17	16	17	17	
Ierland	4	4	4	5	6	8	13	
Litouwen	2	2	6	3	7	11	5	
Overige EU-handen	15	18	24	24	37	31	32	
<i>Totaal EU</i>	1.538	1.664	1.717	1.815	1.801	1.836	1.769	
Buiten EU	360	384	459	460	458	444	409	

a) Zie ook bijlage 3.
Bron: CBS.

Tabel 9.2		Nederlandse uitvoer naar bestemming en naar bewerkingsvorm (x mln. euro) a) (vervolg)						
Bestemming	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	
<i>Wereld</i>	1.898	2.048	2.176	2.276	2.259	2.280	2.179	
Waarvan:								
- vis, levend/vers/gekoeld	282	333	352	348	351	360	326	
- bevroren vis; visvlees	859	903	969	1018	1005	990	859	
- verduurzaamde vis	57	68	80	76	65	70	66	
- schaal, weekdieren vers	212	241	264	256	278	269	251	
- schaal, weekdieren bevroren	150	168	188	223	209	219	248	
- visbereidingen	337	335	323	355	350	372	429	
a) Zie ook bijlage 3. Bron: CBS.								

Bijlage 1

Overzicht van de Nederlandse vangstrechten binnen de EU-wateren

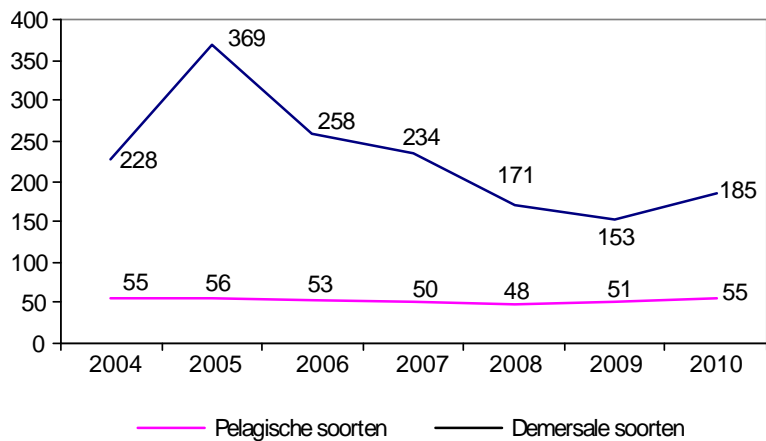
Tabel B1.1	Gegevens over de Nederlandse vangstrechten (inclusief ruil) in tonnen						
Vissoort/gebied	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010 b)
Tong							
- Noordzee, enz.	13.248	13.578	13.143	11.287	9.563	10.466	9.653
- overige EU-wateren	0	30	589	600	552	451	122
- totaal	13.248	13.608	13.732	11.887	10.115	10.917	9.775
Schol							
- Noordzee, enz.	23.584	23.215	21.470	20.078	18.414	20.237	25.231
- overige EU-wateren	0	1.183	1.262	1.371	1.490	1.443	1.402
- totaal	23.584	24.398	22.732	21.449	19.904	21.680	26.633
Kabeljauw							
- Noordzee, enz.	2.098	2.319	2.226	1.458	2.125	2.762	3.363
- overige EU-wateren	0	49	57	47	45	24	76
- totaal	2.098	2.368	2.283	1.505	2.170	2.786	3.439
Wijting							
- Noordzee, enz.	1.540	1.513	1.484	956	918	674	616
- overige EU-wateren	0	208	100	100	100	82	422
- totaal	1.540	1.721	1.428	1.056	1.018	756	1.038
Haring							
- Noordzee, enz.	80.689	88.824	79.936	62.900	36.908	31.069	25.486
- overige EU-wateren a)	14.282	40.847	13.411	14.308	16.722	16.765	27.211
- totaal	94.971	129.671	93.347	77.208	53.630	47.834	52.697
a) Inclusief Atlantic-Scandian; b) Voorlopige cijfers, exclusief ruil. Bron: LNV Directie Visserij.							

Tabel B1.1		Gegevens over de Nederlandse vangstrechten (inclusief ruil) in tonnen (vervolg)						
Vissoort/gebied	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010 b)	
Makreel								
- Noordzee, enz.	1.437	1.041	487	1.179	498	1.579	1.482	
- overige EU-wateren	27.656	20.061	20.954	23.786	21.719	28.905	25.262	
- totaal	29.093	21.102	21.441	24.965	22.217	30.484	26.744	
Zeeuivel								
- Noordzee en ove- rige EU-wateren	547	206	774	835	835	849	826	
Schar en bot								
- Noordzee enz.	12.112	10.951	10.594	10.594	11.654	11.654	11.654	
Rog en vleet								
- Noordzee, enz.	653	462	553	711	236	236	291	
Tarbot en griet								
- Noordzee, enz.	2.700	2.497	2.432	3.091	2.923	2.923	2.783	
Tongschar								
- Noordzee, enz.	802	662	767	637	843	843	810	
Langoustine								
- Noordzee, enz.	961	1.035	1.127	1.367	704	669	815	
Horsmakreel								
- Noordzee, enz.	5.161	25.866	4.507	4.510	4.089	3.814	24.326	
- overige EU-wateren	45.631	47.853	46.801	46.891	58.102	57.415	50.484	
- totaal	50.792	73.719	51.308	51.401	62.191	61.229	74.810	
Blauwe wijting								
- Noordzee, enz.	52.852	144.785	92.400	80.700	33.180	13.913	30.492	

a) Inclusief Atlantic-Scandian; b) Voorlopige cijfers, exclusief ruil.
Bron: LNV Directie Visserij.

Figuur B1.1

Ontwikkeling belangrijkste quota Nederland in EU-watervaten (in 1.000 tonnen)

Bron: LNV Directie Visserij.

Bijlage 2

Invoer van vis en visproducten naar productvorm (x mln. euro)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Tong							
- totaal	34	35	37	40	45	33	27
Schol							
- heel, vers	54	45	49	52	41	38	27
- heel, diepvries	1	1	1	1	0	0	0
- filets e.d. a)	4	4	2	3	1	1	0
- totaal	59	50	52	55	42	39	27
Kabeljauw							
- heel, vers	19	20	23	28	28	18	14
- heel, diepvries	0	2	8	5	8	18	26
- filets e.d.	25	33	25	41	47	48	38
- gezouten/ gedroogd	5	3	9	60	62	77	76
- totaal	50	58	66	134	145	161	154
Haring							
- totaal	59	56	69	56	51	46	55
Makreel							
- totaal	43	33	26	34	31	35	31
Horsmakreel							
- totaal	22	19	29	25	38	24	41
Garnalen							
- totaal	223	173	196	210	225	292	346
Zalm							
- totaal	69	78	80	108	106	105	115
Paling							
- totaal	17	22	22	15	25	18	17
Mosselen							
- totaal	38	31	32	51	41	39	27
Totaal deze soorten	615	554	609	729	748	791	840
Overige soorten	604	629	702	878	837	926	928
Totale invoer	1.219	1.183	1.311	1.607	1.586	1.717	1.768
a) Exclusief gepaneerde filet. Bron: CBS.							

Bijlage 3

Uitvoer van vis en visproducten naar productvorm
(x mln. euro)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 a)
Tong							
- totaal	129	143	127	120	127	104	104
Schol							
- heel, vers	10	8	5	7	9	7	6
- heel, diepvries	2	3	3	3	3	3	2
- filets e.d. a)	103	97	95	92	77	74	71
- totaal	115	108	102	103	88	84	79
Kabeljauw							
- heel, vers	7	8	8	10	11	6	5
- filets e.d.	15	14	18	16	17	33	23
- gezouten/ gedroogd	3	10	6	8	9	8	5
- totaal	25	33	32	34	37	47	33
Haring							
- totaal	116	124	127	120	92	73	71
Makreel							
- totaal	119	95	78	64	77	56	57
Horsmakreel							
- totaal	45	47	45	62	60	69	67
Garnalen							
- totaal	306	324	335	359	380	367	412
Zalm							
- totaal	23	27	33	53	52	45	58
Paling							
- totaal	12	20	21	21	19	20	16
Mosselen							
- totaal	126	117	128	126	122	107	101
Totaal deze soorten	1.015	1.037	1.029	1.063	1.054	972	999
Overige soorten	882	1.011	1.147	1.213	1.204	1.308	1.180
Totale uitvoer	1.898	2.048	2.176	2.276	2.259	2.280	2.179
a) Exclusief gepaneerde filet. Bron: CBS.							

Bijlage 4

Gemiddelde aanvoerprijzen (euro/kg) van enkele vissoorten op Nederlandse visafslagen

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Tong	9,00	8,83	10,43	12,71	10,09	9,84	10,03
Tarbot	9,72	9,29	9,61	10,36	9,91	10,40	9,33
Schol	2,09	1,87	2,02	2,08	2,04	1,89	1,38
Schar	0,95	1,01	0,90	0,85	0,96	0,91	0,75
Kabeljauw	2,54	2,37	2,39	2,51	2,78	2,75	2,26
Wijting	0,91	1,13	1,10	1,18	1,42	0,97	0,86
Garnalen	2,67	2,47	2,70	2,87	3,83	3,65	2,52
Naar sortering							
Tong g	11,87	14,22	14,42	14,76	18,55	16,23	12,65
Tong gm	13,13	14,83	13,15	15,44	19,29	14,70	11,55
Tong km	12,22	10,65	11,19	14,84	14,20	10,35	10,94
Tong k1	8,06	7,62	9,95	12,50	8,44	8,75	9,76
Tong k2	6,16	6,07	8,23	9,63	6,69	7,76	7,86
Tarbot 1	19,10	19,33	21,01	23,77	23,45	20,62	16,82
Tarbot 2	15,64	15,98	17,37	18,19	18,51	16,21	12,79
Tarbot 3	13,37	13,22	13,04	14,47	14,79	12,12	10,37
Tarbot 4	10,06	9,06	9,91	10,47	9,96	9,75	9,12
Tarbot 5	6,04	6,40	6,57	7,15	7,87	8,42	7,35
Schol 1	2,48	2,75	2,80	2,63	2,78	2,46	1,96
Schol 2	2,22	2,31	2,15	2,17	2,24	1,97	1,56
Schol 3	2,11	1,86	1,92	2,03	1,99	1,79	1,34
Schol 4	1,99	1,66	1,95	1,97	1,88	1,84	1,19
Schar 1	1,63	1,66	1,59	1,29	1,12	1,45	1,25
Schar 2	0,94	1,01	0,90	0,85	0,95	0,90	0,74
Kabeljauw 1	3,51	3,13	3,43	3,59	3,77	3,63	2,83
Kabeljauw 2	3,60	3,44	3,44	3,76	3,71	3,52	2,99
Kabeljauw 3	3,46	3,14	3,30	3,38	3,42	3,42	2,71
Kabeljauw 4	2,78	2,42	2,55	2,60	2,79	2,72	2,18
Kabeljauw 5	1,81	1,65	1,82	1,91	2,20	1,98	1,36

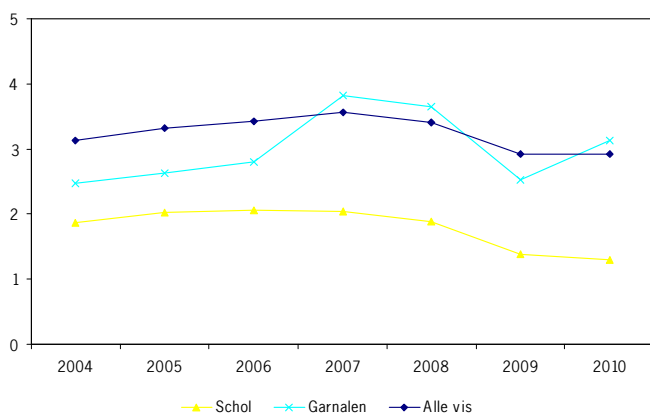
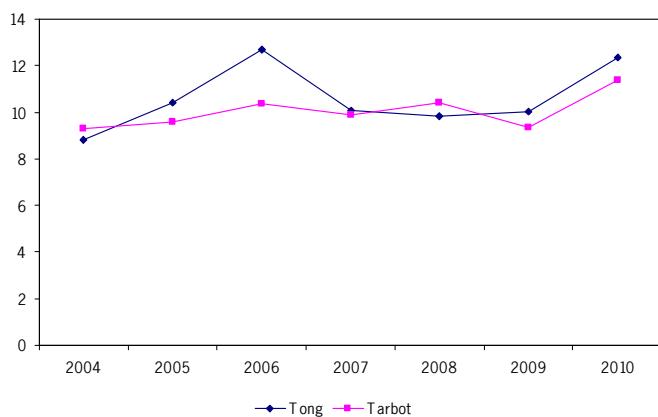
Bron: Productschap Vis; Informatienet.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Wijting 1	1,55	2,13	0,93	2,18	2,20	1,38	1,35
Wijting 2	1,62	1,95	1,91	2,12	2,11	1,87	1,39
Wijting 3	1,44	1,41	1,56	1,73	1,89	1,55	1,24
Wijting 4	0,83	1,06	1,04	1,14	1,32	0,91	0,79
Garnalen flauw	2,67	2,47	2,70	2,80	3,84	3,71	2,52
Garnalen zout	2,15	2,47	2,91	3,58	3,67	7,44	-

Bron: Productschap Vis; Informatienet.

Figuur B4.1

Ontwikkeling visprijzen (in euro) van belangrijkste soorten Nederlandse visafslagen

Bron: Productschap Vis.

Bijlage 5

Toelichting op gebruikte begrippen

De Nederlandse zee- en kustvisserij betreffen de (professionele) visserij op commerciële vissoorten voor menselijke consumptie. Daarbinnen kunnen drie sectoren worden onderscheiden:

- kottervisserij;
- grote zeevisserij met trawlers;
- overige kleine zeevisserij.

Visserijsectorbegrippen

Kottervisserij

De kottervisserij is de visserij op verse vis, over het algemeen met schepen die eigendom zijn van gezinnen of families, waarvan leden zelf ter visserij gaan (als schipper-eigenaar of als opvarende).

Deze visserij heeft als visgebieden voornamelijk de Noordzee, de kustwateren en het Kanaal. De vangst bestaat hoofdzakelijk uit platvis (met name tong en schol) en garnalen, maar ook uit kreeftjes (langoustines), inktvis en diverse rondvissoorten zoals kabeljauw en wijting maar in toenemende mate ook mul en rode poon. De visserij op schelpdieren (kokkels, mosselen, spisula's) valt hier niet onder.

De opvarenden op een kotter varen in maatschap verband. Kortweg komt dit erop neer dat de schipper-eigenaar de middelen (het vaartuig en quotum) inbrengt en de opvarenden (maten) hun arbeid. Op basis van een afgesloten maatschapsovereenkomst wordt bepaald hoe het winstaandeel onder de bemanning en de schippereigenaar wordt verdeeld.

In de LEI-administratie (Bedrijven-Informatienet) wordt van elke reis (week) van een paneel deelnemer (kotter) door de technisch administratief medewerker (TAM) vastgesteld welke vistak (hoofdzakelijk) is uitgeoefend. Alle opbrengsten en kosten van die reis worden vervolgens aan die vistak toebedeeld.

Grote zeevisserij

Naast de kottervisserij kennen we de grote zeevisserij. Het betreft hier de visserij met vrieshektrawlers op pelagische vis zoals (hors)makreel, blauwe wijting en haring. Ook sardinella en sardien (gevangen bij Afrika) en een horsmakreelachtige

(wateren bij Chili/Peru) zijn belangrijke vissoorten voor de vloot. De visserij wordt uitgeoefend met een pelagisch trawl-net. Het trawl-net wordt vanaf het achterdek, het 'hek', te water gelaten. Het wordt opgehouden door middel van (scheer)borden die tussen het net en de twee kabels waarmee het wordt voortgesleept zijn bevestigd. De punt van het net waar de vis bij elkaar komt, heet de kuil.

De belangrijkste visgebieden liggen buiten de Noordzee, onder andere het Engelse Kanaal en Keltische zee, de Noordoost-Atlantische wateren, voor de kusten van West-Afrika en wateren ter hoogte van Chili. De trawlers beschikken over vriescapaciteit om de gevangen vis direct te kunnen invriezen.

Overige kleine zeevisserij

Deze groep bevat een groot aantal schepen met zeer uiteenlopende activiteiten, zoals schelpdiervisserij, visserij met staande tuigen, op kreeft en paling, hengels en lijnen, spisula en andere schelpdieren, enzovoort en schepen die soms actief zijn, nauwelijks actief zijn of helemaal niet actief zijn. Door toevoeging van deze visserijen kan een totaaloverzicht worden gegeven van alle schepen die vermeld staan in het vlootregister. Dit segment bestaat voornamelijk uit kleine vaartuigen. De laatste jaren is een toename van activiteiten waarneembaar binnen de groep overige kleine zeevisserij. Vooral de staandwantvisserij met kleine schepen is de afgelopen jaren sterk in opkomst.

Algemene visserijactiviteiten

Demersale visserij

Visserij op vissoorten die zich algemeen ophouden vlak boven, in of op de bodem van de zee, zoals de platvissoorten tong, schol, schar, tarbot, griet en bot maar rondvissoorten zoals kabeljauw, wijting, mul en poon.

Pelagische visserij

Visserij op vissoorten die zich algemeen ophouden in de bovenste lagen van de waterkolom zoals haring, makreel, horsmakreel, sardinella enzovoort.

Belangrijkste visserijmethoden kottervisserij

Boomkorvisserij

Visserijtechniek waarbij twee netten, door middel van een 'boom' in de breedte opgehouden, aan weerszijden van het schip over de zeebodem worden gesleept. Daarbij worden wekkerkettingen gebruikt om de vis van en uit de bodem op te jagen. Er wordt vooral platvis (tong en schol) en garnalen mee gevangen.

De visserij op platvis is nog steeds de belangrijkste vistak binnen de kottervisserij.

Pulsvisserij

Een recent ontwikkelde visserijtechniek die sinds 2009 commercieel wordt toegepast door enkele eigenaren van voormalige boomkorkotters. De techniek wordt toegepast in twee varianten; de Pulskor en de PulsWing, waarbij de laatste een combinatievorm is van puls met een vleugelvormig vistuig (SumWing). Het principe van pulsvisserij is geënt op de boomkorvisserij maar waarbij de wekkerkettingen zijn vervangen door elektroden dragers. Deze geven pulsen af op de zeebodem waardoor een wekvelde ontstaat. De vis wordt daarmee op een milieuvriendelijke (duurzamere) manier van en uit de bodem gejaagd waarbij sprake is van fors minder discards en bodemberoering. Er wordt vooral tong mee gevangen maar ook schol en andere platvissoorten. Energiebesparing van minimaal 50% in vergelijking met boomkorvisserij blijkt mogelijk.

SumWingvisserij

De SumWing is ontwikkeld als alternatief voor de traditionele boomkorvisserij en kan op bestaande boomkorvaartuigen toegepast worden. Aan de voorkant van het vistuig is in plaats van deze traditionele boom een vleugel bevestigd dat de vorm heeft van een 'wing'. Door dit vleugelprofiel zweeft het tuig als het ware door het water. Door de hydrodynamische vorm en het zweven boven de bodem kunnen brandstofbesparingen oplopen tot 20%. Tegelijkertijd vermindert de hoeveelheid bijvangst. De bijvangst kan nog verder afnemen als er alternatieven ingezet worden voor de wekkerkettingen. De SumWing kan gebruikt worden voor alle platvissen, waarbij de vangst van tong en schol op ongeveer hetzelfde niveau ligt als bij de traditionele platvisvisserij en de kwaliteit van de aangevoerde vis verbetert.

Hydrorigvisserij

De Hydrorig is, net als de SumWing, een vistuig dat ontwikkeld is als alternatief voor de traditionele boomkorvisserij. Aan de voorkant van het vistuig heeft de boom een verbeterde aerodynamische vorm. Door deze vorm wekt de Hydrorig een waterstroming op die de vis van de bodem als het ware loszuigt. Daarmee is het een alternatief voor het gebruik van de wekkerkettingen in de boomkorvisserij. De Hydrorig geeft minder bodemberoering, bespaart energie, levert goede kwaliteit vis op en minder bijvangst.

Outrigvisserij

De Outrig is, net als de SumWing en Hydrorig, ontwikkeld als alternatief voor de traditionele boomkorvisserij en er wordt voornamelijk schol mee gevangen. Bij outrig wordt het net niet opgehouden door een zogeheten boom, maar worden scheerborden gebruikt. Bij verplaatsing door het water scheren de borden naar buiten waardoor het net in horizontale richting wordt opengetrokken. Outrig is een variant op de Bordenvisserij en de belangrijkste verschillen van outrig met andere traditionele platvisserijmethoden zijn dat het net geopend blijft door middel van waterdruk, het toepassen van lijnen van rubber, licht (in gewicht) uitgevoerde netten, lage vissnelheid en het gebruik van ontsnappingspanelen voor kleine vis.

Garnalenvisserij

Een visserijmethode die hoofdzakelijk in de kustwateren wordt toegepast, waarbij met lichte, fijnmazige boomkornetten over de bodem wordt gesleept. Behalve in Nederlandse kustwateren en de Waddenzee, wordt ook in Duitse, Belgische en Deense wateren gevestigd. Het betreft hier schepen met een motorvermogen van maximaal 300 pk (221 kW).

Bordentrawlvisserij

Er zijn nog maar weinig schepen in de Nederlandse visserijvloot actief die deze visserijtak, die zich voornamelijk op rondvis richt, uitoefenen. Het trawlnet, met de vorm van een puntzak, wordt tegenwoordig meestal vanaf het achterdek, het 'hek', te water gelaten. Het net wordt opgehouden door middel van (scheer)borden. Deze zijn bevestigd aan de twee kabels waarmee het net wordt voortgesleept. De punt van het net waar de vis bij elkaar komt, heet de kuil.

Rondvisspanvisserij

Visserij op rondvis die wordt uitgeoefend door twee schepen. Een 'span' zet gezamenlijk een net uit en sleept het samen voort op kleine afstand van de zeebodem. Belangrijkste vissoorten in de vangst zijn kabeljauw, wijting en enkele andere rondvissoorten.

Haringspanvisserij

Idem 'rondvisspan' maar dan op haring en andere pelagische vis (hoger in de waterkolom).

Diverse visserijen

Aanduiding voor overige visserijtechnieken, zoals twinriggen, snurrevaad, flyshoot en staand want. Belangrijkste doelsoorten van deze visserijen zijn langoestines, rode poon, mul, schol, schar en inktvis. Met staand want wordt hoofdzakelijk tong gevangen.

Twinrigvisserij

Een visserijmethode waarbij twee trawlnetten tijdens het vissen aan elkaar verbonden zijn. Aan de buitenzijde van de dubbele net constructie zijn scheerborsten bevestigd die de netten open houden. Tussen de twee netten in is een centrumgewicht bevestigd. Met een relatief lage snelheid worden de netten voortgeslept waarbij de vier kabels er voor zorgen dat de vis naar de positie toe zwemt waar even later de grondpees van één van de beide trawlnetten overheen rolt. Met deze methode kan zowel platvis, rondvis, soorten zoals poon en mul maar ook langoestine worden gevangen.

Snurrevaad- en flyshootvisserij

Visserijmethoden waarbij het net met kabels op een dusdanige wijze wordt voortgetrokken dat bodemvis zoals schol en schar gevangen wordt. Met deze visserijmethoden worden in toenemende mate ook andere soorten vis gevangen zoals mul, poon en inktvis. In Nederland wordt de visserijmethode door vissers ook wel seinevisserij of zegenvisserij genoemd.

Staadwantvisserij

Visserij waarbij (korte) netten min of meer rechtop staand op de bodem worden verankerd, hoofdzakelijk geschikt voor de vangst van tong en kabeljauw. De laatste jaren in toenemende mate ook in gebruik voor de visserij op zeebaars. Een andere benaming voor staand want is 'warnet'.

Financieel-economische begrippen

Opbrengsten

Deze bestaat uit de brutobesomming en uit diverse opbrengsten. De gerealiseerde besomming is de opbrengst van door het schip aangevoerde vis. Het betreft hier de brutobesomming, zonder aftrek van afslagrechten, heffingen, loskosten enzovoort. Uitkeringen uit opvangfondsen zijn in deze besomming begrepen.

Diverse opbrengsten zijn de overige opbrengsten, voortkomende uit de uitoefening van het visserijbedrijf. Het betreft hier bijvoorbeeld subsidies, vergoedingen voor sleepwerkzaamheden en dergelijke. Hieronder valt ook het saldo van opbrengsten van het verhuren van eigen vangstrechten, en kosten van huren van vangstrechten van anderen. Opbrengsten inzake beleggingen en spaartegoeden blijven buiten beschouwing.

Technische kosten

Alle kosten behalve de loonkosten. Het betreft hier alleen de kosten die verband houden met de uitoefening van het visserijbedrijf.

Berekende afschrijvings- en rentekosten op schip (casco) en motor

Twee jaar geleden zijn er een aantal wijzigingen doorgevoerd in de waarderings- en afschrijvingsmethodiek van de sectie Visserij van het LEI. Na een lange tijd waarin deze methodiek ongewijzigd bleef, was de tijd aangebroken om aan te sluiten bij de huidige stand van zaken rond dit thema's. Dit had deels te maken met externe ontwikkelingen en deels met de invoer van het nieuwe LEI-boekhoudsysteem (ARTIS) bij de sectie Visserij. In de vloot veranderde de eenheid van scheepstonnage in de afgelopen jaren van BRT naar GT. Door de steeds ouder wordende vloot waren de economische afschrijvingsnormen deels niet meer representatief voor de werkelijkheid. Binnen het nieuwe boekhoudsysteem van het LEI was een verdere detaillering van het afschrijvingsmodel mogelijk. Tot nog toe werd op jaarbasis de afschrijving bepaald. Binnen het nieuwe systeem kan de afschrijving voor elk tijdsinterval worden berekend op basis van een continue afschrijvingsformule. Samengevat gaat het om de volgende wijzigingen:

- de nieuwwaarde van schepen wordt bepaald aan de hand van het tonnage in GTs in plaats van BRTs;
- de afschrijvingsfunctie is een continue functie geworden in plaats van een stapsgewijze jaarberekening;
- de afschrijvingsperioden zijn gewijzigd.

Voor individuele schepen konden deze veranderingen leiden tot aanzienlijke veranderingen in de waardering van het casco en de motor, vooral als de verhouding tussen GT- en BRT-afweek van de gemiddelde verhouding in de vloot. Ook de veranderingen in de afschrijvingsmethodiek konden voor bepaalde schepen gevolgen hebben, alhoewel deze over het algemeen klein waren en het nettoresultaat maar in geringe mate hebben beïnvloed. Voor de hele vloot waren de verschillen voor de afgelopen 5 jaar relatief klein en over het algemeen positief.

Overige kosten

Het betreft over het algemeen uitgaven die verband houden met in dat jaar plaatsgevonden vaardagen (reizen). Daarnaast wordt lineair afgeschreven op andere duurzame productiemiddelen dan het schip en de motor. Uitgaven met een privé-karakter blijven buiten beschouwing. Bij sommige kostencategorieën met een gemengd karakter (bijvoorbeeld autokosten) wordt op basis van expertschattingen en vuistregels een schatting gemaakt van de verhouding tussen privé en zakelijk.

Arbeidsopbrengst

Opbrengsten minus technische kosten; in feite het totale arbeidsinkomen dat met de visserij is verdiend. De verdeling hiervan over bemanning en eigenaar is (in de meeste gevallen) in een maatschapovereenkomst vastgelegd.

Deel/sociale lasten

Deze bestaan uit het aan de opvarenden uitbetaalde deelloon (afrekening over de besomming), betaalde sociale lasten, proviandkosten, graailoon (vergoeding voor andere werkzaamheden door bemanning uitgevoerd zoals onderhoud van schip en dergelijke) en vakantiegeld. Meevarende eigenaren ontvangen weliswaar (meestal) geen deelloon maar krijgen in het Bedrijven-Informatienet van het LEI een normatief loon toebedeeld. Dit bedrag is gelijk aan het hoogste verdienende bedrag van een gewone opvarende (niet-eigenaar). Niet-betaalde werkzaamheden van familieleden blijven verder buiten beschouwing.

Nettoresultaat

Arbeidsopbrengst minus deelloon/sociale lasten.

Winst

Zie nettoresultaat.

Loonkosten volwassen opvarende

Het totaal aan deelloon, sociale lasten, proviandkosten, graailoon en vakantiegeld dat een volwassen opvarende die het hele jaar deel uitmaakte van de bemanning heeft, of zou hebben gekost.

Rentabiliteit

De verhouding tussen de winst en het vermogen dat voor het behalen van de winst gebruikt is. De rentabiliteit is een belangrijke maatstaf voor beslissingscalculaties op lange termijn. Een onderneming moet op lange termijn voldoende

winst maken om continuïteit te kunnen waarborgen. Rentabiliteit kan worden berekend over het totaal geïnvesteerd vermogen, het gemiddeld geïnvesteerd vreemd vermogen en over het eigen vermogen van een onderneming.

Solvabiliteit

Het aandeel van het eigen vermogen in het totale vermogen van het bedrijf. Hoe hoger het solvabiliteitspercentage, hoe kansrijker het bedrijf is op de lange termijn de continuïteit te waarborgen.

Cash flow

Mutatie in liquide middelen (ofwel: opbrengsten minus daadwerkelijke uitgaven, dus lopende rekeningen exclusief afschrijving en rente).

Current ratio

Vlottende activa in verhouding tot het kort vreemd vermogen.

Liquiditeitspositie

Geeft een beeld van de cashflowpositie van het bedrijf, het saldo van de lopende uitgaven en opbrengsten. Aan de brutokasstroom uit operationele activiteiten moet het bedrijf voldoende overhouden om aan financiële verplichtingen in de vorm van aflossingen en rentelasten te voldoen. Belastingverplichtingen blijven buiten beschouwing. De liquiditeitspositie geeft een indicatie of het bedrijf op de korte en middellange termijn in staat is aan zijn financiële verplichtingen te voldoen.

Vreemd vermogen

Geldmiddelen geleend door externe partijen. Over het algemeen zijn dat hypotheekverplichtingen, rekening courant kredieten en doorlopend krediet.

Onder lange termijn vreemd vermogen wordt verstaan alle schulden aan banken en andere professionele vermogensverschaffers. Korte termijn vreemd vermogen betreft de balanspost crediteuren en dergelijke.

Financieringslasten

Het betreft hier een raming van de daadwerkelijke door de onderneming te betalen aflossingen en rente. Als bron hiervoor dient de jaarrekening. Rentelasten van het bedrijf worden geraamd op basis van het lange termijn vreemd vermogen vermenigvuldigd met het CBS-rentepercentage op de onderhandse kapitaalmarkt voor nieuw ingeschreven hypotheekleningen op onroerende goederen. Jaarlijkse aflossingen worden berekend op basis van het lange termijn vreemd vermogen en de gemiddelde looptijd van de leningen.

Bedrijf

Onderneming met in het afgelopen jaar minimaal één actieve kotter in bedrijf.

Rederij

Onderneming met in het afgelopen jaar minimaal twee actieve kotters in bedrijf. Om te bepalen of twee of meer kotters één bedrijf vormen, wordt uitgegaan van informatie van (lokale) deskundigen, het Nationaal Visserij Register (NVR) en openbare informatie in jaarrekeningen en dergelijke.

Overige begrippen

Actieve vloot

Er wordt uitgegaan van schepen (kotters) die op bedrijfsmatige basis de visserij uitoefenen en die voldoen aan een aantal gestelde criteria.

Daartoe moet het schip over de benodigde vergunningen en licenties en in voldoende mate over vangstrechten beschikken. Als stelregel geldt ook dat de totale besomming gegenereerd uit de (kotter)visserij ten minste 50.000 euro moet zijn om als zodanig beschouwd te kunnen worden. Over het algemeen blijven schepen met een lengte van minder dan 10 meter en schepen die voornamelijk actief zijn in de Zeeuwse stromen en/of Waddenzee buiten beschouwing. Ook recreatieve (sport)visserij wordt niet tot de actieve (kotter)vloot gerekend.

Inactieve vloot

Geregistreerde vissersvaartuigen die geen enkele geregistreerde visreis hebben gemaakt. Vaak zijn dit bijbootjes of scheepjes waar quota op geparkeerd staan en het betreft meestal vaartuigen kleiner dan 12 meter.

Aantal opvarenden

Voor elke reis wordt het aantal bemanningsleden geteld (inclusief eigenaar en inclusief dagen (gewerkt) aan de wal van gebruikelijke opvarenden). Hieruit volgt op jaarbasis de gemiddelde bemanning per schip. Aggregatie naar vlootniveau volgens de gebruikelijke methode levert vervolgens het aantal opvarenden op. Omdat wordt uitgegaan van de actieve vloot kan dit aantal worden gelijkgesteld met het aantal mensjaren.

Eurokotter

Noordzeekotters die over een vergunning beschikken om in de 12-mijlszone te mogen vissen. Het betreft hier kotters met een motorvermogen van maximaal

300 pk die over het algemeen gebouwd zijn na 1981 en een bruto-inhoud hebben van meer dan 65 GT (Gross Tonnage).

Motorvermogen

Uitgegaan wordt van het geregistreerde motorvermogen in het NVR (Nationaal Visserij Register).

Inzet/Pk-dagen/GT-dagen/Zeedagen

Ter bepaling van het aantal dagen op zee wordt uitgegaan van gegevens uit de LNV-databank VIRIS die gebaseerd is op de logboeken van schepen. In sommige gevallen wordt hiervan afgeweken, met name als LEI-medewerkers discrepanties constateren met hun eigen registratie (het Informatienet) of kennis van het bedrijf.

Het aantal zeedagen vermenigvuldigd met het motorvermogen (in pk) levert het aantal pk-dagen op. Het aantal zeedagen vermenigvuldigd met de bruto-inhoud (in GTs) levert het aantal GT-dagen op.

Bijlage 6

Betrouwbaarheid steekproef kottervisserij

Op basis van het gemiddelde en de standaardfout in de steekproef kan een uitspraak worden gedaan over de waarde van de doelvariabele in de populatie. Uitgaande van een willekeurig gekozen steekproef geldt dat met 95% zekerheid kan worden gesteld dat het gemiddelde in de populatie zal liggen tussen het gemiddelde in de steekproef minus 1,96 keer de standaardfout en het gemiddelde plus 1,96 keer de standaardfout. In onderstaande tabel wordt hiervan voor een aantal belangrijke indicatoren een beeld gegeven.

Tabel B6.1		Gemiddelde en standaardfout (gestratificeerd) voor hele populatie 2008 a)		
Variabele	Gemiddelde	Standaardfout	% van gemiddelde	
Aantal pk	690	9	1	
Brutotonnen (BT)	160	7	4	
Aantal zeedagen	777.101	37.121	5	
Brutobesomming	134	6	5	
Totale inkomsten	774.343	36.651	5	
Gasolie	266.442	12.431	5	
Smeerolie	4.639	432	9	
Onderhoud dekbehoeften	4.069	311	8	
Onderhoud navigatiemiddelen	7.323	949	13	
Onderhoud casco	33.311	4.430	13	
Onderhoud motor	22.802	2.268	10	
Vistuigkosten	32.864	2.920	9	
Verzekeringen	20.353	1.250	6	
Verwerkingskosten garnalen	4.173	696	17	
IJs- en koelkosten	5.548	816	15	
Zout en plastic zakken	279	81	29	
Reisgeld	5.006	433	9	
Proviand	5.324	277	5	

a) Een aantal variabelen (variabele naam cursief weergegeven in tabel) wordt (gedeeltelijk) normatief bepaald. Voor deze variabelen hangt de onbetrouwbaarheid meer af van de gehanteerde regels dan van de onbetrouwbaarheid als gevolg van het gebruik van een steekproef.

Tabel B6.1		Gemiddelde en standaardfout (gestratificeerd) voor hele populatie 2008 a) (vervolg)	
Variabele	Gemiddelde	Standaardfout	% van gemiddelde
Opvangregeling	1.343	111	8
Contributie productschap	3.138	188	6
Loskosten	20.474	1.394	7
Afslagkosten	20.311	1.316	6
Vrachtkosten	1.046	359	34
Sociale premies	17.842	1.094	6
Graailonen	2.471	516	21
Deelloon	173.921	12.175	7
Totale afschrijvingen	68.367	8.791	13
Rente	29.305	4.580	16
Totale kosten	777.389	34.237	4

a) Een aantal variabelen (variabele naam cursief weergegeven in tabel) wordt (gedeeltelijk) normatief bepaald. Voor deze variabelen hangt de onbetrouwbaarheid meer af van de gehanteerde regels dan van de onbetrouwbaarheid als gevolg van het gebruik van een steekproef.

Voor de totale kosten is de standaardfout 34.237 en zal de waarde in de populatie liggen tussen 710.284 euro (gemiddelde - standaardfout * 1,96) en 844.493 euro (gemiddelde + standaardfout * 1,96). De standaardfout is 4% van het geschatte gemiddelde. Uit de tabel blijkt dus dat de schattingen uit de steekproef een redelijk betrouwbaar beeld geven van de economische toestand van de hele kottervloot. Alleen voor een aantal relatief onbelangrijke kosten en inkomsten zijn de standaardfouten groter dan 10% van het gemiddelde. Voor de meeste belangrijke kosten en inkomstenposten is de standaardfout echter kleiner dan 10% van het gemiddelde.

Het is niet eenvoudig aan te geven welke omvang van een standaardfout acceptabel is en welke niet. Het hangt van het onderzoek en de wensen van de opdrachtgever af hoe betrouwbaar uitkomsten dienen te zijn. Om deze resultaten in perspectief te plaatsen is het echter goed te weten dat bij de levering van data aan de EU een standaardfout tot 12% van het gemiddeld acceptabel wordt geacht. De standaardfout van 4% in de steekproef van de Nederlandse kottervloot valt dus ruim binnen deze gestelde grens.

LEI-onderzoek 2009 en 2010

De bijdrage van ons onderzoek aan de ontwikkeling van de visserij en daarmee samenhangende problemen komt vaak in internationaal verband tot stand, en richt zich met name op de volgende onderwerpen:

Ontwikkeling naar duurzame visserij

In samenwerking met IMARES en ondernemers in de visserij analyseren we de sociaal-economische aspecten van nieuwe, duurzame visserijmethoden. Veel energie wordt gestoken in de begeleiding kenniskringen en evaluatie van 'nieuwe' visserijtechnieken, zoals de puls-, sumwing- en outrigvisserij. De viskweek krijgt in de toekomst meer aandacht en daarnaast ook de kansen voor kleinschalige visserij.

Ex-ante en ex-post evaluatie van beleidsalternatieven

Beleidsvoorstellen van de EU, het ministerie van LNV of van anderen worden regelmatig getoetst op de sociaal-economische effecten ervan. Onze gegevens uit het Bedrijven-Informatienet en onze bio-economische modellen zijn daarvoor geschikt.

Ruimtegebruik en kustzonebeheer

Op zeer verschillende wijzen houden wij ons bezig met de ontwikkeling van de visserijgemeenschappen in de kustzone en de transitie daarvan. Dit type onderzoek loopt uiteen van onderzoek naar de drijfveren van vissers en hun opvattingen over duurzaamheid, tot de toekomst van havengebieden.

Ketenontwikkeling

Vis is in Nederland in de eerste plaats een exportproduct, waarbij de positie van de visketen niet sterk is. De vissector is nog altijd kleinschalig en vis neemt in het assortiment van de supermarkt een marginale positie in.

Modellen en flexibele dataverzameling

Voor genoemd onderzoek beschikken wij over een aantal modellen en cijfers die we onder andere van vissers ontvangen in ons Bedrijven-Informatienet. Enkele van onze publicaties gaan specifiek over onze methoden en technieken, of maken data inzichtelijk.

Aandachtsgebieden

In toenemende mate besteden we bij bovengenoemde onderwerpen aandacht aan:

1. institutionele analyse van de effectiviteit en efficiëntie van beleid;
2. milieuvriendelijke vistechnieken;
3. reacties van vissers op beleid en ondernemerschap;
4. concurrentie met andere gebruiksfuncties;
5. interdisciplinariteit en bio-economische analyse;
6. internationale allianties in onderzoeksland;
7. afstemming in economische methodiek met land- en tuinbouw.

Een actueel overzicht van ons werk vindt u op de website van het LEI: www.lei.nl. Daar kunt u ook onze rapporten gratis downloaden. Verder is er een database beschikbaar met gegevens uit het Bedrijven-Informatienet.

Enkele recente publicaties en rapporten

Ontwikkeling naar duurzame visserij/visteelt

Duijn, A.P. van en C. Taal, 'Kenniskring Oesterkweek.' In: *Aquacultuur* 24 (2), pp. 27-31, 2009.

Duijn, A.P. van, O. Schneider, M. Poelman, I. van der Veen en R. Beukers, *Visteelt in Nederland: Analyse en aanzet tot actie*. LEI-rapport 2010-025. LEI, onderdeel van Wageningen UR, Den Haag, 2010.

Hoefnagel E. en C. Taal, 'The economic performance and the environmental impact of the Pulse trawl in comparison to the conventional Beam trawl.' In: *Rapport aan EU, DEGREE project*, September 2009.

Hoefnagel, E.W.J. en E.M. van Mil, *Motorvermogen van vissersschepen naar de wettelijke normen. Eindevaluatie co-management en motorvermogen*. In druk. LEI, onderdeel van Wageningen UR, Den Haag, Herfst 2010 (in druk).

Hordijk A., Jonkers I, Hoefnagel E., B.I. de Vos en J.P.G Smit, *Integrale systeemanalyse duurzame visserij. Onderzoeksverslag*. Nyenrode Business Universiteit en LEI, onderdeel van Wageningen UR, 2010.

Roest, J. van der, B. I. de Vos en H.J.P. Marvin, 'Identifying emerging risks in salmon farming.' In: *Infofish International* 1/2010.

Oostenbrugge, H. van, A.P. van Duijn, O. Schneider en M. Poelman, 'Oorzaken voor de achteruitgang in de Nederlandse Visteelt.' In: *Aquacultuur* 25(1), pp. 7-14, 2010.

Schneider, O., W. Abbink, A.P. van Duijn en M. Poelman, 'AquaVlan - voor duurzame toekomst van aquacultuur in Vlaanderen en Zeeland.' In: *Aquacultuur* 2010(2), pp. 7-10, 2010.

Taal, C., W.C. van Cooten, A.C.G. Beldman en L. Dvortsin, *Businessplannen in de Nederlandse kottervisserij*. Rapport 2009-072. LEI, onderdeel van Wageningen UR, Den Haag, 2009.

Taal, C. en W.C. van Cooten, *Visserijondernemers aan het woord, Interviews businessplannen in de Nederlandse kottervisserij*. Publicatie 09-050. ISBN 978-90-8615-367-1. LEI, onderdeel van Wageningen UR, Den Haag, 2009.

Vos, B.I. de, A.M. Bikker en K. Soma, *Eco-labels voor visserij en viskweek. Benchmark aan de hand van de FAO-richtlijnen*. LEI-nota10-095. LEI, onderdeel van Wageningen UR, 2010.

Vos, B.I. de en A.J.P. Mol. 'Changing trust relations within the Dutch fishing industry: The case of National Study Groups.' In: *Marine Policy* 34 (2010) 887-895.

Ex-ante en ex-post evaluatie van beleidsalternatieven.

Bartelings, S., *A study on overcapacity in the Dutch flatfish sector*. Rapport 2010-046. LEI, onderdeel van Wageningen UR, Den Haag, 2010.

Buisman, E., H. Frost, A. Hoff, A. Murillas en J.P. Powell, 'Evaluating Economic Efficiency of Innovative Management Regimes'. In: K.H. Hauge en D.C. Wilson (eds.), *Comparative Evaluations of Innovative Fisheries, Global Experiences and European Prospects*. DOI 10.1007/978-90-481-2663-7_7, ISBN: 978-90-481-2662-0, Springer Science+Business Media B.V., 2009.

Hoefnagel E. en C. Taal, 'The economic performance and the environmental impact of the Pulse trawl in comparison to the conventional Beam trawl.'

In: *Rapport aan EU, DEGREE project*, September 2009.

Hoff, A., J.L. Andersen, E. Buisman, H. Frost, A. Murillas en J.P. Powell, *CEVIS, Economic Efficiency of Fisheries Management Measures in an Innovative Evaluation Framework Perspective*. Report no. 199. Institute of Food and Resource Economics, Copenhagen, 2009.

Kuhlman, T., N.B.P. Polman, A.B. Smit, G.S. Venema, J.S. Buurma, J.A.P. van Duijn, A.J. van; Dijk, Y. Dijkxhoorn, J.F.M. Helming, J.H. Jager, S.R.M. Janssens, G.D. Jukema, H. Prins en R. Stokkers, *Landbouwperspectieven in Noord-Holland tot 2040: bouwstenen voor de structuurvisie van de provincie*. LEI-rapport/Werkveld Rurale economie en ruimtegebruik 2009-043. LEI, onderdeel van Wageningen UR, Den Haag, 2009.

Pastors, M., C. Rockmann (eds.), H. Bartelings, E. Buisman, T. Bult, W. van Densen, D. Goldsborough, E. Hoefnagel, L. van Hoof, R. Jak, H. van Oostenbrugge, H. van Overzee, J.J. Poos, J.W. van der Schans, J. Van Tatenhove, M. Verweij, F. Vlek en N. Westerwaal, *Deskstudy underpinning the Dutch vision on reform of the Common Fisheries Policy*. Report C077/09. Wageningen Imares, 2009.

Symes, D. en E. Hoefnagel, 'Fisheries policy, research and the social sciences in Europe: challenges for the 21st century.' In: *Marine Policy* 34, pp. 268–275, 2010.

Ruimtegebruik en kustzonebeheer

Buisman, F.C., *Zoekgebieden wind: effecten van mogelijke windparklocaties op de visserijsector*. Rapport aan Rijkswaterstaat, Den Haag, 2010.

Oostenbrugge, J.A.E. van, B.J. Keus en J.G.P. Smit, *Economische effecten van MZI's op de visserijsector*. Rapport 2009-105. LEI, onderdeel van Wageningen UR, Den Haag, 2009.

Oostenbrugge, J.A.E. van, H. Bartelings en F.C. Buisman, *Verspreidingskaarten voor de Noordzeevervisserij, Methodiek en toepassing Natura 2000-gebieden*. Rapport 2010-066. LEI, onderdeel van Wageningen UR, Den Haag, 2010.

Ketenontwikkeling

Dross, M., H. Acker, N. Schönherr, J.P.G. Smit en R. Beukers, *The impact of WTO and other trade negotiations on fisheries*. Report for the European Commission, 2010.

Nielsen, M. (University of Copenhagen), J. Smit en J. Guillen (University of Barcelona), 'Market integration of fish in Europe'. In: *American Journal of Agricultural Economics*, vol. 60 (2), pp. 367–385, 2009.

Schans, J.W., R. Beukers en J.P.G. Smit, *Perspectief voor herpositionering schol*. Nota 10-007. LEI, onderdeel van Wageningen UR, Den Haag, 2010.

Smit, J., W. Dekker en H. van Oostenbrugge, *The impact of a potential sales ban for eel on stock and sector*. Rapport 2010-44. LEI, onderdeel van Wageningen UR, Den Haag, 2010.

Modellen en flexibele dataverzameling

Prezello, R., E. Buisman en J. Powell et al., *Survey of existing bio-economic models*. Report for the European Commission. April 2009.

Soma K., 'Farming participation with multicriteria evaluations to support the management of complex environmental issues.' In: *Environmental Policy and Governance* (in voorbereiding), 2010.

Soma, K. en A. Vatn, 'Is there anything like a citizen? A descriptive analysis of instituting a citizen's role to represent social values at municipal level.' In: *Environmental Policy and Governance* (in voorbereiding), 2009.

Salz P., E. Buisman, H. Frost, P. Accadia, R. Pallezo en K. Soma, *Study on the remuneration of spawning stock biomass*. Framian, 2010, 291 pages.

Het LEI ontwikkelt voor overheden en bedrijfsleven economische kennis op het gebied van voedsel, landbouw en groene ruimte. Met onafhankelijk onderzoek biedt het zijn afnemers houvast voor maatschappelijk en strategisch verantwoorde beleidskeuzes.

Het LEI is een onderdeel van Wageningen UR (University & Research centre). Daarbinnen vormt het samen met het Departement Maatschappijwetenschappen van Wageningen University en het Wageningen UR Centre for Development Innovation de Social Sciences Group.

Meer informatie: www.lei.wur.nl

